

Univerzita Palackého Olomouc
Filozofická fakulta

Magisterská diplomová práce

**SLOVESNÁ DRAMATICKÁ TVORBA V PROGRAMU RADIOJOURNALU
MORAVSKÁ OSTRAVA V LETECH 1929–1936**

Barbora Křížová

Katedra divadelních a filmových studií

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Tatiana Lazorčáková, Ph.D.

Studijní program: Humanitní studia

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou prací na téma „Slovesná dramatická tvorba v programu Radiojournalu Moravská Ostrava v letech 1929–1936“ vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu

V..... dne..... Podpis.....

Ráda bych upřímně poděkovala vedoucí mé práce Prof. PhDr. Tatianě Lazorčákové, Ph.D. za laskavý a trpělivý přístup při konzultacích, cenné rady a optimismus. A také bych ráda poděkovala všem pracovníkům mnou navštívených archivních institucí, kteří mi pomohli s hledáním důležitých informací.

OBSAH

0. ÚVOD	5
1. VZNIK ROZHLASU V OSTRAVĚ A DOBOVÝ KONTEXT.....	11
1.1. BUDOVA ROZHLASU	14
2. PROGRAMOVÉ SCHÉMA NOVÉ STANICE	16
2.1. POČÁTKY PROGRAMU V PRAZE.....	16
2.2. POČÁTKY PROGRAMU V OSTRAVĚ.....	17
2.3. PRVNÍ MĚSÍCE VYSÍLÁNÍ	21
2.4. SPOKOJENOST POSLUCHAČŮ S PRVOTNÍM PROGRAMEM (ANKETA POLEDNÍHO OSTRAVSKÉHO DENÍKU).....	24
3. OSTRAVSKÝ ROZHLAS A NĚMCI.....	28
4. SLOVESNÝ PROGRAM V LETECH 1929–1933	33
4.1. ROZVOJ UMĚLECKÉHO DRAMATICKÉHO PROGRAMU	39
4.2. KRIZE PROGRAMU	45
5. SLOVESNÁ DRAMATICKÁ TVORBA V LETECH 1933–1936.....	50
5.1. REGIONALISTICKÉ DRAMATICKÉ POŘADY A JEJICH AUTOŘI.....	51
5.1.1. <i>Vojtěch Martínek</i>	55
5.1.2. <i>František Sokol-Tůma</i>	60
5.1.3. <i>František Karel Zeman</i>	64
5.1.4. <i>Milan Rusinský</i>	67
5.1.5. <i>Regionalistické relace ostatních autorů</i>	70
5.2. ČINOHRY Z ATELIERU VE SPOLUPRÁCI S NDMS	72
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	85
Prameny	85
Literatura.....	86
PŘÍLOHY	89
Seznam vysílaných regionalistických dramatických pořadů (březen 1933 – červen 1936).....	89
Seznam vysílaných dramatických pořadů ve spolupráci se členy Národního divadla moravskoslezského (březen 1933 – červen 1936).....	93
Obrazová příloha.....	97

0. ÚVOD

Ostravská pobočka Radiojournalu začala vysílat v polovině roku 1929, tedy o šest let později než pražská stanice. V době, když už vysílalo Brno, Bratislava i Košice, by se mohlo zdát, že odbočka v Ostravě bude mít „prošlapanou“ cestu - měla se od koho učit, kým se inspirovat, zájem o rozhlas mezi místními posluchači byl veliký, přesto se však v prvních letech vysílání očekávaný úspěch nedostavoval. A i když úsilí vkládané zdejšími pracovníky do vybudování pořadů pro místní posluchače bylo značné, nebylo nic platné kvůli omezování programu ze strany pražského vedení. Nemůžeme se potom divit, že Anna Patzaková mluvila v souvislosti s programem ostravské stanice o „pěstování tzv. ‚lidového‘ lehkého genu“, a o rozhlasu, který ve zdejším prostředí nenalézá podmínky pro „hlubší, trvanlivější práci.“¹

Patzaková však vydala svou publikaci v roce 1933, deset let po vzniku pražského Radiojournalu, tedy v roce, který byl pro ostravskou stanici přelomový. A jestli ještě roku 1933 platilo tvrzení o podmínkách, které v Ostravě neumožňují rozhlasu kontinuální a kvalitnější práci (i když i o tom bychom mohli pochybovat), tak od zmíněného roku se již začal rozvíjet „cílevědomě zaměřený regionalistický program“,² který vynesl zdejší stanici dobré jméno i pověst.

V práci se zaměříme právě na počáteční období ostravského rozhlasu, ve kterém se snažil nalézt vlastní poetiku a dostát počátečnímu programovému prohlášení, které slibovalo regionální zaměření stanice. Konkrétním sledovaným obdobím budou léta 1929–1936; v červenci roku 1929 začala stanice v Ostravě pravidelně vysílat a roku 1936³ se přestěhovala do nových prostor, čímž se změnily podmínky pro rozhlasovou tvorbu.

Práce se zaměřuje úžeji na dramatické relace, a to konkrétně v období let 1933–1936. První roky vysílání totiž neměly v oblasti dramatických pořadů mnoho co nabídnout, což bylo způsobeno jednak nedostatkem rozhlasových pracovníků, velmi neurčitou dramaturgií programu celé stanice, ale také téměř nulovou spoluprací s místním Národním divadlem moravskoslezským. Roku 1933 však došlo k personálním změnám a k ustanovení programových oddělení, díky čemuž dostal dramatický program svého vedoucího referenta a mohl být cílevědomě rozvíjen. Nestalo se tak okamžitě, a i první léta

---

¹ PATZAKOVÁ, Anna Jandová. *Prvních deset let Československého rozhlasu*. Praha : Radiojournal, 1934, s. 239.

² RUSINSKÝ, Milan. Vznik a počátky ostravské rozhlasové stanice. In: *Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města*. 8. Ostrava : Profil, 1975. s. 266.

³ Kvůli nedostatku materiálů nemůžeme s přesností určit, ve kterém měsíci se stanice přestěhovala do nové budovy, usuzujeme však, že se tak stalo v květnu roku 1936, protože v Archivu Českého rozhlasu v Praze jsou oficiální dokumenty adresovány již na tehdejší Hvězdoslavovu ulici (dnešní Šmeralovu).

rozvoje rozhlasových her a dalších dramatických pořadů bychom mohli označit spíše za experimentální, k plnému rozvoji došlo zřejmě až po roce 1936. To potvrzuje i Milan Rusinský, tehdejší pracovník rozhlasu a velký propagátor rozhlasových her, který vzpomíná, že díky modernější rozhlasové technice mohlo ostravské studio přejít od „přednášek a jednodušších útvarů i k dramatickému programu.“⁴ Přesto však nemůžeme tyto první rozhlasové dramatické programy opomíjet jenom proto, že byly nedokonalé nebo ještě nepracovaly ustáleným a ověřeným způsobem práce. Právě naopak, i ono počáteční hledání rozhlasové práce v oblasti her mělo pro ostravskou stanici význam.

Dramatický program se v letech 1933–1936 vydal dvojím směrem: na jedné straně jej zastupovaly rozhlasové inscenace, které vznikaly ve spolupráci s činohrou místního divadla,⁵ na druhé straně stály regionalisticky zaměřené dramatické pořady. Dramatické a jiné krajevé pořady (montáže, pásma, besedy, reportáže) se staly stěžejní částí programu ostravské stanice, jejich vysíláním se snažila ostravská stanice uspokojit požadavky místních posluchačů žádajících si relace blízké jejich kraji.

Cílem této práce je vysledovat programovou skladbu slovesných dramatických pořadů a určit jejich obsahové zaměření v souvislosti s regionální tematikou. Zde se však vyskytuje několik překážek, které nám neumožňují zcela určitě a v plné míře rekonstruovat dramatický program v letech 1933–1936 a jeho tematické zaměření. Práce v první řadě čerpá z dobových článků a programů uveřejněných především v Poledním ostravském deníku a v Moravskoslezském deníku, kvůli nejasnému nebo žádnému označení té či oné relace však nemůžeme s přesností určit, o jaký typ pořadu šlo. Na některých místech v programu se například vyskytoval pouze název relace bez jakýchkoli bližších informací. V některých ojedinělých případech se rozhlasové relace v tištěném programu ani neobjevily, jak dokládá například poznámka Františka Lýska (rozhlasový recenzent Moravskoslezského deníku), v souvislosti s rozhlasovou hrou „Staříček Holuša“, vysílanou místní stanicí: „nebyla uvedena v programu, podivno, že ani zde není jistoty.“⁶ Plnou rekonstrukci dramatických pořadů také znemožňuje fakt, že v programech ne vždy bylo uvedeno, zda šlo o přenos z jiné stanice, nebo zda rozhlasovou hru vysílala místní pobočka.

---

⁴ JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2008.

⁵ Zřejmě nešlo o přímé přenosy činoher z divadla, ale o hry vysílané ze studia, což potvrzují i názvy těchto relací: například činohra ze studia nebo činohra z atelieru.

⁶ K programům. *Moravskoslezský deník*. 22. června 1934, roč. XXXV., č. 196., s. 6.

Kvůli naprosto nejasné terminologii nakonec zařazujeme do skupiny dramatických pořadů všechny relace, které byly označeny jako: rozhlasová komedie, rozhlasová scéna, činohra ze studia, aktovka, rozhlasová hra, veselohra, veselá hra, hra, satirická veselohra, činohra z atelieru, veselá scéna, obrázek, skeč, činohra, veselá rozhlasová scéna, scéna, hrst vzpomínek a anekdot, veselohra ze studia, scéna ze studia, beseda, lidová scéna, montáž dobrých scén, pásmo. Kromě takto označených pořadů zahrnujeme do práce i hry, jejichž povahu můžeme určit na základě dobových reflexí či jiných pramenů.

Samotný text práce je rozdělen do pěti hlavních kapitol, první čtyři se zabývají dobovým kontextem, vznikem rozhlasu v Ostravě, německou menšinou, která výrazně ovlivňovala místní rozhlasové dění, a samotnou programovou skladbou v letech 1929–1933. Pátá kapitola je potom věnována našemu stěžejnímu tématu: rozhlasovým hrám a jiným dramatickým pořadům, a je rozdělena do dvou hlavních podkapitol. První se věnuje regionalisticky zaměřeným hrám a autorům, kteří se na nich nejvíce podíleli, ať už jako tvůrci, režiséři nebo dramaturgové. Druhou skupinu tvoří činohry, které byly vysílány ve spolupráci s členy činoherního souboru Národního divadla moravskoslezského. Jak jsme již nastínili výše, rozhlasová terminologie ostravské stanice byla dost nejasná, není tedy možné úžeji rozdělit dramatické pořady do jiných tematických skupin.⁷ V podkapitole krajově zaměřených her jsme proto zvolili rozdělení podle jejich autorů, a ve skupině dramatických relací ve spolupráci s NDMS bylo zvoleno chronologické řazení.

Text práce obsahuje také soupis her vysílaných v období od března roku 1933 až do května roku 1936, kvůli výše zmíněným důvodům není tento seznam kompletní, ale zahrnuje (soudě podle dobových reflexí) nejdůležitější ostravské rozhlasové inscenace. I zde je dodrženo rozdělení na krajové dramatické pořady a činoherní relace ve spolupráci s NDMS a následné chronologické řazení.

Literatura k našemu tématu je vzhledem k pragocentrismu značně omezená, existuje mnoho publikací i prací zabývajících se pražským, méně už potom brněnským rozhlasem, o tom ostravském se píše však jen zřídka. Stručné informace nabízí například již zmíněná Patzaková,⁸ omezuje se však pouze na období let 1923–1933, neposkytuje tedy materiály pro naše hlavní časové vymezení. Mezi dalšími autory zabývajících se mj. počátky ostravského rozhlasu jsou například Jarmila Votavová,⁹ Jaroslav

---

⁷ Nabízelo by se například rozdělení na adaptace (adaptace prózy, divadelních her, přednášek aj.), přímé přenosy z divadel, původní rozhlasové hry místních autorů, převzaté rozhlasové hry ad.

⁸ PATZAKOVÁ, cit. d.

⁹ VOTAVOVÁ, Jarmila. *Stručný nástin historie českého rozhlasu /příspěvek k 70. výročí/*. Praha : Studijní a výzkumné oddělení Českého rozhlasu, 1993.

Pacovský,¹⁰ Alena Štěrbová,¹¹ Eva Ješutová¹² nebo Lenka Čábělová.¹³ Vesměs to jsou však publikace, které se zaměřují především na vznik a vývoj pražské stanice a o ostravském Radiojournalu mluví okrajově nebo zmiňují pouze některé jeho důležité pracovníky. Co se týče této literatury, tak jsou zde patrné tendence přebírání stále stejných informací od jednoho autora, například od Patzakové, což do značné míry vysvětluje fakt, že je ostravská pobočka považována za nevýznamnou a její program za nehodnotný. „V dramatické oblasti se v ostravském rozhlasu uplatňoval převážně zastaralý a průměrný ochotnický repertoár a kabarety“,¹⁴ píše například Štěrbová, což jak si ukážeme níže, není zcela pravda.

Velmi přínosné byly dvě studie Milana Rusinského,¹⁵ který jako pracovník ostravského rozhlasu dokázal velmi kriticky zhodnotit první roky vysílání a nastínit hlavní problémy, ale i úspěchy. Ve svých studiích se zaměřil i na dramatický program, a přestože nereferuje o konkrétních rozhlasových hrách (nebo jen velmi útržkovitě), tak alespoň nastínil hlavní dramaturgickou linii ostravských (nejen dramatických) programů. I jiní místní autoři¹⁶ nebo spolupracovníci rozhlasu přispěli k celkovému obrazu o místní stanici, žádný z nich však nezmapoval vývoj tak podrobně a kriticky jako Rusinský.

Do jisté míry byly užitečné i práce či studie, které se zabývaly v různých obměnách historií ostravské stanice, za zmínku stojí například práce Antonína Bukovského,¹⁷ který se zaměřoval mj. na autory folkloristických pořadů místní pobočky.

Jelikož se ve 30. letech stále ještě vysílalo živě, nemáme k dispozici žádné nahrávky námi sledovaných pořadů. Účelům této práce tak posloužily i scénáře konkrétních rozhlasových her vydaných knižně (nebo jejich divadelní předlohy), které nám pomohly především určit tematické zaměření některých her, jazyk, počet postav aj. Ani zde však nemůžeme předpokládat, že byly hry inscenovány přesně takovým způsobem, jakým byly zaznamenány v rozhlasovém scénáři, protože mnohdy scénář představoval

---

¹⁰ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Na vlnách rozhlasu*. Praha : Český rozhlas, 1993.

¹¹ ŠTĚRBOVÁ, Alena. *Rozhlasová inscenace (Teoreticky komentované dějiny české rozhlasové produkce)*. Olomouc : Vydavatelství UPOL, 1995.

¹² JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům*. Praha : Český rozhlas, 2003 a JEŠUTOVÁ (2008), cit. d.

¹³ ČÁBELOVÁ, Lenka. *Rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939*. Praha : Karolinum, 2003.

¹⁴ ŠTĚRBOVÁ, cit. d., s. 17.

¹⁵ RUSINSKÝ (1975), cit. d. a RUSINSKÝ, Milan. Vojtěch Martínek a ostravský rozhlas. In: *Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města*. 9. Ostrava : Profil, 1977.

¹⁶ Například SMĚJA, Fran. *Kultura Ostravska: Fakta o rozvoji kulturně osvětové činnosti*. Ostrava : Odbor školství a kultury rady Krajského národního výboru v Ostravě, 1959.

¹⁷ BUKOVSKÝ, Antonín. *Lidová píseň v rozhlasové stanici Brno a Ostrava: Od vzniku rozhlasu do devadesátých let*. Diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Brno : Masarykova univerzita, 2007.

divadelní hru, v některých případech (jako například u Vojtěcha Martínka) dramatisaci přednášky aj. Do této skupiny může například zařadit „Staříčka Holušu“ Františka Sokola-Tůmy,¹⁸ „Srdce na haldách“ Viléma Fedroviče¹⁹ nebo Martínkovu „Romanci o Ondrášovi“.²⁰

„Až jednou historik bude vážit náš čas, jaká to byla doba, kolik v ní bylo hrdinství a obětování, kolik proměn v myslích i srdcích, co jsme dělali dobře, co byla zacházka a bloudění, nepochybuji o tom, že jeho první cesta povede k rozhlasovému archivu.“²¹ Bohužel pro nás, byl však archiv ostravského rozhlasu zničen požárem roku 1935, a proto jsme museli vycházet z jiných dobových pramenů. Nejdůležitějším zdrojem informací se staly články a programy v dobovém tisku, především v periodících Černá země, Polední ostravský deník a Moravskoslezský deník. Poslední zmíněný obsahoval mimo články týkající se moravskoostravské pobočky ještě rozhlasové recenze Františka Lýska, které vycházely v letech 1933–1935 (a ještě na začátku následujícího roku). Výše zmíněný snad jako jediný na Ostravsku psal kriticky a pravidelně o místních rozhlasových pořadech. Mezi dobová periodika píší o zdejší stanici nemůžeme zařadit Věstník Radiojournal, protože jeho redaktoři o ostravských programech téměř nepsali. Jediným, kdo přispíval do listu, byl František Karel Zeman, pracovník místní pobočky, ale ani jeho články se nezaměřovaly (až na vzácné výjimky) na konkrétní obsahy jednotlivých pořadů.

Druhou skupinou cenných pramenů byly pravidelné měsíční referáty uložené v archivu Českého rozhlasu v Praze, které psal Jaroslav Tyl, jakožto správce pobočky, pražskému programovému vedoucímu Miloši Karešovi. Referáty obsahovaly výčet nejdůležitějších relací a jejich stručnou charakteristiku, popř. vyjádření spokojenosti či nespokojenosti s pořadem. Kareš někdy na Tylovy dopisy reagoval, což umožňuje zhodnotit i postoj pražského vedení k ostravské stanici. Bohužel pro nás jsou zachovány pouze referáty z let 1936–37. Mimo jiné Fond historického materiálu, ve kterém se nachází i zmíněné dopisy, obsahuje také dokumenty týkající se programové konference pořádané v Ostravě roku 1937, které poskytují cenné informace o postavení zdejší pobočky. Když však uvážíme, že programové řízení bylo centralizované do Prahy, dalo by se očekávat, že místní archiv bude obsahovat více dokumentů, které by se týkaly ostravské stanice.

---

¹⁸ SOKOL-TŮMA, František. *Staříček Holuša. Hra o čtyřech jednáních ze života slezského lidu*. Praha : Julius Albert v Praze, 1931.

¹⁹ FEDROVIČ, Vilém. *Srdce na haldách*. Slezská Ostrava : Pressa, 1934.

²⁰ MARTÍNEK, Vojtěch. *Romance o Ondrášovi. Sen letní noci*. Ostrava : Krajské nakladatelství v Ostravě, 1957.

²¹ *30 let ostravského rozhlasu*. Ostrava : Krajské nakladatelství v Ostravě, 1959.

Vzhledem ke spolupráci rozhlasu s ostravskou činohrou by se dalo předpokládat, že některé prameny se budou nacházet i v archivu Národního divadla moravskoslezského v Ostravě. Po konzultaci s místní archivářkou a po prostudování ročenek NDMS z let 1933–1936 jsme však došli k závěru, že dokumentace týkající se kooperace rozhlasu a místní činohry byla spíše doménou ostravské pobočky, protože například již zmíněné ročenky z let 1933–36 neobsahovaly jedinou (!) informaci týkající se konkrétního ostravského rozhlasového působení.

Několik pramenů je uloženo i v Archivu města Ostravy, většinou to však jsou informace týkající se rozhlasové budovy (Fond historického a správního materiálu), přínosné byly pouze vzpomínky či studie týkající se práce Vojtěcha Martínka.²²

Přestože archiv Českého rozhlasu v Ostravě byl znovu budován až po roce 1945, i on uchovává některé důležité prameny, především auditivního rázu. Jedním z nich bylo i vzpomínání Františka Karla Zemana na počátky místní stanice²³ nebo pořad „Střípky z ostravské rozhlasové historie“ natočený k výročí 70. let Českého rozhlasu Ostrava.²⁴

---

²² BĀR, Zdeněk. *Redakční a rozhlasová práce Vojtěcha Martínka*, strojopis. Uloženo v Archivu města Ostravy, kar. č. 20, inv. č. 263, sig. VIII. nebo BOUDOVÁ, Olga. *Rozhlasová činnost Vojtěcha Martínka*, studentská práce, vedoucí práce Vlastimil Válek, xerokopie. Uloženo v Archivu města Ostravy, kar. č. 46, inv. č. 425.

²³ Archiv Českého rozhlasu Ostrava (dále jen AČRO), *Vzpomínky F. K. Zemana k 50. výročí Čs. rozhlasu*, pás HL-91 (77:47), pás HL-95 (17:12), pás AS-573, [CD].

²⁴ AČRO, *Střípky z ostravské rozhlasové historie*, 1.-16. část, pásy 55/1-55/18, [CD].

1. VZNIK ROZHLASU V OSTRAVĚ A DOBOVÝ KONTEXT

Když v červnu 1923 zahajoval pražský Radiojournal své pravidelné rozhlasové vysílání, jen málokdo mohl tušit, jakou službu rozhlas udělá celé společnosti.²⁵ A málokdo mohl také předvídat, že o pár let později zřídí svou pobočku také v Ostravě – ve městě, které bylo, co se týče kulturního života, celkové vzdělanosti i životní úrovně, považováno za jedno z těch méně vyspělých a zaostalých.

Než se budeme věnovat samotným počátkům rozhlasu v Ostravě, pojďme se podívat krátce na atmosféru konce 19. a začátku 20. století, které poskytovalo podhoubí pro 20. léta, v nichž se začalo mluvit o zbudování rozhlasové stanice. Jan Balabán, nedávno zesnulý ostravský básník, mluvil o Ostravě jako o městu, které je „zkoušené a trestané cizími zájmy a jeho vznik nebyl motivován přirozenými osidlovacími tendencemi, ale podnikatelským plánem olomouckého biskupa Bruna – později vídeňských finančníků. O Ostravě se neuvažovalo jako o kultivovaném městě, ale jako o výrobním nástroji.“²⁶ Původní obyvatelé se rychle rozrostli o ty, kteří zde přišli pouze kvůli obživě, ať už to byli Židé z Haliče, Poláci, či lidé jiné národnosti; většinu tvořili přistěhovalci. Na přelomu 19. a 20. století ve městě bujela prostituce, alkoholismus a vysoká zločinnost. Životní prostředí bylo zdevastováno, z poddolovaného terénu unikal metan, který způsoboval časté výbuchy, a kvůli vysoké koncentraci nebezpečných plynů v ovzduší při silné inverzi padali otrávení ptáci ze stromů. „Spotřeba alkoholu byla ve městě tak vysoká,²⁷ že se tento místní sociální fenomén dostal dokonce na pohlednice s opilcem válejícím se po zemi a s hořce žertovným nápisem: Pozdrav z Ostravy.“²⁸ Alkoholismus v Ostravě došel tak daleko, že roku 1913 dokonce Zemský výbor v Brně zakázal v den hornických výplat taneční zábavy.²⁹ Sociální i ekonomické poměry se po vzniku Československa mírně zlepšily, ale nátura lidí se den ze dne nezměnila. Možná i proto, když se později mluvilo o funkcích místního rozhlasu, tak měly být poněkud odlišnější, než ty, které byly stanoveny pro Radiojournal v Praze. Ale to předbíháme události.

---

²⁵ K podrobnému vývoji pražské stanice viz např. PATZAKOVÁ, cit. d., nebo stručný nástin historie rozhlasu viz RUSINSKÝ (1975), cit. d.

²⁶ NAVRÁTIL, Boleslav. *Ostrava*. Praha : Paseka, 2007, s. 39.

²⁷ Roku 1908 to bylo 27 litrů kořalky na osobu. NAVRÁTIL, cit. d., s. 42.

²⁸ Tamtéž, s. 41.

²⁹ Tamtéž, s. 39-46.

O zbudování rozhlasu se začalo uvažovat již brzy po zahájení vysílání v Praze, a velkou zásluhu na tom měl i ostravský radioklub,³⁰ který vznikl v roce 1924. Jedním z důvodů pro zbudování stanice byl fakt, že příjem pražského i brněnského rozhlasu byl špatný, původně se tak přemýšlelo pouze o vybudování vysílací stanice podporující lepší příjem ostatních odboček, kterou žádal pomocí petice ostravský radioklub. V textu členové radioklubu poukazovali mj. na „nedostačující finanční možnosti ostravských pracujících, odkázaných na málo výkonné, většinou krystalové stanice přijímací, a zbavených tak možností dobrého poslechu.“³¹ Později se však začalo uvažovat o samostatné rozhlasové stanici, která by utvářela vlastní program. Záležitost zřízení nové pobočky pražského Radiojournalu se přesunula z ostravského radioklubu na půdu osvětové kraje organizace Kulturní rady pro širší Ostravsko.³² Úkolu se ujali především Rudolf Tlapák, ředitel ostravského gymnázia a jednatel Kulturní rady, a Vojtěch Martínek, který byl jak členem rady, tak i významným (nejen) ostravským spisovatelem, redaktorem, pedagogem aj.³³ Kulturní radě nebyla otázka zřízení rozhlasu v Ostravě vzdálená, radiofonii podporovala například ve své večerní lidové univerzitě, kde pořádala přednášky a kurzy věnované rozhlasu. Nutno však podotknout, že Kulturní rada viděla v rozhlase především prostředek šíření svých výchovných programů.

Pro platformu své propagace využívala Kulturní rada časopis Černá země, který vydávala, a jehož hlavními redaktory byli právě Vojtěch Martínek a Rudolf Tlapák. Na stránkách Černé země se články týkající se otázky rozhlasu objevovaly již od roku 1924.³⁴ Myšlenka zřízení vysílací stanice byla však v polovině 20. let spíše zbožným přáním ostravského radioklubu, než něčím plánovaným a organizačně zaštitěným, ke změně došlo až roku 1926, v němž zesílil zájem Kulturní rady o vybudování nové pobočky Radiojournalu i v Ostravě. Přestože bylo pro radu hlavním cílem rozhlasového vysílání šíření kulturních, výchovných a vzdělávacích programů, tak z dobových článků

---

³⁰ Radiokluby sdružovaly všechny milovníky rádia od radioobchodníků, kutilů, amatérských techniků aj., kteří si pořizovali z různých součástek primitivní rozhlasové přijímače. Jak však podotýká Rusinský, toto „kutilství“ bylo zákonem zakázáno. RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 249-250.

³¹ RUSINSKÝ (1977), cit. d., s. 48.

³² Kulturní rada pro širší Ostravsko byla založena roku 1921 v Ostravě jako kraje vzdělávací instituce, která se starala na Ostravsku o kulturní a lidovýchovný program. Stala se kraje organizačním střediskem, sdružovala okresní osvětové sbory i jiné vzdělávací spolky. Jedním z hlavních důvodů zřízení rady bylo málo kulturního programu v kraji, a přestože po stránce politické i hospodářské se Ostrava dostávala do širšího povědomí, kulturně výrazně zaostávala. TLAPÁK, Rudolf. Desetileté jubileum kulturní práce na Ostravsku. *Černá země*, 1929-30, roč. VI., s. 6-8.

³³ RUSINSKÝ (1977), cit. d., s. 48.

³⁴ Například Jiří Mahen pod pseudonymem Richardson píše, že si představuje rozhlas, který se stane součástí spíše společenských místností než domácností. Nemohl ovšem tušit, že se poslech rádia stane spíše soukromou záležitostí. RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 251.

vyplývá, že rozhlas by měl naplňovat hlavně zábavní funkci a jeho poslech by měl umožňovat únik od těžké práce. „V chudých příbytcích za večerů rodiny poslouchají místní rozhlas a zapomenou aspoň poněkud na šed' chudobných síněk a na každodenní lopotu. (...) Prostý člověk jest hlavním abonentem rozhlasu.“³⁵ Ke zřízení stanice však měla rada i jiný důvod, v kraji, kde se střetávaly převážně tři národy: český, polský a německý, bylo třeba státní (národní) propagandy, a to i proto, že za hranicemi již fungoval německý a polský vysílač. Až do 80. let 19. století byla totiž Ostrava městem s převážně českým obyvatelstvem, poté však do Ostravy přišli za prací Poláci, Němci a lidé z dalších okolních států. Město se tak začalo potýkat s problémy souvisejícími s rozpínáním ostatních národností ve všech oblastech života v Ostravě: menšiny začaly totiž požadovat své národní domy, svá divadla (a později i svůj rozhlas), což ohrožovalo český národní charakter města. Zřízení rozhlasu tak mohlo napomocť propagaci češství a zároveň potlačit i rozpínající se požadavky ostravských menšin.

Ještě před tím, než Kulturní rada pro širší Ostravsko odeslala ministerstvu pošt a telegrafů, ministerstvu školství a národní osvěty a pražské pobočce Radiojournalu své memorandum o zřízení rozhlasu, provedla také v letech 1926-27 petiční akci. Ta měla posloužit k získání osob, které by se staly abonenty Radiojournalu v případě, že by v Ostravě byla zřízena nová stanice. Rada svou petici získala 1 800 podpisů,³⁶ přesto však panovaly obavy, zda pražští vedoucí činitelé povolí zřízení další pobočky. „Jsme zvědaví, jak se Praha tentokrát zachová k odstrkované Mor. Ostravě. Jaký význam by takováto stanice na poli lidové výchovy pro náš kraj měla, nepotřebujeme zdůrazňovati.“³⁷ Přestože se rada obávala, zda petice, která má tak nízký počet hlasů, obstojí, na vedení Radiojournalu zřejmě zapůsobila, protože o několik měsíců později již byla do státního rozpočtu na rok 1928 zařazena částka jeden milion korun na vybudování vysílací stanice v Moravské Ostravě.³⁸

Je zajímavé, že ostravský tisk, včetně časopisu *Černá země*, se o otázku rozhlasu přestal zajímat ve chvíli, kdy bylo rozhodnuto o tom, že se vysílač bude stavět. Okrajová pozornost mu byla věnována zase až v momentě, kdy se začalo mluvit o zahájení stavby vysílače ve Svinově u tehdejší Moravské Ostravy a následně o prvotním provozu v červnu

---

³⁵ Ostravský rozhlas. *Černá země*, 1926-27, roč. III., s. 35.

³⁶ Číslo se rozcházejí, Rusinský uvádí pouze 1 541 podpisů (viz RUSINSKÝ, cit. d., s. 258), kdežto Tlapák jich uvádí 1800 (viz TLAPÁK, cit. d.).

³⁷ Úsilí zřízení (sic!) radiotelegrafické vysílací stanice v Moravské Ostravě. *Černá země*, 1925-26, roč. II., s. 293.

³⁸ Otázka radiorozhlasu na Ostravsku. *Černá země*, 1927-28, roč. IV., s. 4.

1929. Ale například Černá země, na jejíchž stránkách se Kulturní rada tak usilovně zasazovala o zřízení stanice v Ostravě, se nezmiňovala ani o počátečním vysílání a články týkající se rozhlasu se i později vyskytovaly velmi sporadicky. Není to však pouze ostravský tisk, který opomíjel pro Ostravu tak významnou událost, ani rozhlasový Věstník Radiojournal nevěnoval tomuto tématu přílišnou pozornost (ostatně jako i pozdějšímu působení ostravské stanice). Na stránkách pražského časopisu můžeme číst krátkou noticku o zahájení provozu a najdeme zde také program prvního vysílacího dne.³⁹

S pokusným vysíláním se začalo na konci května roku 1929, pravidelný program měl být zahájen 15. června,⁴⁰ ale pro nedostatečné technické zabezpečení musel být nakonec odložen až na 1. července.

V Ostravě nebylo dost odborníků, kteří by mohli po profesionální stránce zajistit chod rozhlasu, proto museli být povoláni zkušenější z Prahy, Brna a Košic. Jak však podotýká Milan Rusinský, Radiojournal vybavil hospodářské, technické i programové vedení stanice „velmi skoupě.“⁴¹ Správcem pobočky v Ostravě se stal Jaroslav Tyl, který až do svého příchodu působil jako hlasatel v Brně a jako barytonista brněnského Národního divadla. Zároveň převzal úlohu hlasatele, kterému měla pomáhat ženská hlasatelka, úlohu operatérů měli zastávat pan Ryneš z Košic a pan Muroň z Brna.⁴² Literárním redaktorem se stal Milan Rusinský,⁴³ který uváděl také literární pořady a četl přednášky literárního zaměření. Součástí místního Radiojournalu byl také nově vytvořený orchestr, úlohu dirigenta zastával Bohuslav Tvrdý.⁴⁴

1.1. BUDOVA ROZHLASU

Bylo potřeba najít také vhodné prostory, ve kterých by mohlo být zřízeno rozhlasové studio. Nakonec byla vybrána budova hasičské zbrojnice na Antonínově náměstí (dnešním Smetanově náměstí na místě vedle Divadla Antonína Dvořáka). První patro zbrojnice sloužilo do té doby jako zasedací místnost pro městské zastupitelstvo, které se přestěhovalo roku 1930 do nově postavené radnice na Prokešově náměstí. Budova měla sloužit pouze jako provizorium, ale redakce zde nakonec byla nucena zůstat sedm let,

---

³⁹ Viz Nováček naší rozhlasové služby. *Radiojournal*. 1929, roč. VII., č. 26., s. 3.

⁴⁰ -ch. Radio Ostrava. *Moravskoslezský deník*. 26. 5. 1929, roč. XXX., č. 145., s. 3.

⁴¹ RUSINSKÝ (1977), cit. d., s. 49.

⁴² Ve studiu ostravské radiostanice. *Polední ostravský deník*, 7. 6. 1929, roč. XXX., č. 180., s. 2.

⁴³ S rozhlasem Rusinský spolupracoval téměř od jeho začátku, oficiálně však nastoupil až 1. července 1933. JEŠUTOVÁ, cit. d., s. 110-111.

⁴⁴ BOUDOVOVÁ, Olga. *Historie rozhlasového orchestru*. Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Brno : 1971, s. 20-21.

dokud se nepřestěhovala na svou nynější adresu (Šmeralova, dříve Hviezdoslavova ulice).⁴⁵

Přestože panovalo ohledně nových prostor v hasičské zbrojnici všeobecné nadšení,⁴⁶ ne všichni byli s tímto provizoriem spokojeni. Například Olga Boudová mluví o prostoru, ve kterém se připravovaly programy, jako o místnosti, „kterou by stěží bylo možno nazvat studiem.“⁴⁷ Pro účely natáčení se upravila prostorná síň v prvním patře s vysokými gotickými okny, která byla vybavena mohutnými sametovými závěsy, které měly tlumit zvuky zvenčí. Pro režiséra pořadů byl upraven malý pokoj, kde bylo současně umístěno vysílací zařízení, a pro kapelníka, který byl také hudebním redaktorem, techniky, a další pracovníky zůstala pouze jedna místnost, která sloužila zároveň jako archiv.⁴⁸

Také Vojtěch Martínek vzpomíná na své začátky v budově zbrojnice: „Když jsem tenkrát poprvé šel do toho nevlídného domu – do starého hasičského skladiště, měl jsem dvojí pocit: jeden povznášející, že jsem účasten toho velkého vynálezu, druhý byl skličující – to staré skladiště jsem neměl v lásce. Věděli jsme, že je to jedna z bašt německví v Ostravě. Byla to i nevlídná stavba.“⁴⁹ Jak jsme si mohli povšimnout výše, i otázka češství byla pro ostravský rozhlas důležitá, proto budova hasičské zbrojnice, která byla roku 1892 postavena pro německý dobrovolný hasičský sbor, a později se zde scházelo německé zastupitelstvo, mohla být pro některé lidi, jako například pro Martínka, skličující.⁵⁰

A nevyhovující nebyla pouze samotná budova, ale také její umístění na Antonínově náměstí - v jeho blízkosti se totiž se nacházel prostor, kde se vyvážela hlušina z vytěženého uhlí, a na ní byl zřízen „zábavní park Tivoli s horskou dráhou a jinými atrakcemi, které svým hlukem stejně tak jako signály hasičských trubek zasahovaly rušivě a často groteskně do vysílaných pořadů.“⁵¹ František Karel Zeman, pozdější programový referent, vzpomíná na to, že se často ozvalo z rozhlasových přijímačů neočekávané „Ho-ří“, když hasiči svolávali posily, nebo zvuky kapající vody prosakující přes díravý strop.⁵² Přesto však tato „nevlídná stavba“ po určitých úpravách poskytovala veškeré nutné zázemí pro vysílání, a tak se 1. července roku 1929 mohlo začít s pravidelným programem.

---

⁴⁵ Tyto prostory však podle Rusinského byly také nevhodné a naprosto nedostačující. RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 265.

⁴⁶ „Místnosti ostravského studia jsou podle vyjádření odborníků velmi vhodné, lepší nežli např. v Brně nebo Bratislavě.“ Ve studiu ostravské radiostanice. *Polední ostravský deník*, 7. června 1929, roč. XXX., č. 180., s. 2.

⁴⁷ BOUDOVOÁ (1971), cit. d., s. 20-21.

⁴⁸ BOUDOVOÁ (1971), cit. d., s. 20-21.

⁴⁹ BOUDOVOÁ, cit. d., s. 13.

⁵⁰ JIŘÍK, Karel, KROČEK, Miloslav. *Ostrava včera a dnes*. Ostrava : Librex, 2010, s. 36.

⁵¹ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 265.

⁵² AČRO, Vzpomínky F. K. Zemana k 50. výročí Čs. rozhlasu, pás HL-91 (77:47), pás HL-95 (17:12) [CD].

2. PROGRAMOVÉ SCHÉMA NOVÉ STANICE

2.1. POČÁTKY PROGRAMU V PRAZE

Než si představíme programovou koncepci nové stanice, podívejme se aspoň zběžně na programové začátky pražského Radiojournalu, který mohl být pro ostravskou pobočku v mnohém prvním vzorem. Když stanice začínala v květnu roku 1923 vysílat z Kbelského stanu, program byl jasně určený: byla to hudba, kterou ohlašoval hlas technického pracovníka (až později bylo ohlašování doménou Adolfa Dobrovolného) a vysílalo se pouze jednu hodinu denně. Nemůžeme však mluvit o všech žánrech hudby, vysílala se pouze vážná hudba, která zastupovala vysoké umění, a i to mělo své opodstatnění.⁵³ Miloš Čtrnáctý, programový ředitel, viděl v rozhlasu totiž prostředek šíření vysoké kultury. Koncepce ředitele programu představovala „ideál, o němž lidstvo po staletí sní.“⁵⁴ Eduard Svoboda si od rozhlasu dokonce sliboval vymýcení různých zlovyků (jako například holdování alkoholu) a pozvednutí životní úrovně. „Ti, kteří vzdalují se od rodinného krbu, přilnou opět ke své rodině a nebudou již pokoušeni v dlouhou chvíli, aby vyhledávali noční místnosti. Tím stane se radio nejlepší zbraní v boji proti alkoholu.“⁵⁵ Byla tak vyzdvihnuta především výchovná funkce, zatímco zábavní byla striktně potlačena, protože od toho, aby se lidé bavili, tu existovalo velké množství gramofonových desek, biografů, kabaretů a jiných podobných podniků.

Nahlížení na rozhlas jako na prostředek, který bude vychovávat lidi, se záhy ukázalo jako naprosto mylná představa, o čemž svědčí například i fakt, že na konci prvního roku vysílání měl Radiojournal pouze 47 řádných koncesionářů.⁵⁶ „Představy o převychování národa šířením té nejvyšší kultury zůstaly nenaplněny, naopak v celé Evropě se rozhlasové společnosti odkláněly od monotónních programů sestavených z vážné hudby. Pochopily totiž, že předtím, než posluchače budou moci vychovávat, musí ho vůbec získat.“⁵⁷ Milan Pokorný velmi bystře vystihuje postoj Miloše Čtrnáctého i jeho snahy o propagaci onoho vysokého umění. „Čtrnáctého přesvědčení, že kulturu nelze

---

⁵³ Přestože Milan Pokorný vesměs kritizuje prvotní jednotvárný hudební program, vyzdvihuje přece jen opery vysílané rozhlasem. Opery byly totiž dříve vyhrazeny pouze zámožnějším vrstvám, takto se mohl tento hudební žánr dostat k širšímu okruhu posluchačů. POKORNÝ, Milan. *Báječní muži s mikrofonem*. Praha : Radioservis, 2008, s. 46.

⁵⁴ Tamtéž, s. 52.

⁵⁵ Tamtéž, s. 56.

⁵⁶ Monotónnost programu a žádná snaha vyjít vstříc širšímu okruhu posluchačů však nebyla jediným důvodem, proč rozhlas v prvním roce vysílání získal tak malý počet koncesionářů a posluchačů. Byla to také vysoká pořizovací cena radiových přijímačů, která činila pět až devět tisíc korun, samotné koncesionářské poplatky z počátku také tvořily nezanedbatelnou částku: ministerstvu pošt a telegrafů se ročně odváděla částka 60 korun a Radiojournalu měsíčně korun 100. Tamtéž, s. 46.

⁵⁷ Tamtéž, s. 69.

ztotožňovat se zábavou, že kultura je po rozpadu náboženského univerza novým a vlastně jediným iniciačním činitelem, svorníkem evropské civilizace, strážcem obřadu, toto přesvědčení ozařuje počátky českého rozhlasu posledními záblesky zanikajícího věku osvícensko-romantického étosu. Co přišlo potom, byl moderní svět.⁵⁸

A tak i Miloš Čtrnáctý postupně a velmi nerad začal slevovat ze svých ideálů o výchovné funkci rozhlasu a otevřel brány modernímu světu. „Rádio tu není jen pro ‚výkvět inteligence‘, ale též aby skýtalo zábavu a poučení oněm okruhům, jejichž celková úroveň a umělecká chápavost vyžadují si forem prostších a přístupnějších.“⁵⁹ Následná širší nabídka programů, vstup státu jako podílníka na vlastnictví Radiojournalu v roce 1925 a snížení koncesionářských poplatků nastartovalo další éru pražského rozhlasu, a zajistilo mu tak větší počet posluchačů, což připravilo půdu pro budování stanic v dalších městech.

2.2. POČÁTKY PROGRAMU V OSTRAVĚ

Ostrava začala vysílat v době, kdy už v československém éteru zněly čtyři stanice (Praha, Brno, Bratislava a Košice), mohla se tak inspirovat programovými schématy soudobého vysílání, a jak dodává Olga Boudová, ostravský rozhlas „nemusel (...) objevovat způsob rozhlasové práce, protože přejímal jak zkušenosti odjinud, tak i hlavní směrnice, cíl rozhlasového zpravodajství, reportáží, divadelních (nikoli ještě samostatných rozhlasových) her.“⁶⁰ Milan Rusinský dokonce mluví o tom, že existence dalších stanic byla ostravskému rozhlasu přítěží, protože ho nenutila k vytváření a hledání vlastního programu, „tato okolnost byla značně na překážku samostatnějšímu vývoji pobočky a všestrannějšímu rozvoji sil.“⁶¹ Přesto však nemůžeme říct, že by ostravský rozhlas měl hned v začátcích vyhráno a o program by bylo postaráno jenom proto, že už vysílaly jiné stanice, od kterých by mohla ta ostravská přebírat pořady nebo celá programová schémata. Jestli měla nově vzniklá rozhlasová redakce v něčem „prošlapanou cestičku“, tak v tom, že své posluchače nemusela seznamovat s novým médiem, tuto práci za ni už udělali jiní, a po stránce technické už bylo také mnoho vykonáno.

Hned z počátku bylo jasné, že sestavení programu nebude úkol tak lehký, jak by se mohlo zdát. V první řadě totiž Ostrava začínala vysílat v době vrcholící hospodářské krize (1929–30), což omezovalo program na vysílání takových pořadů, které by napomohly

---

⁵⁸ Tamtéž, s. 74-75.

⁵⁹ Tamtéž, cit. d., s. 73.

⁶⁰ BOUDOVÁ (1971), cit. d., s. 13-14.

⁶¹ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 264.

k odvedení pozornosti od tíživé ekonomické situace (nebylo tak možno nasazovat nějaký příliš složitý nebo kvalitní program, jaký si například žádal Miloš Čtrnáctý). A v druhé řadě měl mít rozhlas v ostravském kraji poněkud odlišnější funkce, než rozhlas pražský, a to především již zmíněná funkce zábavní a funkce výchovná. Zaměřením na zábavu se ostravský rozhlas odlišoval od pražské stanice zpočátku orientované na propagaci vysoké kultury. Ostrava byla v jistém směru městem, ve kterém se rodila „nízká zábava“ (různé kabarety aj.), kterou by zakladatelé pražského Radiojournalu, sledující vyšší cíle, opovrhovali. I to může být důvod, proč v prvních měsících (a ostatně i letech) měla ostravská stanice problémy s programem, neměla totiž dostatečnou volnou ruku pro tvorbu svých programů, protože ústředí Radiojournalu striktně hlídalo, jaké programy se budou vysílat, jak to potvrzuje ve svých vzpomínkách i František Karel Zeman.⁶²

Ještě něčím se však měla nová stanice odlišovat, a to zaměřením na propagaci ostravského kraje, jeho specifických zvyků a charakteristik, na šíření regionalismu. „Ačkoli podstatnou částí ostravského programu bude soudobý přenos z Prahy a Brna, přece bude mít ostravská stanice svůj specifický ostravský ráz. (...).“⁶³ Mimo to ostravský Radiojournal spoléhal také „na vhodnou spolupráci s Národním divadlem mor.-slezským v Moravské Ostravě, odkud budou občas vysílány zpěvohry (opery a operety). Činohry z divadla vysílány nebudou, nýbrž jen ze studia, neboť nabyté zkušenosti mluví proti vysílání činohry z divadla.“⁶⁴ Přesto však programové schéma nové stanice nebylo před zahájením jasně dané, byť se počítalo převážně s tím, že alespoň v počátcích bude přebírat program hlavně z pražské pobočky Radiojournalu. „Pokud se týče programu (...) všechno to bude ještě věcí jednání, které povede správce odbočky pan Tyl.“⁶⁵

Program se sestavoval i na základě konzultací s Milošem Karešem, vedoucím programu pražského Radiojournalu. Z Prahy se mělo přebírat vysílání oper, koncertů, slavnostních projevů aj. a s Brnem se mělo spolupracovat především díky „společným kulturním zájmům Moravy a Slezska.“⁶⁶ Předpokládalo se, že ostravské studio bude připravovat své vlastní hudební pořady, koncerty sólistů, vzdělávací a jazykové kurzy, zprávy ad., velká důležitost byla přikládána i přednáškám. Každý den mělo být pro přednášky vyhrazeno 30 minut, přičemž prvních 15 minut pro populárně vědecká a aktuální témata, a druhých 15 minut pro dětská nebo ženská témata a pro týdenní kulturní

---

⁶² AČRO, Vzpomínky F. K. Zemana k 50. výročí Čs. rozhlasu, pás HL-91 (77:47), pás HL-95 (17:12) [CD].

⁶³ Radio Mor. Ostrava. *Moravskoslezský deník*. 1. června 1929, roč. XXX., č. 151., s. 5.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Haló – Radio Moravská Ostrava. *Moravskoslezský deník*, 2. července 1929, č. 152., roč. XXX., s. 1.

⁶⁶ Radio Mor. Ostrava. *Moravskoslezský deník*. 1. června 1929, roč. XXX., č. 151., s. 5.

přehled (po vzoru Brna). Jazykové kurzy francouzštiny a angličtiny se prozatím měly přebírat z Brna, než ostravská pobočka najede na své vlastní kurzy, a zpravodajství mělo být převzato z Prahy, respektive z České tiskové kanceláře (ale vysílané Prahou), v 19 hodin a potom ve 22 hodin 15 minut každý den, a ve 12 hodin se měly vysílat již z ostravského studia lokální zprávy, sestavené místní pobočkou ČTK. S Milošem Karešem se projednávala rovněž i možnost zavedení školského rozhlasu, jeho uvedení do vysílání se však plánovalo až na budoucí rok (1930) a náplní měly být především přednášky, slovesné i hudební umělecké programy, vše s důrazem na vzdělávací funkci. Redaktor Moravskoslezského deníku, který s doktorem Karešem vedl rozhovor o směřování ostravského programu, nabyl dojmu, že „rozhodující činitelé v Praze přikládají ostravské stanici velký význam a že chtějí z ní vybudovati rozhlasovou stanici, která by jak technicky, tak i hodnotně s úspěchem mohla konkurovati se sousedními stanicemi cizími,“⁶⁷ tento názor je však přinejmenším zvláštní, protože až do začátku vysílání nové stanice měla Ostrava pocit, že je Prahou pouze přehlížená, a že se na ni neberou takové ohledy, jaké by si zaslouhovala. Co se však týče chystaného programu, tak jedna věc jsou však plány do budoucna, a druhá věc je samotná realizace.

Po všech domluvách byl stanoven i program prvního vysílacího dne. Ten si nenechal ujít téměř žádný ostravský deník,⁶⁸ i když zprávy o rozhlasu se omezovaly většinou pouze na nutné oznámení vysílaných relací (viz obr. č. 11). Dobová periodika se shodují na tom, že byl program pečlivě sestavený a pestrý,⁶⁹ přesto však v porovnání se stanicemi, které již vysílaly, nešlo o nic originálnějšího, zvláště když uvážíme fakt, že velkou část relací prvního dne tvořily programy převzaté z pražské stanice.

Vysílání bylo zahájeno v 19 hodin zprávami ČTK převzatými z Prahy, následoval koncert ostravského orchestru Radiojournalu pod vedením Bohuslava Tvrdeho, po kterém Rudolf Tlapák přednesl přednášku na téma „Význam sebevzdělání a možnost vzdělání v našem kraji“. Po přednášce byl odvysílán koncert sólistů z místního Národního divadla moravskoslezského, a poté opět koncert orchestru Radiojournalu pod vedením kapelníka Tvrdeho s názvem „Večer české hudby“. Konec programu patřil opět rozhlasu z Prahy,

---

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Viz různé zprávy o prvním vysílání: Radio. *Duch času*. 29. června 1929, roč. XXXI., č. 154., s. 3; Ostravská radiová stanice. *Ostravský kraj*. 3. července 1929, roč. XXIV., č. 52., s. 3; První program ostravského Radiožurnálu. *Polední ostravský deník*. 28. června 1929, roč. XXX., č. 148., s. 1; Pravidelné vysílání radiostanice v Mor. Ostravě zahájeno. *Polední ostravský deník*. 2. července 1929, roč. XXX., č. 150., s. 1 aj.

⁶⁹ Viz např. Pravidelné vysílání radiostanice v Mor. Ostravě zahájeno. *Polední ostravský deník*, 2. července 1929, roč. XXX., č. 150., s. 1 nebo Haló – Radio Moravská Ostrava. *Moravskoslezský deník*, 2. července 1929, roč. XXX., č. 152., s. 1 aj.

který vysílal časový signál ze státní hvězdárny, následovaly znovu zprávy ČTK, sport, a ve 22 hodin 15 minut byl z ostravské stanice ohlášen pořad příštího dne, po jehož oznámení byl první vysílací den ukončen.⁷⁰

Nadšené názory o prvním vysílání musíme brát mírně s rezervou, neoriginalitu a nepropracovanost zakrývalo totiž všeobecné nadšení z toho, že se i Ostrava dočkala svého rozhlasu, a tudíž měla redakce ostravské stanice potřebu se pochválit.⁷¹ V porovnání s ostatními soudobými stanicemi rozhodně nemůžeme hovořit o „pečlivě sestaveném a dosti pestrém programu.“⁷² V době, kdy místní stanice začínala, a měla se tudíž již od koho učit, už například Praha vysílala zemědělský rozhlas, rozhlas pro průmysl, burzovní zprávy, měla hodinku pro ženy, dětské besídky (a jiný program pro děti), přenášela opery, činohry i jiné produkce z pražských divadel, na denním programu byly rozhlasové hry a další umělecké pořady, přednášky aj. Rozhodně se tedy ostravská redakce měla kde inspirovat a poučit. Ani Milan Rusinský se nemůže zbavit dojmu, že „programům (...) prvního zahajovacího týdne se nevěnovala přílišná pozornost. Rozhodně neodpovídají charakteru a posluchačskému složení oblasti, již měly být především určeny.“⁷³

Jestli však první vysílaný program byl pro ostravskou stanici alespoň něčím charakteristický, tak zaměřením na hudbu (ať už šlo o reprodukovanou hudbu nebo o živé koncerty ostravského rozhlasového orchestru) a na přednášky, právě tyto dvě složky programu se staly v prvních měsících pilíři Radiojournalu Moravská Ostrava, stejně tak jako se stala charakteristickou absence všeho „ostravského“ a ignorace přání a stížností místních posluchačů.

Byť se počítalo s tím, že značná část pořadů bude přebírána z jiných stanic (hlavně z Prahy a Brna), s přenosem relací ve větší míře se začalo až na konci července roku 1929, především proto, že mezi Prahou, Brnem a Ostravou nebylo dostatek telefonních linek, které by technologicky zabezpečovaly plynulý přenos. V prvním měsíci vysílání se tak na programu ostravské stanice vyskytovaly pořady z jiných poboček jen zřídka (výjimku tvořil první vysílací den). Původně mělo být větší množství kabelů položeno až na podzim

---

⁷⁰ -vk-. Haló – radio Moravská Ostrava. *Moravskoslezský deník*. 2. července 1929, č. 180, s. 1.

⁷¹ „Jsmo nemálo hrdi na náš rozhlas (...). Moravská Ostrava stala se během jednoho večera středem všeobecného zájmu a postavila se tím do řad skutečných velkoměst.“ Haló – Radio Moravská Ostrava. *Moravskoslezský deník*. 2. července 1929, č. 152, roč. XXX., s. 1.

⁷² Pravidelné vysílání radiostanice v Mor. Ostravě zahájeno. *Polední ostravský deník*. 2. července 1929, č. 150, roč. XXX, s. 1.

⁷³ RUSINSKÝ (1975), cit. d, s. 263.

roku 1929,⁷⁴ ale problém byl odstraněn již na konci července, a tak se začalo s přebíráním programu z Prahy, Brna, občas také z Bratislavy a Košic, v mnohem větším rozsahu. Šlo především o hudební produkce, nebo přednášky, ale posluchači ostravského kraje se také seznamovali postupně s uměleckým slovesným vysíláním, například z Prahy byly přenášeny činohry, opery, veselohry i rozhlasové hry, nebo z Brna zábavné dramatické pořady s názvem Radiokabaret, po jehož vzoru ostravská redakce zařadila do svého programu relaci „Radiofilm“ (více o tomto pořadu v následujících kapitolách).

2.3. PRVNÍ MĚSÍCE VYSÍLÁNÍ

V prvních týdnech ostravská stanice vysílala pouze zhruba tři hodiny denně, od 19 hodin do 22 hodin (nebo 22 hodin 15 minut).⁷⁵ Omezená vysílací doba byla způsobena jednak nedostatečným technologickým zabezpečením, které by umožňovalo přenos z jiných rozhlasových stanic, a také tím, že ostravský rozhlas začal vysílat v době velkých prázdnin. „Léto jest v rozhlase sezonou skoro mrtvou. Je to pochopitelné: dovolené, prázdniny, příroda, lesy, koupání, hory atd. to vše volá a láká daleko silněji než radio. Jen nejzarytější ctitelé radia zůstávají mu věrni (...).“⁷⁶

Z programu, který byl plánovaný při rozpravě s Milošem Karešem, byly v prvním měsíci realizovány pouze některé jeho části. Vysílání zahajovaly zprávy ČTK v 19 hodin, o pět minut později většinou začal nějaký hudební pořad, ať už šlo o reprodukovanou hudbu z gramofonových desek nebo koncert orchestru ostravského Radiojournalu, po něm následovala přednáška, která oproti plánovaným 30 minutám trvala pouze 15 minut. Tematicky se náměty lišily, ale vesměs tato relace zahrnovala ženská, dětská, aktuální i populárně vědecká témata, například: „O moderním prádle“, „Moderní výchova dívek“, „Národní svátek – dobytí Bastilly“, „Báňský průmysl na Slovensku“, „Lidová výchova“, „Tělesná zdatnost jakožto podmínka při provozování sportu“ aj.⁷⁷ Po krátké přednášce opět následoval hudební program, který trval okolo 40 minut, koncert někdy střídala podle délky trvání buď „Veselá půlhodinka“ nebo „Veselá hodinka“, ve které většinou účinkovali členové zpěvohry Národního divadla moravskoslezského (například Bohuš Tvrdý, Jožka Šrámková-Tichá, František Paul aj.) nebo na koncert navazovalo další hudební číslo, které bylo nazváno podle druhu hudby: „Večer valčíků“, „Večer intimní

⁷⁴ Ve studiu ostravské radiostanice. *Polední ostravský deník*, 7. června 1929, roč. XXX., č. 180., s. 2.

⁷⁵ Pokud není uvedeno jinak, veškeré informace týkající se programu ostravské stanice z roku 1929 jsou převzaty z dobových periodik *Moravskoslezský deník*, roč. XXX a *Polední ostravský deník*, roč. XXX.

⁷⁶ Naše radio. *Moravskoslezský deník*. 13. července 1929, roč. XXX., č. 191., s. 6.

⁷⁷ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 263.

hudby“, „Večer lidové hudby“, „Večer české hudby“ aj. Ve 22 hodin následovaly zprávy ČTK, sport, z Prahy se vysílal časový signál, a nakonec byl ohlášeno pořadí příštího dne. V neděli se program mírně lišil: na počátku byly vypuštěny zprávy ČTK a začínalo se rovnou nějakým hudebním číslem.

Červenec roku 1929 nebyl v ostravském rozhlase tedy ničím výjimečným, dalo by se dokonce říci, že program byl stereotypní, střídaly se většinou pouze různé hudební produkce, zpravodajství a přednášky. „Jestliže programy tu a tam nevyhovují, nutno uvážiti, že Ostrava začala vysílat v nejnepohodnější době, kdy ani přednáškový program nelze rozšířiti, a že dosavadní vysílání je přece ještě do jisté míry pokusné, aby se získaly zkušenosti a mohly provést případné opravy, tak, aby na podzim ostravský rozhlas byl v každém směru dokonalý a bezvadný.“⁷⁸ Na pokusné vysílání a dobu prázdnin se však Ostrava nemohla vymlouvat do nekonečna.

Jistá různorodost i prodloužení vysílací doby přišly v následujících měsících, v srpnu měly být zavedeny polední koncerty (v podání ostravského orchestru Radiojournalu), a v neděli odpoledne koncerty z ostravské Nové stělnice (restaurace, ve které se často pořádaly různé hudební produkce). Připravovalo se také odpolední vysílání, v pondělky a čtvrtky „Hodinka pro ženy“, ve středu „Hodinka pro děti“ a v sobotu „Hodinka pro mládež“. Taktéž se začalo probírat zavedení školského rozhlasu, který měl být spuštěn někdy na podzim, vysílat se měl jednou až dvakrát týdně, a to od 11 do 12 hodin.⁷⁹

Od srpna můžeme postupně vidět v programech slibované pořady, jako například „Hodinku pro děti“. Ta jako první v ostravském vysílání vykazovala prvky uměleckého slovesného vysílání (pokud tak můžeme určit pouze na základě programu), začínala většinou v 16 hodin 30 minut a skládala se ze tří částí: Loutkového divadla, Kašpárkových hádanek a Pohádek. V programech Moravskoslezského deníku jsou dopodrobna vypsány jak postavy, tak i dějství. Například v programu z 25. září 1929 můžeme číst: „16.30–17.30: Hodinka pro děti. 1. Loutkové divadlo. »Oldřich a Božena«. (Založení posvícení svatováclavského.) Veselohra o třech jednáních. Podle loutkářské tradice upravil J. Káš. Osoby: Kníže Oldřich. Božena, jeho manželka. Rohovín, rytíř. Bedřich, rytíř. Kašpárek, sluha Oldřichův. Matěj, uhlíř. Petr. Anka, Matějova žena. Kochan Vršovec. Loupežník. Dvořané. I. jednání: Pustý les. II. jednání: Selská světnice. III. jednání: rytířský sál. –

⁷⁸ Různé zprávy. Radio Ostrava. *Moravskoslezský deník*. 20. července 1929, roč. XXX., č. 198., s. 5.

⁷⁹ Radio Ostrava. *Moravskoslezský deník*. 20. července 1929, roč. XXX., č. 198., s. 5.

2. Kašpárkovy hádanky. – 3. Pohádky. Valda Kantor: Bobínková cesta kolem světa.⁸⁰ Z dalších vysílaných pohádek či loutkových divadel můžeme uvést například „Kašpárek a hastrman“ (Jaroslav Rudolf) nebo „Bibek“ (Valda Kantor), obě vysílané 2. října 1929. Nemůžeme s přesností ani určit, kdo byli tehdejší interpreti pohádek a loutkoherci (a zda se opravdu hrálo před mikrofonem loutkové divadlo nebo se tak zda pouze jmenovalo), ale můžeme usuzovat na členy tehdejšího Národního divadla moravskoslezského, což potvrzuje i prosincový program. V něm se dočítáme, že bude uvedena pohádka „Co princ Jaromír z ciziny přivezl“, od Jindřicha Háši-Hladnovského, který se později stal významným autorem ostravského rozhlasu, a vypravovat má Jana Kovářiková-Hanáková, členka činohry NDMS.⁸¹

Na programu se objevovaly i slibované „Hodinky pro mládež“ a „Hodinky pro ženy“, jejichž obsahem byly povětšinou přednášky: pro mládež s cestopisným námětem, a pro ženy týkající se starosti o domácnost, výživy aj. (například „Hygiena v minulosti“, „Med a jeho význam“, „O správné výživě dítěte“ ad.).

Rozvíjelo se také zpravodajství, kromě od začátku vysílaných zpráv ČTK byly do programu začleňovány burzovní, tržní a jateční zprávy, z Prahy se v říjnu začal přebírat dělnický a zemědělský rozhlas (tyto relace později přebrala místní stanice), v témže měsíci hlasatelé nabídli posluchačům také nové informace o divadle („Zprávy divadelní“), o časopisech („Časopisecká hlídka“) i o výtvarném umění („Výtvarnická hlídka“), Vojtěch Martínek začal vysílat „Literární přehledy“ aj.

Přesto se však nemůžeme zbavit dojmu, že se zapomnělo na krajové zaměření stanice, o samotné Ostravě a ostravském kraji se toho posluchači dověděli jen velmi málo. Milan Rusinský je k počátečnímu programu velmi kritický, nelíbí se mu programová neujasněnost, nepromyšlenost a improvizovanost. Pořady byly podle něj sestavovány podle toho, „co náhoda právě přinesla na stůl referenta.“⁸² Stejně tak kritizuje „vypočítavé a četné grafomany“,⁸³ kteří se snažili na rozhlasovém vysílání pouze profitovat a díky rozhlasu se zviditelnit, nijak mu však nepomohli.

Když zhodnotíme těchto několik prvních měsíců ostravského vysílání, tak musíme souhlasit s Rusinským a s jeho kritickým pohledem. Stanice, která hlásala, že zde bude pro místní občany a bude šířit osvětové programy, se v počátečním období své existence nevyznamenal, a trvalo dalších několik let, než dokázala zúročit místní bohatství

⁸⁰ Radio (radioprogramy). *Moravskoslezský deník*. 25. září 1929, roč. XXX., č. 220., s. 3.

⁸¹ Radio (radioprogramy). *Moravskoslezský deník*. 11. prosince, 1929. roč. XXX., č. 290., s. 3.

⁸² RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 274.

⁸³ Tamtéž, s. 273.

a zaměřila se na ostravský kraj. A co týče dramatického programu prvních měsíců, tak ani ten nebyl nijak významný, ale o tom více až v následujících kapitolách.

2.4. SPOKOJENOST POSLUCHAČŮ S PRVOTNÍM PROGRAMEM (ANKETA POLEDNÍHO OSTRAVSKÉHO DENÍKU)

Necelé tři týdny po zahájení pravidelného vysílání přišli redaktoři Poledního ostravského deníku s nápadem zavést na nějakou dobu pravidelnou rubriku s názvem Radioanketa, ve které by zjišťovali spokojenost či nespokojenost posluchačů s prvotním vysíláním. Otázky byly následující: 1. Jaký je Váš poslech Ostravy? (Odkud jste?), 2. Jak vyladíte ostatní stanice v době ostravského vysílání? (Na jaký přístroj?), 3. Jak jste spokojeni s programem ostravské stanice? (Co se Vám nelíbí? Co nového přejete si mítí zavedeno? Jak má být časově rozvržen program?), 4. Program, které stanice, zachycené na Vašem přístroji, se Vám nejlépe líbí?, 5. Máte přístroj vlastní konstrukce? (Popište nám jej!).⁸⁴

Do ankety se zapojilo mnoho posluchačů nejen z Moravské Ostravy, ale také z přilehlých ostravských obcí, a ze vzdálenějších měst kraje. V každém čísle byly v závislosti na rozsahu otištěny dva až čtyři dopisy, a to i takové, se kterými například redakce listu zcela nesouhlasila. Názory posluchačů byly velmi různé, avšak vesměs se ti, co poslouchali ostravský rozhlas, rozdělili na dvě skupiny: na ty, kteří počáteční program s jistými námitkami vychvalovali a nalezené chyby považovali za banální a na ty, kteří naopak neviděli v nové stanici nic objeveného a kvalitního, a tak program ostravské pobočky odsuzovali. Nebyli bychom daleko od pravdy, kdybychom řekli, že se radioanketa podobala dnešním internetovým diskuzím, kdy jeden čtenář „hází špínu“ na toho druhého a uráží ho pro jeho názory, ale taková analýza není předmětem této práce.

„Na Ostravsku vysílací stanice se čekala dlouho, a když konečně započala působiti, přinesla programy, že se stydím říci, že v Ostravě bydlím. (...) Na otázku, co se mně líbí? Dosud vůbec nic; a co se mně nelíbí? všechno.“⁸⁵ Takto reagoval na prvotní skladbu relací jistý MUDr. S. W. z Moravské Ostravy, který citovaným příspěvkem odstartoval vášnivou debatu o vhodnosti, přiměřenosti, ale také pravdivosti svých slov. Odpůrci prvního programu si stěžovali především na častou gramofonovou hudbu, ale také na tu cizí (zahraniční taneční hudbu) a na absenci českých hudebních skladatelů, taktéž byli někteří nespokojeni s koncerty symfonických orchestrů (především kvůli příliš nízkým nebo příliš vysokým tónům, které v rozhlase nezněly dobře) a s moderní hudbou. Posluchačka Elka

⁸⁴ Viz Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 17. července 1929, roč. XXX., č. 161., s. 3.

⁸⁵ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 26. července 1929, roč. XXX., č. 169., s. 3.

mj. uvedla, že programy stanice činily „dojem strnulosti a jednotvárnosti.“⁸⁶ Kromě hudebních relací byl častým terčem kritiky čas vysílání, především ze strany pracujících dělníků, kterým neumožňoval systém dvojí (někdy trojí) směny poslouchat rozhlas každý den. Avšak našli se i takoví, kteří přiznali, že v době vysílání místního rozhlasu poslouchají jinou stanici, která je pro ně kvalitnější, a proto prosili, zda by vysílání nemohli přesunout do jiného času, aby stíhali poslouchat obě stanice.

Co však nové posluchače pobuřovalo nejvíce, bylo nedodržení slibu regionálního charakteru ostravského rozhlasu. Hned v úvodu nové rubriky věnované radioanketě redaktor listu napsal, že jim všem velmi záleží na tom, aby nová stanice byla nejlepší a „její program byl pravým odleskem kultury našeho kraje.“⁸⁷ To se jí však příliš nedařilo, a tak se začaly objevovat první nespokojené hlasy. Posluchač S. K. z Vítovic napsal: „Jsem (...) toho pevného přesvědčení, že radiostanice v Mor. Ostravě byla stavěna pro ostravský kraj, a že tedy tím byl přesně vymezen rozsah jejího poslání. Zdá se mně však, že správa stanice má báječnou radost, když jsou s jejím poslechem a programem spokojeni v Africe a Eskymáci na Špicberkách, a že se snaží, aby proto program Ostravy byl pro celý svět.“⁸⁸ Jeho názor podpořil také V. J. z Moravské Ostravy, který vyzýval přímo redakci Radiojournalu: „Nechtějte svým programem omračovat Evropu. Hrejte pro náš lid zde na pohraničí, buďte v nich lásku k hudbě poznenáhlou výchovou, poučujte náš lid, osvěžujte jej po celodenní práci a nestarejte se o to, co tomu řekne zkosnatělý hudební kritik někde na Kamčatce.“⁸⁹

Naopak například volání po rozhlase, který by naplňoval svou zábavní funkci, vyjádřil i dělník, kterému se nelíbil výběr hudebních čísel. „Muzikanti sum pěrvší sorty, to se jim muší něchač, ale to vybyrani tych kusů nějest dobré, to se nehodí pro vyrobené a vystarané hlavy, to je tak dobré pro buržusty, ale ti to něpotřebuju, oni maju muziku v lazňach, pro ně není rádio.“ Posluchač si stěžoval, že by po celodenní dřině chtěl slyšet nějakou dobrou muziku, „ale je to mizerné ta naše muzika, jsem po ni ještě vic stfiskany jako dyby robil tupluku na akord a stara mi muší dať po ukončení programu umšlak, aby mi hlava do rána něpraskla, no bo vitě po takové těžké hudbě to něsu blazny.“⁹⁰

Kromě dvou zmíněných skupin se našli i takoví, kterým se sice počáteční program nelíbil, ale vinu přičítali pražskému vedení. Je otázkou, do jaké míry měl ostravský

---

⁸⁶ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 17. července 1929, roč. XXX., č. 161., s. 3.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 22. července 1929, roč. XXX., č. 165., s. 3.

⁸⁹ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 20. července 1929, roč. XXX., č. 164., s. 3.

⁹⁰ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 27. července 1929, roč. XXX., č. 170., s. 3.

Radiojournal volnou ruku, a i když se názor posluchače R. F. Š. mohl zdát poněkud radikální, nemusel být daleko od pravdy. „Ostravská stanice je ve stadiu vývoje a proto bylo by nutno jí tak v lecčems prominouti. Ale nemůžeme. Ostravská stanice za to nemůže. Není samostatnou. Hlavní sídlo je v Praze, tam nutno říci pravé slovo. Praha nikdy Ostravě nepřála a tak jí nepřaje také ani nyní. Myslí si, když mají v Ostravě dobře modulovanou stanici, nepotřebují dobrých programů a tak jsou naše programy bídné až prabídné. (...) Programy jsou k smrti jednotvárné. (...) Příliv nových koncesí je velmi nepatrný a to je důkazem, že ostravská stanice zklamala.“⁹¹ Na tento příspěvek reagovala redakce listu Polední ostravský deník poznámkou, že jej otiskla jenom proto, že to bylo její povinností, ale s příkrostití tohoto příspěvku v žádném případě nesouhlasila.⁹²

Zastánci počátečního programu jako častou výmluvu používali argument, že nová stanice provozuje teprve zkušební vysílání a je tudíž nutné, aby nějaké chyby v programu byly omluveny. „Mnohý (...) si dovede ještě vzpomenouti na program Prahy. Byl tak chud'oučký, malý a krátký s počátku a přece byl nám velice milým a příjemným: byli jsme jím i před cizinou hrdi!“⁹³ A dalšími argumenty pro omluvu nekvalitního a monotónního programu byly například důvody, že je okurková sezóna, všichni jsou na výletech a v takovém parném počasí by jen málokdo vysedával u rádia a poslouchal. Všeobecnou spokojenost posluchači vyjadřovali s hlasatelem Jaroslavem Tylem, u kterého byl vyzdvihován jeho „příjemný a krásně srozumitelný hlas“⁹⁴ a se staršími a populárními skladbami z různých oper, operet a zpěvoher a s českou hudbou. Zvláště velké pozornosti se pak těšily „Veselé večery“, ve kterých vystupovali herci místního divadla.⁹⁵ I jeden „Vitkovjan“ připojil svou chválu: „My sme rad'i, že se cosi naučíme, to ostravské mlúveni to máme furt, celi život. Jak některý valčík od polky nerozezna, tak ať se to aspoň naučí od naše vysilatčeski.“⁹⁶

Kromě spokojenosti či nespokojenosti však také posluchači vyjadřovali svá přání, co by chtěli napříště v rozhlase slyšet, například tak vznášeli požadavky, aby se do pravidelného vysílání zařazovaly kurzy cizího jazyka (například esperanta). Zájem byl také o kurzy českého jazyka, protože na Ostravsku jen málo kdo uměl mluvit spisovnou

---

⁹¹ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 9. srpna 1929, roč. XXX., č. 181., s. 3.

⁹² Ostatně ne jeden posluchač vytýkal Polednímu ostravskému deníku, že až příliš stojí na straně nové ostravské stanice a hájí její počáteční program, vůči čemuž se zase redakce listu horlivě vymezovala a dokládala důkazy, že tomu tak není.

⁹³ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 19. července 1929, roč. XXX., č. 163., s. 3.

⁹⁴ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 18. července 1929, roč. XXX., č. 162., s. 3.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Tamtéž.

češtinou, jak to také dokládaly některé dopisy psané v „ostravštině“ či poznámka posluchače, který se za své nářečí tak styděl, že na konec dopisu určenému redakci připsal poznámku: „A estli to otisknětě, tak něpiště cele meno, bo by mně moja něvěsta něchtěla, že něumim tak pěkně psat', s uctu K. Z., jako ona.“⁹⁷ Někteří si žádali zařadit na konec každého vysílání českou hymnu po vzoru jiných stanic nebo například zavést jakousi poradnu, která by ženám dávala rady například ve věcech výchovy nebo v jiných oblastech spojených s mateřstvím, a pro ostatní by byla zavedena poradna ve věcech právních. Také byly připojovány požadavky na zavedení čtených pohádek pro děti nebo pořadu, který by se zaměřoval na hádanky nejrůznějšího typu. Posluchač pod přezdívkou Tajista psal do deníku dokonce dvakrát, a aby podpořil oprávněnost své žádosti, tak přesvědčoval vedení Radiojournalu o tom, že na Ostravsku by se našlo jistě dost posluchačů, kteří by měli o takovou relaci zájem, mezi něž čtenář řadil například členy klubu hádankářů „Ostraváci“.⁹⁸

Dnes se jen těžko můžeme dopátrat toho, jak ve vedení ostravského Radiojournalu reagovali na tuto anketu, zda některé námítky, připomínky či návrhy vzali v potaz a řídili se názory posluchačů. Někteří z nich však měli pocit, že radioanketa není prospěšná, čtenář Rebel například psal: „Co čtenář vašeho listu sleduji anketu, avšak shledávám, že kompetentní činitelé jsou k ní hluší, že ji nechtou, neboť museli by již svůj program změnit.“⁹⁹ Zřejmě však ostravští rozhlasoví činitelé nebyli k výtkám vůči programu naprosto „hluší“, protože již koncem července roku 1929 se program více rozrůznil, a začaly být zařazovány nové relace, které mohly aspoň zčásti uspokojit nespokojené posluchače. Například se započalo s přenosem koncertů z již zmíněné Nové střelnice, o které žádal nejeden pisatel do radioankety, taktéž byly vyslyšeny hlasy požadující ženskou relaci („Hodinka pro ženy“) nebo čtení pohádek pro děti.

---

⁹⁷ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 12. srpna 1929, roč. XXX., č. 184., s. 3.

⁹⁸ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 6. srpna 1929, roč. XXX., č. 178., s. 3.

⁹⁹ Radioanketa. *Polední ostravský deník*. 19. července 1929, roč. XXX., č. 163., s. 3.

3. OSTRAVSKÝ ROZHLAS A NĚMCI

Pojďme na chvíli opustit počáteční program, a podívejme se na sociální, ale také na národnostní rozvržení místního obyvatelstva, které v začátcích fungování ostravské stanice ovlivňovalo její chod, ale i pozdější skladbu programů. Některé relace totiž byly vybírány a zpracovávány tak, aby byly odrazem toho českého, nebo potom konkrétně v rozhlasových hrách se často jednalo o střet německví a češství, ve kterých bylo všechno germánské poraženo. Podívejme se však na to, jaké byly důvody pro takovou nevraživost, a zda byly oprávněné.

Ostrava byla až do počátku 19. století malým bezvýznamným městem. Často se potýkala s požáry, s povodněmi, s nájezdy nepřátelských vojsk, která nejednou zdevastovala místní prostředí. Špatné hygienické podmínky a velká bída zdejších obyvatel činila město ne příliš vábívým k žití. Situace se ještě více zhoršila po nálezuhlí na konci 18. století a následném vybudování pozdějších Vítkovických železáren roku 1828. Železářny nabídly Ostravanům sice více práce, ale zhoršila se ve velké míře hygienická situace. V průběhu několika desítek let došlo k demografické explozi, a tak se z malého zemědělského městečka stalo velké průmyslové město s významem pro celé tehdejší Rakousko-Uhersko. Jestliže dříve bylo hlavním zdrojem obživy zemědělství a v malé míře i řemeslo, s rozvojem průmyslu se situace obrátila a zemědělství se stalo odvětvím, ve kterém pracovalo nejmenší procento obyvatel. Jen pro srovnání, roku 1930 v průmyslu pracovalo 60,7% lidí a v zemědělství 2,1%.¹⁰⁰ Hlavními potenciálními posluchači nově zbudovaného rozhlasu byli tedy horníci, hutníci, obráběči kovů a jiní dělníci v průmyslu, na druhé straně potom v malém zastoupení židovská a německá inteligence, která zastávala vyšší posty v podnicích.

Nemůžeme však říci, že by příliv nových obyvatel a lepší postavení města v rámci monarchie zlepšilo v Ostravě podmínky k žití, právě naopak. Pro nově příchozí se začaly stavět nevyhovující kolonie často bez kanalizací a vodovodů, v důsledku rozvoje velkých průmyslových podniků došlo k výraznému zhoršení životního prostředí, což vedlo i k horším hygienickým podmínkám (například nečistá voda ve vodních tocích). Těživá ekonomická situace většiny obyvatel vedla na konci 19. století k výraznému vzestupu alkoholismu, zločinnosti a prostituce. Na jedné straně tedy rozvíjející se velkoměsto, na druhé straně neutěšená situace místních obyvatel. „V celém Rakousko-Uhersku by se nenašel příklad tak velké bezohlednosti majitelů dolů a průmyslových podniků, kteří

---

¹⁰⁰ JIŘÍK, Karel a kol. *Dějiny Ostravy*. Ostrava : Sfinga, 1993, s. 439.

bezostyšně požadovali od města kdeco, ale sami mu nebyli ochotni přispět ani nejmenším.¹⁰¹

S přílivem nových obyvatel, kteří na Ostravsku hledali zejména práci, se mimo sociální rozrůznila také národnostní struktura. Ještě kolem roku 1880 Moravskou Ostravu¹⁰² tvořili ze tří čtvrtin Češi, roku 1910 to byla už pouze polovina, protože začal narůstat podíl německého obyvatelstva, který v tomto roce zastupoval 31% aglomerace, Poláci 16,5%.¹⁰³ S narůstajícím počtem Němců ve městě docházelo k cílené germanizaci ostravských Čechů, těmto snahám o poněmčení napomáhala také skutečnost, že Ostravu nezasáhl tak silně proces národního obrození, který se jednak zpozdil o dvě až tři desetiletí, a také jeho průběh byl vlažnější. „Ostravsko s tehdy převažujícím venkovským a českým prostředím a s nepočetnou inteligencí si udržovalo poklidný, národnostně nekonfliktní a neaktivní charakter.“¹⁰⁴ To usnadňovalo práci zejména německé části vedení Vítkovického horního a hutního těžířstva a dalším státním úřadům a velkým průmyslovým podnikům,¹⁰⁵ které usilovaly o cílené poněmčení nejdůležitějších ostravských obcí, do kterých dosazovaly německé úředníky a další pracovníky.¹⁰⁶ Celému procesu, který začínal nabývat na síle v 80. letech 19. století, napomáhala také malé národní uvědomění ostravského kraje, tedy přesně ten aspekt, na který později upozorňoval Milan Rusinský, když mluvil o potřebě zbudovat ostravský rozhlas také pro posílení nacionálního ducha ostravského obyvatelstva.¹⁰⁷

Nejsilnější germanizační útlak skončil až po skončení první světové války, což byl i výsledek proměny národní struktury obyvatel: Češi a Slováci opět začali nabývat na síle a německé obyvatelstvo se počalo stahovat (mj. i v důsledku nízké natality a vyšší mortality). V roce 1930 bylo národnostní složení v Moravské Ostravě (tzv. Velké Ostravě) následující: Češi a Slováci tvořili 73,65%, Němci 17,35%, Poláci necelé jedno procento,

---

¹⁰¹ NAVRÁTIL, cit. d., s. 26.

¹⁰² Původně Moravskou Ostravu tvořil pouze střed dnešní Ostravy, tj. dnešní Moravská Ostrava. Roku 1924 však vstoupilo v platnost usnesení o tzv. Velké Ostravě, ve které byly sloučeny s Mor. Ostravou obce Přívoz, Vítkovice, Mariánské Hory, Zábřeh nad Odrou, Nová ves a Hrabůvka. Název města zůstal stejný, tedy Moravská Ostrava.

¹⁰³ NOUŠOVÁ, Jitka. *Ostrava, sedm staletí města*. Ostrava : Národní výbor města Ostravy, 1975, s. 30.

¹⁰⁴ ŠTEFANIDES, cit. d., s. 11.

¹⁰⁵ Velké průmyslové podniky povětšinou vlastnili majitelé židovského původu, kteří se hlásili k německé národnosti nebo samotní Němci. K těm, kteří nejdůrazněji prosazovali germanizační politiku, patřilo mimo zmíněné Vítkovické horní a hutní těžířstvo také vedení Severní dráhy Ferdinandovy a vedení chemičky v Hrušově. NAVRÁTIL, cit. d., s. 28.

¹⁰⁶ Přestože se všeobecně mluvilo o politice tzv. česko-německého kompromisu, tak v tomto období byli upřednostňováni Němci, dokládá to i fakt, že od roku 1894 až do roku 1918 neměli Češi ve správě města jediného zástupce. NAVRÁTIL, cit. d., s. 28.

¹⁰⁷ Viz RUSINSKÝ (1977), cit. d., s. 49.

Židé necelá dvě procenta a ostatní téměř sedm procent.¹⁰⁸ Vznik Československa přispěl také ke zlepšení životních podmínek ve městě, nejenže Češi opět získávali na síle (po čtyřiceti letech byla obecní správa opět v českých rukou),¹⁰⁹ ale docházelo také k organizované výstavbě nových budov a správních center, zlepšily se hygienické podmínky (ve 30. letech mělo již 99% obyvatel vodovod), začala se budovat kanalizační síť, nové cesty a chodníky aj.¹¹⁰

Přestože poněmčování v dobách zřízení ostravského rozhlasu bylo již téměř utlumené, zbudování stanice nezůstalo ostravskými Němci zcela nepovšimnuto, a očividně jim to nebylo po chuti, a to hned z několika důvodů. Jedním z argumentů proti české pobočce byl fakt, že rozhlas v Ostravě zastíní německé stanice, „které tak často posilovaly německého ducha v naší a polské republice.“¹¹¹ Jako platformu své „protirozhlasové“ činnosti si zvolili německé noviny *Ostrauer Zeitung*, na jehož stránkách často uveřejňovali články, které z počátku bojovaly proti zřízení rozhlasu, a později, když byl vysílač již postaven a vysílání v plném proudu, požadovali vyčlenění času v programu pro německé relace. Využívali tak veřejného mínění ostravských obyvatel, které skrze články mohli snadno ovlivňovat, ostravská redakce se však nedala tak snadno zviklat.

Jedním z takových článků byl i ten uveřejněný 14. září 1929 v *Ostrauer Zeitung*, na nějž obsírně reaguje *Polední ostravský deník*.¹¹² Německý článek (v překladu) s názvem „Hospodářský neúspěch ostravského vysílače“ podával ne zcela pravdivé informace o ostravském rozhlasu. V článku se píše: „Svaz obchodníků radiových konal včera v Mor. Ostravě debatní schůzi, na které byla konstatována smutná skutečnost, že ostravský vysílač nijak nesplnil nadějí do něho vkládaných a že zvláště nelze zaznamenati očekávaný přírůstek posluchačů radia.“¹¹³ Podle odpůrců ostravského rozhlasu nevyhovovaly programy, tudíž posluchači ani neměli důvod kupovat rozhlasové přijímače. Zároveň Němci požadovali, aby byla sjednána náprava, a aby „smyšlenka národního státu, která se v praktickém životě nedá udržeti, byla také z ostravského programu vymýcena.“¹¹⁴ Autor článku *Poledního ostravského deníku* si však uvědomoval, že stížnosti stran nekvalitního

---

¹⁰⁸ JIŘÍK, cit. d., s. 439.

¹⁰⁹ POKORNÝ, cit. d., s. 32.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 33.

¹¹¹ Němci proti ostravskému vysílání. *Polední ostravský deník*. 23. září 1929, roč. XXX., č. 218., s. 3.

¹¹² Citace pochází z článku *Poledního ostravského deníku*, který cituje a parafrázuje článek německý. Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

a homogenního programu byly oprávněné, nízký přírůstek posluchačů rozhlasu ale dával za vinu především vysoké ceně radiových přijímačů a ne samotnému programu.

Přestože byly nepravdivé výroky o nové stanici vyvráceny, v prosincovém čísle Moravskoslezského deníku¹¹⁵ se dočítáme o dalším útoku ostravských Němců na stránkách Ostrauer Zeitung. V článku z 2. prosince 1929 se objevila mylná zpráva, která tvrdila, že po vánocích roku 1929 se začne v ostravském rozhlase vysílat i německy, a to každý den půl hodiny. Zároveň Němci žádali také bilingvinní oznamování pořadů. „Zavedení německého vysílání do programu ostravského vysílače má být oceňováno jako vítězství nad malicherným šovinismem, jakožto známka pokračujícího dorozumění mezi oběma národy.“¹¹⁶ Autor článku Moravskoslezského deníku však článek v Ostrauer Zeitung dementoval a komentoval slovy: „Je to již známá německá taktika: svá zbožná přání prohlašovati za jistou skutečnost, aby se tak připravila půda pro jejich uskutečnění. Také ona ‚německá hodinka‘ v ostravském rozhlase je zatím jen zbožným přáním zdejších Němců.“¹¹⁷ Zároveň však upozorňoval na skutečnost, že v ostravské redakci nikdy nebyli proti občasnému německému koncertu či přednášce, rozhodně však nesouhlasili s pravidelným vysíláním, protože tuto možnost již nabízel pražský i brněnský rozhlas.

Ostravští Češi jistě měli právo být rozhořčeni takovýmto jednáním Němců (nebo přinejmenším jednáním autorů článků v Ostrauer Zeitung), redaktoři českých periodik jim to však opláceli ne nepravdivými tvrzeními, ale ironickými poznámkami. Tak například můžeme číst: „Naši Němci ovšem šovinisty nejsou, ti bojují jen proti nespravedlivému útisku, jehož se jim v naší republice ze všech stran dostává, a útiskem jim jest, když nechceme skákat, jak oni nám pískají.“¹¹⁸ V reakci na článek bojující za zařazení německého vysílání do toho ostravského můžeme číst: „Kdyby byli ostravští Němci se svou netrpělivostí počkali až do včerejšího pokusného vysílání a byli dobře poslouchali, mohli prvé německé slovíčko uslyšet, neboť včera ostravská stanice vysílala z gramofonu reprodukováný fox-trot, který má německý název.“¹¹⁹ A o kus dále autor pokračuje: „Volání ostravských Němců po dvojjazyčném programu v ostravské vysílače musí však zůstatí hlasem volajícího na poušti, neboť československý radiožurnál nesmí vyhověť jejich

---

¹¹⁵ Německé vysílání v Ostravě? *Moravskoslezský deník*. 3. prosince 1929, roč. XXX., č. 276., s. 1.

¹¹⁶ O tom německém vysílání v ostravském rozhlase. *Moravskoslezský deník*. 5. prosince 1929, roč. XXX., č. 278., s. 1.

¹¹⁷ Německé vysílání v Ostravě? *Moravskoslezský deník*. 3. prosince 1929, roč. XXX., č. 276., s. 1.

¹¹⁸ O tom německém vysílání v ostravském rozhlase. *Moravskoslezský deník*. 5. prosince 1929, roč. XXX., č. 278., s. 1.

¹¹⁹ Ostravský rozhlas a Němci. *Polední ostravský deník*. 7. června 1929, roč. XXX., č. 180., s. 2.

žádosti a zde na hranicích Německa a Polska nesmí být setřen národní ráz vysílací stanice.¹²⁰

„Hlas volajícího na poušti“ byl nakonec vyslyšen, přestože proti německému vysílání byly stále značné protesty, a to již v následujícím roce. Od 7. dubna roku 1930 bylo do programu zařazeno pravidelné německé vysílání, každé pondělí a pátek v 18 hodin 30 minut vždy na půl hodiny.¹²¹ „Nuže, Němci dosáhli, co chtěli. Mají pětkrát do týdne německé vysílání z Mor. Ostravy, a to dvě vlastní a tři přenosy z Prahy a Brna. Ale nebyli by to naši Němci, kdyby byli spokojeni s tím, čeho dosáhli.“¹²² Brzy si žádali celou hodinu a svůj vlastní vysílač, protože „na obvodu republiky jsou čistě německé kraje, jejichž vysoce inteligentní obyvatelstvo plným právem žádá o německé vysílání.“¹²³ Roku 1933, když se v Německu začínal již naplno prosazovat Hitler a jeho nacionální politika, tak se požadavek vlastní německé stanice stal ještě více aktuálním.

Tlak stupňujících se požadavků nakonec nevedl k vybudování samostatné stanice Němců v Ostravě, ale pouze k rozšíření německých programů a hanění těch českých. „Německé vysílání se v programech rozbujelo opravdu podivuhodně a překvapují zprávy o novém rozšíření tohoto vysílání. Máme-li na mysli to, co už v této věci bylo napsáno, ale ovšem hlavně skutečnost, pak námitky, že by se Němci měli posloucháním rozhlasu našeho připoutávat k našim programům, neobstojí pro fakt, že Němci náš rozhlas podceňují a poslouchají rozhlas z říše a o našem vědí jen tenkrát, když potvrzují svou dobyvačnost. Trapně působí po sobě jdoucí zprávy tiskové kanceláře budící dojem, že náš rozhlas je česko-německý, ne československý.“¹²⁴

Když potom v roce 1935 došlo i česko-německému hlášení různých pořadů (hlavně těch hudebních), František Lýsek, mj. redaktor Moravskoslezského deníku, napsal, že jde o zkoušení trpělivosti českých posluchačů. „Myslíme, že mluvíme ze srdce všech čtenářů, hlasujeme-li oběma rukama: Nepřejeme si, nedovolíme!“¹²⁵ Problémy s Němci se stupňovaly a v roce 1938 se už nikdo neptal na to, co si Ostravané přejí, a tak vysílačka ve Svinově byla zabráná německou stranou. Ale to už je jiný příběh. Češi se snažili proti tomuto útisku bojovat všemi možnými dostupnými prostředky, i rozhlasovou produkcí, která byla silně orientována proti všemu germánskému.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 286.

¹²² Německé vysílání v Mor. Ostravě. *Moravskoslezský deník*. 19. dubna 1930, roč. XXXI., č. 109., s. 6.

¹²³ Rozhlasová politika Němců v Československu. *Moravskoslezský deník*. 23. srpna 1930, roč. XXXI., č. 231., s. 5.

¹²⁴ K programům. *Moravskoslezský deník*. 30. března 1934, roč. XXXV., č. 88, s. 5.

¹²⁵ K programům. *Moravskoslezský deník*. 8. října 1935, roč. XXXVI., č. 234., s. 6.

4. SLOVESNÝ PROGRAM V LETECH 1929–1933

Vraťme se nyní k počátečním rokům vysílání a zaměříme se na slovesný program a na jeho jednotlivé části, které tvořily kostru všech relací v letech 1929–1933. Když se zaměříme pouze na dramatické pořady, tak zjistíme, že jich v tomto období bylo velmi málo. Ostravská stanice teprve začínala, a přestože se měla kde inspirovat (Brno v té době realizovalo svůj dramatický program velmi dobře), tak zde bylo mnoho faktorů, které nedovolovaly rozvinout tuto část programu naplno. Jedním z nich byl například fakt, že místní pobočka nedisponovala velkým množstvím rozhlasových pracovníků, a ti, kteří tam byli, neměli s takovou tvorbou žádné zkušenosti. Dramatické relace však brzdila také skutečnost, že spolupráce s místním divadlem v prvních letech poněkud pokulhávala.

Zaměříme se nyní na týdenní (někdy čtrnáctidenní) hlídky, které tvořily základní část slovesného programu. Zmíněné populární rozhlasové magazíny byly vysílány po téměř celé čtyři roky a zahrnovaly knižní a časopisecké novinky, hudební a výtvarné přehledy a v neposlední řadě také nové informace národohospodářského charakteru. Přestože nelze o těchto hlídkách říct, že by byly zaměřeny výhradně krajově (i když místní dění reflektovaly ve větší míře než to mimoostravské), splňovaly přinejmenším svůj výchovný úkol. Hlídky „měly dobrou úroveň stylistickou, odbornou i jazykovou. Všichni autoři¹²⁶ hlavních přehledů měli kultivovaný a živý přednes. Vládli bohatým fondem vypravěčství, i když tu a tam dikčně krajově zabarveným.“¹²⁷ Mnozí z posluchačů ještě po letech vzpomínali na projevy Vojtěcha Martínka, „které byly neseny poutavým a plynulým vypravěčstvím, vytříbenou spisovnou mluvou, do jejíhož projevu tu a tam, ale nijak rušivě, naopak důvěrně mile, zazněl některý z charakteristických rysů dialektu, některá ta ztráta délky, výrazněji akcentovaná tvrdá souhláska i posunutý přízvuk, hlavně v předložkových pádech.“¹²⁸

Další část slovesného programu byla zaměřena literárně. Stejně jako hlídky i literární část vysílání byla jen málo krajově zabarvená, i když se v rozhlase objevili tu

---

¹²⁶ U literárních novinek se střídali převážně Vojtěch Martínek a Vilém Fedrovič (osvětový pracovník a knihovník knihovny Slezské Ostravy, mj. autor první rozhlasové regionálně zaměřené hry vysílané ostravskou stanicí), hudební přehledy vedl Milan Balcar (významný ostravský hudební pedagog), kterého občas zastupoval skladatel František Mířa Hradil nebo skladatel Josef Schreiber, výtvarné hlídky připravovali výtvarný pedagog, kritik a malíř Jaroslav Vacek a výtvarný kritik Vladimír Hýl. Časopiseckou hlídku jistou dobu vedl výtvarník Vladimír Kristin, spolu s národohospodářskou hlídkou však byly tyto dva týdenní přehledy, co se týče odborného zastoupení, problematické. „Zde se často střídali – a byli v menšině – odborníci s naprostými diletanty, pohybujícími se tehdy na periferii ostravského novinářství.“ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 270-72.

¹²⁷ Tamtéž, s. 273.

¹²⁸ Tamtéž.

a tam někteří místní autoři, kteří se snažili zviditelnit své dílo. Počáteční literární program byl však „neujasněný, ne dosti promyšlený, improvizovaný nejenom podle toho, co náhoda právě přinesla na stůl referenta, ale i toho, co bylo vyšlapáno postranními cestami psavců, sledujících jen příležitostný výdělek.“¹²⁹ A tak se v rozhlase objevovali básníci a prozaici spíše neznámí, kteří přináleželi k literární periferii. Kdyby se od roku 1930 nezačal v literární sekci více uplatňovat Vojtěch Martínek, situace by se zřejmě po několik dalších let o mnoho nezlepšila.

Od roku 1931 se v rozhlase začali více objevovat spisovatelé tvořící tzv. hrabyňskou skupinu „Iskra“¹³⁰ a autoři kolem ostravské revue „Poesie“.¹³¹ Mnozí z těchto autorů se však podíleli spíše na relacích lidovému zaměření, než na realizaci své vlastní tvůrčí práce. Tak to bylo například u mladého básníka Zdeňka Bára, Ladislava Třeneckého, Jaroslava Šulce, Fran Směji aj. Zdeněk Bár se více než na propagaci svého díla zaměřoval na dělnický rozhlas, pro který připravoval přednášky s tématy dotýkajících se české literatury. Ladislav Třenecký, který byl mj. divadelním kritikem, autorem próz ze života horníků a také dramatikem, byl stejně jako Bár pracovníkem dělnického rozhlasu, do kterého přispívali svými sociologickými úvahami, přestože byl řazen k „pozoruhodným vypravěčským talentům, které se zaměřily na realitu havířského života a všedního dne hornické kolonie.“¹³² Stejně tak i opavský básník Jaroslav Šulc se více soustředil na turistickou krajevou fejetonistiku, než na svou vlastní lyrickou tvorbu.

Další částí slovesného vysílání byly přednášky, hlavně v začátcích byla jejich náplní převážně cestopisná fejetonika. Milan Rusinský touto částí programu nebyl příliš nadšený, místy se zdá, že ho úroveň přednášek rozhořčovala. „Do omezení se omílaly návštěvy na Jadranu a výlety do Tater, vzpomínkově laděné cestopisné obrázky ze Sibíře a Dálného východu, příspěvky řady ruských legionářů. Ti (...) se rozvzpomínali v rozhlase desítkami navzájem se podobajících fejetonů o životě na magistrále a o zpáteční cestě legionářů přes Japonsko a Tichým oceánem domů.“¹³³ Cestopisná tematika tvořila v letech 1929-1933 více než polovinu všech přednášek a literárních fejetonů. Jen velmi málo se

---

¹²⁹ Tamtéž, s. 274.

¹³⁰ Iskra byl krajevní literární měsíčník, který vycházel v Hrabyni pouze po jeden rok, a to rok 1932. Řídili jej Adolf Tománek a Fran Směja. Mezi autory Iskry řadíme například Zdeňka Bára, Milana Rusinského, Jaroslava Šulce aj. Tamtéž, s. 275.

¹³¹ Šlo o čtvrtletní sborník pro poezii a literární vědu, vycházel pod záštitou Kulturní rady pro širší Ostravsko. Tamtéž.

¹³² Tamtéž, s. 276.

¹³³ Tamtéž.

objevily i přednášky s krajeovou tematikou, výjimku můžou tvořit například fejetony V. Škovránka o Hlučínsku, jeho národních zvyčích a obyčejích.

Terčem Rusinského kritiky se stali i samotní přednášející, kteří byli „odborníky“ na všechno. „Nebylo (...) výjimkou, že jeden a týž přednašeč klidně hovořil v jednom týdnu o hygieně bydlení, v druhém o ženách v díle Svatopluka Čecha, pak přešel k tématu Hory nás volají, dále k životu a dílu Karoliny Světlé, a také odpovídal lyžařům na otázku mazat, či nemazat a tak dál. (...) Že tu šlo o nejpustší dilatantismus a kompilace, které neměly někdy daleko k literárním plagiátům, netřeba snad připomínat.“¹³⁴ Není tedy divu, že přednáškový program prvních let byl kritizován, a to jak za svůj neustálý dojem improvizovanosti a chaotičnosti, tak i za nepřizpůsobení obsahu zdejšímu posluchačům.

Dramatických pořadů se v prvních měsících, potažmo letech, na programu ostravské stanice moc neobjevovalo. Mírné zlepšení v dramatické oblasti nastalo po rozhlasové konferenci v Brandýse nad Labem,¹³⁵ což byla zřejmě první programová konference,¹³⁶ které se ostravská pobočka jako nováček účastnila. Ta se konala ve dnech 23. a 24. července roku 1930 a sešli na ní zástupci všech dosud vysílajících rozhlasových stanic, aby se pobavili o dalším programovém směřování svých poboček v období podzim a zima let 1930–1931. „Jednalo se o rozdělení relací denního vysílání mezi jednotlivé programové složky, o stanovení doby vysílací, o zavedení relací nových a ustálení, resp. zlepšení rozhlasových programů na základě zkušeností, nabytých v období uplynulém.“¹³⁷

Mezi zástupci nemohla chybět ani ostravská stanice, ta měla za sebou již více, než rok vysílání, ale neměla mnoho důvodů se radovat, protože její programy nebyly tak uspokojivé, jak si v začátcích slibovala. Nasvědčovala tomu také převaha stížností nad kladnými ohlasy, výtky se týkaly hlavně absence krajeového zaměření relací a příliš těžkého programu, které byly pro zdejší posluchače těžko stravitelné. „Radiojournal“ vysílá přístupné programy jen pro nepracující lidi, pro boháče a lenochy, kteří mají tisíce možností flámovat v koncertních kavárnách a barech, zatím co dělníky, fysické i duševní, krmí nezáživnými klavírními koncerty,¹³⁸ stěžoval si jeden z místních posluchačů.

---

¹³⁴ Tamtéž, s. 277.

¹³⁵ Redaktor Moravskoslezského deníku, který několik dní po poradě informoval o konferenci, která proběhla, uvádí jako místo konání Brandýs nad Orlicí. Programová konference československého rozhlasu. *Moravskoslezský deník*. 26. července 1930, roč. XXXI., č. 203., s. 6.

¹³⁶ Je však možné, že to byla už v pořadí druhá konference, protože tyto porady se většinou konaly dvakrát do roka, ostravský tisk však reflektoval až tuto.

¹³⁷ Programová konference československého rozhlasu. *Moravskoslezský deník*. 26. července 1930, roč. XXXI., č. 203., s. 6.

¹³⁸ Zlepšení programů v československém rozhlase. *Moravskoslezský deník*. 26. července 1930, roč. XXXI., č. 203, s. 6.

Na jednu stranu ostravská redakce připouštěla výtky, v programovém prohlášení slibovala, že „omezí množství přednášek, zkvalitní výběr spolupracovníků a přednášejících...“¹³⁹, na druhou stranu však připisovala neúspěch prvního roku vysílání faktu, že v kraji, „který žije ze dne na den, kde v ostrých sociálních extrémech jsou všechny hodnoty v neustálém pohybu,“¹⁴⁰ nemůže být nasazen program, který by své posluchače zahlcoval svou složitostí nebo naopak monotónností. Proto i do budoucna ostravská redakce slibovala takové relace, které budou zábavní a odpočinkové zároveň, a pro takové posluchače, kteří tráví spoustu času prací a u poslechu rozhlasu chtějí zapomenout na tíživou ekonomickou situaci.¹⁴¹

Programová konference přinesla mimo kritickou reflexi a plány do budoucna také podporu pro rozvoj přenášení činoherních představení, rozhlasových her, nebo dramát, která se upravovala pro potřeby rozhlasu. Po vzoru pražského Radiojournalu se mělo upustit od uvádění děl starších dramatiků a pozornost se měla přesunout k dramátům tehdejších autorů. „Zdůrazněno, že na celém světě, zvláště v Anglii, v Německu, v severských státech, v Itálii a ve střední Evropě vůbec vývoj rozhlasové dramatické tvorby směřuje stále určitěji k vytvoření samostatného typu rozhlasové hry a proto bude zvláštní pozornost věnována tomuto novému dramatickému útvaru, vybudovanému přímo na základech akustických.“¹⁴² O počátcích rozhlasové hry na Ostravsku se mělo rozhodovat vzápětí, ale cesta nebyla jednoduchá.

Konference v Brandýse nad Labem nebyla jediná, které se ostravská pobočka zúčastnila, ale byla zřejmě první, a tudíž velmi důležitá, protože pohledy rozhlasových pracovníků z jiných stanic přinesly jistě velmi důležitý kritický pohled na fungování nové pobočky. Ne všechny další konference, které se konaly nejméně dvakrát ročně, byly pro místní redakci tak důležité, některé proběhly naprosto bez povšimnutí, nebo pouze vyvolaly stručnou odezvu v tisku,¹⁴³ jiné naopak měly pro Ostravu zásadní význam, jako

---

¹³⁹ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 280.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ O dva roky později, v dubnu roku 1932, chtěl místní Radiojournal ještě více vyjít vstříc pracujícím posluchačům (nejčastěji horníkům), a tak zařadil relace lidové hudby třikrát do týdne mezi desátou a jedenáctou hodinou dopolední, tedy v ne příliš posluchačsky lukrativních časech. Rozšíření programu v Moravské Ostravě. *Radiojournal*. 23. dubna 1932, roč. X., č. 17., s. 6.

¹⁴² Programová konference československého rozhlasu. *Moravskoslezský deník*. 9. srpna 1930, roč. XXXI., č. 217., s. 6.

¹⁴³ Viz Z československého rozhlasu. Programová konference v Bratislavě. *Moravskoslezský deník*. 25. dubna 1931, roč. XXXII., č. 114., s. 7 nebo Valná hromada Radiojournalu. *Moravskoslezský deník*. 11. července 1931, roč. XXXII., č. 187., s. 5 nebo Programová konference českoslov. rozhlasu. *Moravskoslezský deník*. 8. srpna 1931, roč. XXXII., č. 215., s. 6 nebo Programová konference Radiojournalu. *Moravskoslezský deník*. 16. dubna 1932, roč. XXXIII., č. 106., s. 6 aj.

například ta v Trenčianských Teplicích v roce 1933, která napomohla dalšímu rozvoji rozhlasových her (viz kapitola o rozvoji uměleckého programu). To však odbíháme od tématu.

Jedním z dalších důležitých faktorů, které napomohly k zařazení dramatických relací na repertoár ostravského rozhlasu, byla i spolupráce s Národním divadlem moravskoslezským, které se uvolilo k tomu, aby se z jeho jeviště přenášely z počátku opery a operety, a aby zdejší herci činohry rozvíjeli spolupráci s divadlem. Mohly tak být položeny i základy pro hry, které by na základě zkušeností s přenosy a s adaptací přenášených děl, byly psány přímo pro rozhlas.

Přestože i Praha měla ze začátku problémy s organizací přenosů (především kvůli tomu, že se vedení Národního divadla obávalo, že časté přenosy jim odlákají velké množství diváků), tak se záhy ukázalo, že obavy pražského divadla byly neoprávněné. V Ostravě panoval jiný problém: vedení NDMS se nedokázalo domluvit s pražskou pobočkou, a to především ve finančních záležitostech.

Když začala vysílat ostravská stanice, mluvilo se o tom, že stejně jako zdejší rozhlas přebíral relace z jiných měst, tak i jiné radiostanice budou přebírat program z Ostravy, především takový, který by posluchači nemohli slyšet na žádných jiných vlnách. Podmínka originality programu měla jeden menší zádrhel: místní stanice nemohla ze svých relací nabídnout žádnou takovou, která by se jinde již nevysílala. „Co se přenáší z Ostravy do jiných stanic československých? Jedině taneční hudba zdejšího výborného orchestru Radiojournalu. Budí to zdání nejen v Československu, nýbrž i v cizině, že Ostrava je umělecky a kulturně na takovém nízkém stupni, že není s to opatřit program ať již hudební nebo přednáškový.“¹⁴⁴ Proto chtěla místní stanice začít přenášet operní a operetní inscenace z ostravského divadla, a tak něco hodnotného nabídnout i ostatním posluchačům v jiných městech, jenže narazila na překážku. Ve zdejším kraji totiž převládal názor, že Praha Ostravu záměrně přehlíží a její kulturní programy, ať už divadelní, rozhlasové nebo jiné, jsou brány jako méněcenné. Stejný názor zřejmě panoval i o místním divadle, protože pro přenosy oper a operet byly stanoveny vzhledem k jiným stanicím velmi „neférové“ finanční podmínky.

Ostravské divadlo si žádalo za přenos jedné hry odměnu 4 tisíce korun, vedení pražského Radiojournalu však nabídlo pouze 2 500 korun. „Tuto podmínku ovšem ostravské divadlo nepřijalo a v důsledku nepříznivého, a jak se zdá konečného, jednání

---

¹⁴⁴ J. K. Přání a tužby posluchačů rozhlasu na Ostravsku. *Moravskoslezský deník*. 13. prosince 1930, roč. XXXI., č. 341., s. 6.

s Radiojournalem zakázalo všem členům vystupovati pohostinsky v ostravském rozhlasu.¹⁴⁵ Protože však mělo ještě mnoho herců v rozhlasu své závazky, měl tento příkaz vejít v platnost až počátkem března roku 1930, pokud Radijournal v Praze nezmění své stanovisko. „Posluchači radia mají (...) právo dožadovati se vysílání ostravské opery a tím zpestření a obohacení vysílaného programu, který v dnešní době je u ostravské vysílací stanice dosti jednotvárný.“¹⁴⁶

Ač by se výroky o přehlížení Ostravy Prahou mohly zdát unáhlené a nepodložené, finanční podmínky ukazovaly, že v této záležitosti bylo přistupováno k ostravské stanici (a k ostravskému divadlu) jako k méně hodnotnému. Ve stejné době si totiž brněnská opera brala za jeden přenos do rozhlasu 6 tisíc korun a „Národnímu divadlu v Praze platí prý za jedno představení operní 12 000 Kč.“¹⁴⁷ I kdyby částka vyplácení Národnímu divadlu byla nadnesená, nemůžeme si nevšimnout nepoměru mezi jednotlivými divadly.¹⁴⁸ Každopádně dohoda mezi Radiojournalem a zdejším divadlem nebyla uzavřena, a Ostrava si tak na první přenos z místního divadla musela ještě nějakou dobu počkat.

Ještě v prosinci roku 1930 tato záležitost byla stále otevřená, zdejší stanice i pražská pobočka si trvaly na svých podmínkách. A jistě místní posluchače pobouřila zpráva o tom, že Praha plánuje zařadit do vysílání přenosy z plzeňského Městského divadla, přestože v Plzni nebyl ani vysílač. „Neseme těžce toto ignorování a podceňování našeho divadla, které se svou uměleckou výší jistě vyrovná divadlu plzeňskému.“¹⁴⁹

Přesto to trvalo ještě několik dalších měsíců, než se začalo s vysíláním oper a jiných hudebních produkcí z místního divadla, což umožnilo i snazší spolupráci s činoherním souborem NDMS . První vysílanou operou ze zdejšího kulturního stánku se stala „Nížina“, která byla uvedena 9. března roku 1931.¹⁵⁰ Z článku místního deníku se nedovídáme, na jaké ceně se nakonec dohodlo vedení divadla a rozhlasu, ale podle slov

---

¹⁴⁵ J. K. Národní divadlo mor.-ostravské v rozhlasu. *Moravskoslezský deník*. 22. února 1930, roč. XXXI., č. 53., s. 6.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ A navíc, ve prospěch ostravského divadla i rozhlasu mluvilo i to, že na Ostravsku bylo v roce 1930 již 25 tisíc posluchačů, při částce 10 korun měsíčně šlo do pokladny Radiojournalu každý měsíc 250 tisíc jenom za rozhlasové poplatky. Redaktor Moravskoslezského deníku, který psal velmi „rozohněný“ článek, ve svých úvahách pokračuje následovně, z částky 250 tisíc „dostane Radiojournal 60 proc., t.j. 150.000 Kč měsíčně. Kdyby denní režie zdejší vysílací stanice i s honorářem za přednášky a jiné výkony činila kolem 2500Kč, tedy měsíčně 75.000 Kč, tu zbývá čistého zisku pro Radiojournal měsíčně 75.000 Kč, tedy zdejší vysílací stanice vynáší Radiojournalu ročně 800.000 Kč!“ J. K. Národní divadlo moravskoostravské v rozhlasu. *Moravskoslezský deník*. 22. února 1930, roč. XXXI., č. 53., s. 6.

¹⁴⁹ J. K. Přání a tužby posluchačů rozhlasu na Ostravsku. *Moravskoslezský deník*. 13. prosince 1930, roč. XXXI., č. 341., s. 6.

¹⁵⁰ Moravskoostravské divadlo v rozhlasu. *Moravskoslezský deník*. 14. února 1931, roč. XXXII., č. 45., s. 6.

autora článku nebyla cena veliká, přestože i tato hmotná podpora pomohla zdejšímu divadlu v jeho tíživé finanční situaci.¹⁵¹ Ostravská stanice slavila po několikaměsíčním sporu úspěch, protože vysílání hudebních produkcí z divadla znamenalo i „zlepšení a zpestření programů ostravského rozhlasu, které opravdu již zasluhovaly pronikavé reformy.“¹⁵²

4.1. ROZVOJ UMĚLECKÉHO DRAMATICKÉHO PROGRAMU

Jak jsme si již mohli všimnout, v prvním roce vysílání se v ostravském rozhlasu objevovaly relace uměleckého zaměření jen velmi málo. Občas byly odvysílány hudební kabarety (většinou pod názvem „Radiofilm“), nějaké dramatické hříčky (skeče) nebo dramatizované anekdoty, jejich dramaturgie však byla, ostatně jako celá programová skladba, velice nahodilá a nesystematická. Dramatické texty adaptované pro rozhlas byly často upravovány pro ochotnické soubory, málokdy se na programu objevilo jméno známého dramatika nebo autora veselohry nebo nějaký novější kus. Někdy přeložil Jaroslav Kocián, člen činohry NDMS, dnes již zapomenuté dramatické dílo ruských realistů, nebo František Forman, taktéž činoherní herec místního divadla, zařadil do vysílání veselohru, například od autora Viléma Skoche.¹⁵³

Přestože se dramatické relace nevyskytovaly na programu ostravské stanice příliš často, s jejich vysíláním začala Ostrava poměrně brzy. Umělecky zaměřené pořady nesly jen málokdy jméno nějakého známějšího či místního autora, a vyskytovaly se tak sporadicky, že jen těžko můžeme určit společné charakteristické znaky těchto prvních rozhlasových her nebo dramát upravovaných pro rozhlas. Již tři měsíce po začátku vysílání, 8. října 1929, odvysílala stanice dramatizaci románu „Jejich lidská tvář“ spisovatele a novináře Josefa Kopty. Na delší čas to bylo poslední známější jméno, ostravská redakce se potom začala nepochopitelně soustředit na autory her pro ochotnické soubory. „Dramatický repertoár neměl po dramaturgické stránce výraznou podobu a také ne přílišnou uměleckou hodnotu.“¹⁵⁴ Jisté zlepšení přinesla již zmiňovaná programová konference v Brandýse nad Labem, na které byl kladen důraz na dramaturgii vybírající takové pořady a dramatická díla, která by mohla odrážet charakter místního kraje. Ale ještě

---

¹⁵¹ NDMS bylo v sezóně 1931/1932 značně prodělečné, schodek mezi příjmy a výdaji činil téměř 2 miliony korun. KNOTEK, Ladislav. Divadlo a jeho obecenstvo. *Obrazový almanach NDMS v Mor. Ostravě*. 1932.

¹⁵² Moravskoostravské divadlo v rozhlasu. *Moravskoslezský deník*. 14. února 1931, roč. XXXII., č. 45., s. 6.

¹⁵³ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 282.

¹⁵⁴ Tamtéž.

před poradou si místní redakce začala uvědomovat, jakou sílu může mít hra, která by byla psána přímo pro rozhlas, a splňovala by tak specifické požadavky na ní kladené.

František Jura, slezský folklorista, se v březnu roku 1930 pozastavoval nad tím, že z pražských divadel přestala být přenášena činohra (v Ostravě se tehdy nezačalo ještě ani s přenosem oper z místního divadla, natož pak s činoherními představeními), protože nebyla mezi posluchači oblíbená. Důvodem neoblíbenosti byl i fakt, že „v divadle, radiem rozesílaném, se zapomnělo na komiku, mimiku, zkrátka těch vlastností, které dodávají divadlu síly a pestrosti.“¹⁵⁵ Zato však byl přesvědčen o tom, že „rádio musí mít svou vlastní činohru, pracovnu, speciálně pro rádio, snad rozhlasovou, ať již je to veselohra, komedie nebo drama. Hra musí býti upravena tak, aby všechno síla a mohutnost byla vložena slovu, výrazné a zvučné řeči, která musí nahraditi plně pohled, mimiku – vlastně hru.“¹⁵⁶ V závěru své úvahy vyjádřil přání, aby se našlo mnoho autorů, kteří budou po vzoru Miloše Kareše psát „radiové hry“.

Jeho přání bylo částečně splněno hned následující den, 30. března roku 1930, kdy měla v ostravské stanici premiéru rozhlasová hra Viléma Fedroviče „Srdce na haldách“. Nejenže to byla „radiová hra“, ale byla to také hra napsána speciálně pro potřeby ostravského rozhlasu, s důrazem na místní kolorit.¹⁵⁷ Jednalo se o příběh mladého páru, jejichž iluze o spokojeném a šťastném životě zničila tvrdá dřina v dole, šest hladových dětí a každá hornická výplata „prochlastaná u žida“, tedy příběh odehrávající se dnes a denně v každé ostravské kolonii, čímž byla posluchačům tato hra jistě blízká.

Cesta k plnému rozvinutí nového rozhlasového žánru, tedy k rozhlasové hře, však byla ještě dlouhá. Přestože pražská i brněnská stanice měly za sebou již mnoho zdařilých pokusů o vlastní rozhlasové hry, v Ostravě stále panovala vůči tomuto žánru jistá nedůvěřivost. Možná i proto, že přenosy činoher z divadel nebyly úspěšné, jak psal František Jura: „(...) žádná činohra se mnoho neuplatnila, i když byla dobře herci podána. Přesto, že byla rychlá a rušná, ztrácí tolik, že sotva koho plně uspokojí.“¹⁵⁸ A co jiného si měli posluchači pod pojmem „radiová hra“ představit, než nezdařilý přenos činohry nebo něco podobného, co neslibovalo kvalitní posluchačský zážitek. Je možné, že negativní

---

¹⁵⁵ Radioklub „Ostrava“ v Mor. Ostravě. *Moravskoslezský deník*. 22. března 1930, roč. XXXI., č. 81., s. 6.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Vilém Fedrovič nebyl jediný, kdo psal původní rozhlasové hry pro ostravskou stanici, mezi další můžeme zařadit například autora Jaroslava Hášu-Hladnovského. Ten mimo rozhlasové hry psal také příležitostně rozhlasové pohádky, které byly hrány loutkářským souborem B. Čejky nebo je četla Jana Kovaříková, členka činohry NDMS. RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 282.

¹⁵⁸ Radioklub „Ostrava“ v Mor. Ostravě. *Moravskoslezský deník*. 22. března 1930, roč. XXXI., č. 81., s. 6.

zkušenosti s přenosy činoherních představení z divadel přispěl i k tomu, že v Ostravě se tyto hry přímo z jeviště nevysílaly, a zůstalo se pouze u oper a operet.

Když se postupně místní recipienti rozhlasu seznámili s tím, jak může taková rozhlasová hra vypadat a přijali ji kladně, byla logicky na místě rozvoj této oblasti. Například se mohlo začít s pravidelnými dramatickými relacemi, nebo mohla být zvolena dramaturgie pořadů, která by po vzoru první krajově zbarvené rozhlasové hry („Srdce na haldách“) zařazovala a žádala po autorech díla, která by se vázala k místnímu prostředí, zvykům a charakteru lidí. Trvalo to však ještě hodnou chvíli, než se (nejen v dramatickém žánru) prosadil regionalismus.

V počátcích byl rozvoj dramatického žánru v místní stanici spojen především s ochotnickými spolky, které působily v celém ostravském kraji. „Cestu k samostatné a krajově výrazné ostravské rozhlasové dramaturgii ukazovaly (...) první nesmělé kroky venkovských lidových souborů, které rozhlasu nabídly své národopisně laděné pořady.“¹⁵⁹ Jednou z prvních takových relací byly „Slezské dožínky“,¹⁶⁰ které byly uvedeny 6. listopadu roku 1930. Jejich autorem byl slezský publicista a folklorista Joža Vochala, který mj. vedl národopisný soubor Sedlišťan, pro který dramatizoval své poznatky o slezských lidových zvycích a obyčejích.

Mimo Joži Vochaly se v prvotním období hledání regionalismu uplatňoval v ostravském rozhlase také krajový folklorista Miloš Kulišťák, který se zaměřoval především na valašské prostředí. I Miloš Kulišťák spolupracoval s lidovým souborem, a to se souborem rožnovským, se kterým se v rozhlase objevil poprvé roku 1931 s dramatickou relací „Valašská svatba.“ Kulišťák „ze svých poutavých a bohatých lidopisných sběrů vybíral s uměleckým vkusem a smyslem pro dramatickosti materiály k obrázkům a národopisným hrám, které nacvičoval s ochotnickou skupinou, kterou zorganizoval.“¹⁶¹

Postupnému rozšíření těchto dramatických žánrů, které zajišťovaly především ochotnické spolky, napomohl také ochotnický rozhlasový kurz, který byl zařazen do programu ostravské stanice na podzim roku 1929 a pokračoval následně na jaře roku dalšího. Kurz probíhal pod vedením J. A. Řepky, hercem a režisérem ochotnického souboru Františka Sokola Tůmy, s jehož herci v místním rozhlase režíroval nejednu rozhlasovou inscenaci, ale také se zasadil o prosazení nářečně zbarvených rozhlasových

---

¹⁵⁹ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 283.

¹⁶⁰ Někdy pojmenované také jako „Dožínky ve slezské dědině“.

¹⁶¹ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 283-4.

prací.¹⁶² Za průkopnickou hru realizovanou ve slezském nářečí je považována inscenace divadelní hry Františka Sokola Tůmy „Staříček Holuša“, která byla uvedena 29. dubna roku 1930,¹⁶³ tedy zhruba měsíc po Fedrovičově „Srdci na haldách“, režie se ujal Řepka. „V nářečí psaná hra byla upravena jak rozhlasově, (aby měla co největší spád, a tím i účinnost), tak i jazykově – je psána v opavském nářečí – aby ani dialekt nebyl na obtíž obecné srozumitelnosti.“¹⁶⁴ Ve slezském nářečí byly potom uvedeny například ještě hry „Na šachtě“ (taktéž od Františka Sokola Tůmy), „Zbojníci“ Jana Loriše nebo „Handlér Binar“ Arnošta Chamráda (více o hrách Františka Sokola-Tůmy v kapitole věnující se jeho dílu).

Hry vysílané ostravskou stanicí, ať už šlo o úpravy jevištních děl pro potřeby rádia nebo přímo hry psané pro místní rozhlas, se brzy staly oblíbenou a vítanou částí programu především pro sugestivní herecké podání „ve své prosté, neupravené, až naturalistické podobě,“¹⁶⁵ která byla zdejšími ochotníky později vyčítána například Milošem Karešem. Milan Rusinský vzpomíná na velmi primitivní podmínky, ve kterých vznikaly regionalisticky zabarvené rozhlasové inscenace, „byly to pokusy často velmi zdařilé, reprodukcčně plné vzruchu a napětí.“¹⁶⁶

Přestože se zdálo, že si nová část programu získala své posluchače a těšila se velké oblibě, kamenem úrazu byla opět velmi nesystematická dramaturgie, která nedělala rozdíl mezi tím, kdy a jaké hry vysílá. Dramatické relace tak neměly ve vysílání žádnou pevně stanovenou dobu, objevovaly se zcela náhodně, zachováno bylo pouze uvádění ve večerních hodinách. Z programů tištěných v Moravskoslezském deníku¹⁶⁷ se tu a tam dovídáme o hrách, které *budou* odvysílány, jen zřídkakdy se psalo o hrách, které *byly* odvysílány. Kritická reflexe konkrétních odvysílaných pořadů se v ostravských dobových listech téměř neobjevovala, a když už, tak to většinou byla kritika (ne pozitivní) nějakých hudebních programů.¹⁶⁸ A přestože měl Radiojournal svůj věstník, ani ten se příliš nezabýval myšlenkou, že je v Ostravě stanice, která vysílá své programy. „(...) zatím co relace stanic pražské a brněnské jsou kritisovány vážnými kritiky ve vážných referátech,

---

¹⁶² Mezi autory her psaných v nějakém z místních nářečí můžeme zařadit například Františka Sokola Tůmu, Arnošta Chamráda nebo Jana Loriše.

¹⁶³ Viz radioprogramy ze dne 29. dubna roku 1930, *Moravskoslezský deník*, roč. XXXI., č. 119.

¹⁶⁴ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 284.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 285.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Ročníky XXXI. – XXXIV.

¹⁶⁸ Hudební programy občas kritizoval Zdeněk Vavřík na stránkách listu *Duch času*.

o programech ostravského rozhlasu se (...) píše jen semtam a málo a povšechně.¹⁶⁹ Ani Moravskoslezský deník, který již před počátkem vysílání v Ostravě zařadil do svého listu týdenní (nejprve sobotní, poté pondělní a nakonec páteční) rubriku Radio (v roce 1933 přejmenovanou na Rozhlas), se nevěnoval konkrétním pořadům, a když už se více zaměřoval na program a jeho úskalí, byly to většinou stále dokola omílané výtky, které postupem času ztrácely na novosti a aktuálnosti.¹⁷⁰

Kvůli nedostatečně rozvinuté kritice se tak o některých pořadech nedovíme nic jiného, než jejich název.¹⁷¹ Tak například víme, že v úterý 25. března 1932 v 18 hodin byl vysílán „Bozděchův ‚Náramek‘, žert o 1 dějství (...), dnes již téměř neznámá veselohra tvůrce české konverzační hry.“¹⁷² O několik měsíců později, opět v úterý 1. července (přesně rok od zahájení pravidelného vysílání), byla v 19 hodin 35 minut uvedena Martínkova hra „Romance o Ondrášovi“, nadepsaná jako „rozhlasové scény“,¹⁷³ dále například ve středu 1. května roku 1931 se vysílala původní rozhlasová hra „Nejvyšší naděje“, kterou napsal Ladislav Plechatý, autor známý pro svou legionářskou tematiku (hudbu ke hře složil Otokar Jeremiáš).¹⁷⁴ Můžeme ještě uvést „scénu pro rozhlas“ ze života legionáře „Za svatou Rus“ od Karla Brycha (hudebně doprovodil Bohuslav Tvrдый), která byla uvedena v úterý 17. listopadu 1931 ve 21 hodin nebo „činohru z atelieru“ od Zdeňka Vrbského nazvanou „Ticho po pěšině, kterou chodíval“, nadepsanou jako veselohra o 3 jednáních, která byla zařazena do programu ve středu 2. prosince 1931 v 19 hodin a 5 minut. Za zmínku z roku 1932 stojí národopisná „rozhlasová skizza“ „Staroplzeňská svatba“ odvysílaná ve čtvrtek 19. května, hra byla upravena podle starých pramenů místními rozhlasovými pracovníky Jaroslavem Tylem a Bohumilem Tvrдыйm. Od roku 1931 byla v ostravských programech však stále více patrná tendence přebírání her z Prahy nebo Brna, které byly nazývány jako „činohry z atelieru“ a vytlačovaly z ostravského rozhlasu její původní produkce. Nebyly to však pouze původní ostravské rozhlasové hry vytlačované z programu, i jiné pořady začaly být nahrazovány pražskými a brněnskými, což roku 1933 vyvrcholilo programovou krizí.

¹⁶⁹ Posluchač č. konc. 3.14159. Problémy ostravského rozhlasu. Jak kritika vypadati nemá. *Moravskoslezský deník*. 1. září 1933, roč. XXXIV., č. 240., s. 4.

¹⁷⁰ Situace se změnila v roce 1933, kdy do rubriky Radio začal pravidelně přispívat František Lýsek, který kritizoval a reflektoval důležité programy minulého týdne. Díky němu se tak seznamujeme podrobněji i s hodnocením některých konkrétních rozhlasových her.

¹⁷¹ Výčet her není kompletní, jde spíše o ukázkou toho, jak se hry lišily, a to jak svou tematikou, autory, časovým usazením v programu aj. Informace o hrách převzaty z rozhlasových programů Moravskoslezského deníku, roč. XXXII.

¹⁷² Aktuality v rozhlase příštího týdne. *Moravskoslezský deník*. 22. března 1930, roč. XXXI., č. 81., s. 6.

¹⁷³ Radioprogramy. *Moravskoslezský deník*. 1. července 1930, roč. XXXI., č. 179., s. 6.

¹⁷⁴ Radio. *Moravskoslezský deník*. 25. dubna 1931, roč. XXXII., č. 114., s. 7.

Jednou z mála alespoň částečně dramatických relací, které Ostravě zůstaly a které byly přenášeny i do jiných stanic, byly sobotní „Radiofilmy“. Tyto zábavné pořady byly většinou hudebního charakteru, na programu byly například chansony, ale nezdá se v nich také vyskytovaly různé skeče, jako například v „Radiofilmu“ z 23. dubna roku 1932, tehdy byla uvedena Skochova jednoaktovka „Papírový ideál“. Tyto relace byly velmi oblíbené, jak můžeme soudit z reakcí čtenářů, kteří psali do redakce Moravskoslezského deníku, bohužel však byly zařazovány tak pozdě (mezi 22. hodinou a půlnocí), že byly pro mnohé z posluchačů nedostupné. Jeden z posluchačů dokonce sobotní „Radiofilm“ označoval za „nejlepší zábavný program“.¹⁷⁵ Moc však na tom nezáleželo, protože jiné stanice měly dost svého kvalitního programu, který vysílaly nebo přijímaly z jiných měst, a tak ten ostravský dostal místo až tak pozdě.

Krise (nejen dramatického) programu se roku 1933 výrazně prohloubila. Podepsalo se na ní časté vysílání převzaté z jiných stanic, finanční situace, ale také nekvalitní výběr herců, kteří ztvárňovali dramatické postavy v rozhlasových hrách, většinou se totiž jednalo o ochotníky, a zatímco v pozdějších regionalistických relacích byl tento fakt přijímán kladně, u činoherních rozhlasových her ochotníci nebyli výtáni. „Před 3 roky, kdy ostravský Radiojournal neměl ujednání s divadlem, byl nucen úlohy vysílaných činoher obsazovat ochotníky. Bylo na to tehdy hodně žehráno, nebylo to však jinak možno. Dnes však, kdy zavládly zcela jiné poměry, není zapotřebí, aby Radiojournal používal sil ochotnických, když má k dispozici dostatečný výběr rutinovaných herců. Dle taktiky ostravského Radiojournalu také vysílání takové činohry, obsazené průměrnými ochotníky, dopadne (nedávné vysílání Vrchlického ‚Svědka‘ bylo přímou profanací díla básníkova).“¹⁷⁶ Obsazování ochotníků bylo však jistě méně finančně náročné, než do rolí obsazovat herce místní činohry.

Situace se nezměnila až do pozdních jarních měsíců roku 1933, kdy se i v Ostravě změnilly podmínky pro rozvoj tohoto žánru, ale také se změnilo uvažování o rozhlasové hře. Již to nebyla pouze adaptace divadelní hry, která byla upravena tak, aby lépe odpovídala pouze akustickému vjemu, ale mluvilo se o rozhlasové hře jako o svébytném žánru. „Těžiště rozhlasové dramaturgie musí se přesunout směrem samostatné rozhlasové hry (...). Proto celkový rozvrh příštího repertoáru slovesného v oboru rozhlasových her má podle usnesení rozhlasové konference v Trenč. Teplicích být takový: 1. Rozhlasová hra všech forem. 2. Divadelní hra volená z těchto hledisek: a) scénická melodramata a hry

¹⁷⁵ -up-. Z dopisu našich čtenářů. *Moravskoslezský deník*. 9. prosince 1933, roč. XXXIII., č. 338., s. 5.

¹⁷⁶ Proč rozhlas opomíná zkušené herce? *Moravskoslezský deník*. 28. dubna 1933, roč. XXXIV., č. 117., s. 5.

s hudbou; b) typické ukázky repertoáru klasického a moderního (účel výchovný); c) výbor her lidových (pro méně náročné posluchače).¹⁷⁷ Ale opět bychom předbíhali události, kdybychom se podívali rovnou do roku 1933, kdy opravdu došlo k rozvoji dramatického žánru v ostravském rozhlasu. Podmínky pro takový rozmach musely být nejprve vyjednány, a s tím souvisela ve velké míře krize programu, která měla své kořeny již v roce 1931, a která v konečném důsledku dopomohla ke zlepšení poměrů v místní stanici.

4.2. KRIZE PROGRAMU

Rok 1933 byl pro místní pobočku v mnohém přelomový, na jednu stranu byla v Ostravě stanice, která v sobě měla obrovský potenciál, ten ovšem nedokázala (a z části ani nemohla) dostatečně využít, na druhou stranu se zdejší rozhlas potýkal s velkými personálními nedostatky a nepochopitelná dramaturgie pražského Radiojournalu, která místní rozhlas stavěla do podřadnější pozice. Krize začala již v roce 1931, kdy po celý červenec ostravská stanice téměř nevysílala žádný svůj program, ale všechno přebírala od pražské nebo brněnské pobočky. A když už nějaký program vysílala, tak i s ním byly problémy, jako například s přednáškami. „Nedbá se formy, přednesu, přízvuku a obsahu! Přednášky do mikrofonu se odříkávají jako žalmy u Zdi nářků. (...) Velmi trapně také působí, když přednášející nemá náležitých představ o tom, jak dlouho trvá jeho přednes. Zpravidla mluví na počátku pomalu a pak ve snaze dokončit v předepsané době přednášku, řeční nemožně rychlým tempem.“¹⁷⁸

Místní posluchači byli samozřejmě s takovým stavem nespokojeni, stěžovali si na jim již známé přehlížení Prahou, zároveň však neustále volali po svých vlastních, a regionálně zaměřených, programech, jak se o tom můžeme dočíst na stránkách Moravskoslezského deníku. „Vlastní programy ostravské! Toť stará bolest. Od počátku usilujeme o to, aby ostravská rozhlasová stanice vysílala program odpovídající rázu a významu kraje a své zeměpisné poloze.“¹⁷⁹ Převzaté programy však ukrývaly ještě jeden zádrhel: místní dělníci, horníci aj. většinou pracovali na tři směny (ty končily vždy ve 14, v 18 a ve 22 hodin), ostravská stanice se snažila těmto pracujícím vyjít vstříc, a proto zařazovala oblíbené relace i v časech, kdy lidé nebyli zrovna na „šichtě“, ale města jako Brno nebo Praha nebyla tak průmyslová, proto neměla potřebu se přizpůsobovat svým časovým rozvrhem pracujícím lidem. Když se tedy začalo o prázdninách s převzatými

¹⁷⁷ Nové názory na rozhlasové drama. *Moravskoslezský deník*. 11. srpna 1933, roč. XXXIV., č. 219., s. 5.

¹⁷⁸ PR. Krize rozhlasových přednášek. *Moravskoslezský deník*. 1. srpna 1931, roč. XXXII., č. 208., s. 6.

¹⁷⁹ J. K. Ostravský rozhlas. *Moravskoslezský deník*. 29. srpna 1931, roč. XXXII., č. 235., s. 6.

programy, mnozí místní přišli o své oblíbené pořady. „Proto je nezbytno, aby Ostrava měla vlastní program přizpůsobený poměrům zdejšího kraje. (...) Ostravské programy jsou (...) prázdné, nahodilé, a myslím, že vůbec zde není programu a plánu nějakého.“¹⁸⁰ Nemůžeme se však tomu divit, ostravská vysílací stanice měla totiž stále pouze jednoho člověka, který měl na starosti programy, a tím byl vedoucí pobočky Jaroslav Tyl, který musel mj. zastávat i svou vedoucí pozici a sestavování programu tak nebylo prioritou číslo jedna.

Krise programu se protáhla i přes rok 1932, kdy kromě nevyhovujících relací stále častěji přicházela stížnost na místní studio, které již bylo pro své účely naprosto nevyhovující. Místní posluchači i vedoucí činitelé žádali po pražské pobočce nápravu, zároveň nabývaly na síle narůstající stížnosti stran programu, a proto v dubnu roku 1932 přijela do Ostravy komise z ministerstva pošt a z Radiojournalu, aby tyto záležitosti prozkoumala. „Zástupci Radioklubu Ostrava přednesli komisi řadu stížností z kruhů posluchačů na neprávem pomíjenou odbočku Radiojournalu v Mor. Ostravě. Žádali nápravu po stránce technické a větší dotaci peněžní pro část programovou.“¹⁸¹ Řešením bylo zvolení tříčlené komise (až v roce 1932!),¹⁸² která by pečovala o výběr programu, za Kulturní radu byl vybrán Rudolf Tlapák a Vojtěch Martínek, a dále potom přírodovědec Jan Kranich. Nutno však podotknout, že svůj vliv poradní trio neuplatňovalo. „Nikdo z členů kuratoria si (...) neověřoval, jak je tento ostravský rozhlasový program koncipován, jaká je jeho skladba, jaké cíle. A zejména kdo všechno se objevuje před mikrofonem ostravského rozhlasového studia.“¹⁸³ A tak přesto, že tento poradní orgán měl být Jaroslavu Tylovi oporou, plnil v podstatě naprosto zbytečnou funkci.

Další stížností bylo již zmíněné nevyhovující studio, nebylo možno v něm pořádat žádné větší koncerty, budova taktéž postrádala jakoukoliv zkušebnu. Proto se začalo uvažovat o nákupu nové budovy, která by podmínkám rozhlasového vysílání vyhovovala

---

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Ostravský rozhlas. *Moravskoslezský deník*. 9. dubna 1932, roč. XXXIII., č. 99., s. 5.

¹⁸² Je otázkou, zda tri bylo ustanoveno opravdu až v roce 1932, nebo zda bylo ustanoveno již při počátku vysílání. Milan Rusinský ve studiích *Vojtěch Martínek a ostravský rozhlas a Vznik a počátky ostravské stanice* píše o tomto poradním orgánu vždy v souvislosti s ustanovením ostravské pobočky, nezmiňuje se však o žádném konkrétním časovém období, ve kterém by trio mělo být ustanoveno. Stejně tak ani Olga Boudová ve své práci *Rozhlasová činnost Vojtěcha Martínka* neuvádí konkrétní datum ustanovení poradního sboru, ale píše o něm v souvislosti s nástupem Vojtěcha Martínka do rozhlasu. Alena Štěrbová ve své publikaci *Rozhlasová inscenace* dokonce uvádí, že Martínek byl členem poradního sboru již od roku 1929. Buď tedy šlo o neznalost redaktora Moravskoslezského deníku, který datuje založení sboru až do roku 1932, nebo bylo poradní trio opravdu založeno až v tomto roce. RUSINSKÝ (1977), cit. d., s. 268-71; ŠTĚRBOVÁ, cit. d., s. 17-18.

¹⁸³ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 269.

mnohem více. „Pravděpodobně bude v nejbližší době (...) zakoupena nová budova, která pak bude vhodně adaptována, takže do roka můžeme očekávat otevření nového studia Radiojournalu v Ostravě. (...) Se zřízením lépe vybaveného studia a s rozmnožením orchestru bude možno také rozšířit vlastní programy ostravského rozhlasu tak, jak si toho všichni přejeme a jak toho také význam ostravské vysílací stanice vyžaduje. Zprávy, které jsme i my svého času zaznamenali, jako by ostravská stanice měla být pouze podružnou stanicí Prahy a Brna, jsou tedy, bohudík, bezpodstatny.“¹⁸⁴ Redakci místní stanice mimo nevyhovující prostory tlačil také čas, v lednu roku 1933 jí měla vypršet smlouva s hasičskou zbrojnicí, a proto bylo nutno najít novou budovu pro zřízení studia. Nakonec se podařilo zakoupit dům na Hviezdoslavově ulici (dnešní Šmeralova ulice), jenže i tehdy se zdálo, že na zdejší rozhlas není brán velký zřetel. „Jest ovšem závažnou otázkou, zda koupě této staré budovy jest výhodná a zda peněz k tomu vynaložený nemohl být využit pro potřeby studia Radiojournalu daleko výhodněji, neboť je přirozeno, že adaptace si vyžádají ještě dalšího značného nákladu, aby místnosti byly akusticky vhodné pro potřebu Radiojournalu.“¹⁸⁵ A adaptace si nevyžádaly pouze náklady, ale také čas, protože budova na Hviezdoslavově ulici se začala nakonec používat až roku 1936, tedy další čtyři roky po tom, co se začal tento nedostatek řešit.

Dokud nedostatky rozhlasu měly za následek „pouze“ stížnosti čtenářů, nikdo z vedení se touto záležitostí přímo nezabýval, jenže již na konci roku 1932 se začala krize projevovat i na klesajícím počtu koncesionářů v kraji.¹⁸⁶ „Jenže v případě našeho rozhlasu nespokojenost už nabývá převahy nad souhlasem s programy a počíná se projevovat tím, že lidé se raději vzdávají poslechu, než aby platili za to, co je nezajímá a nebaví.“¹⁸⁷ Mnozí se vymlouvali na vzrůstající nezaměstnanost v kraji, v důsledku čehož se někteří museli vzdát svých přijímačů, ale druzí naopak oponovali tím, že právě lidé v krizi hledají u rádia rozptýlení. Příčina tak byla zřejmě v „naprostém nezájmu na tom, co rozhlas svým abonentům předkládá.“¹⁸⁸ Převzatý program zašel tak daleko, že dokonce i koncerty pouštěné z gramofonových desek byly přebírány z Prahy. Posluchači začínali být stále více rozhořčeni, jeden u nich poslal do místní redakce Moravskoslezského deníku následující

---

¹⁸⁴ Ostravská vysílací stanice. *Moravskoslezský deník*. 28. května 1932, roč. XXXIII., č. 147., s. 4.

¹⁸⁵ O vlastní studio Radiojournalu v Mor. Ostravě. *Moravskoslezský deník*. 6. ledna 1933, roč. XXXIV., č. 6., s. 5.

¹⁸⁶ Mezi lety 1931-33 v Moravské Ostravě jako v jediném velkém městě v republice došlo k úbytku koncesionářů, a to o 1,5%. PATZAKOVÁ, cit. d., s. 670.

¹⁸⁷ Proč ubývá radioposluchačů na Ostravsku? Několik poznámek k programům našeho Radiojournalu. *Moravskoslezský deník*. 2. prosince 1932, roč. XXXIII., č. 331., s. 5.

¹⁸⁸ Tamtéž.

dopis: „Ostravská vysílačka jest však nabita samým přenosem jiných, na programu šťastnějších stanic, a na ráz a povahu Ostravska nepřihlízejících. Nač jest třeba v nejprůmyslovějším kraji státu zemědělského rozhlasu? Snad proto, že každý havíř a dělník železáren má najatý jeden záhon a chová kozu, králíka nebo prasátko? (...) Těž se nemá státi, aby nejlepší zábavný program dne byl vysílán jako poslední číslo denního pořadu v hodinách nočních.“¹⁸⁹ Čtenář pokračoval návrhy: „Vážnou a komorní hudbu zkrátiti ve prospěch činoher a operet a Ostravou vysílané „Radiofilmy“ a kabarety změnit na opravdové filmy a kabarety s náležitým humorem. (...) Snad má 440.000 radioposluchačů, platících ročně asi 53 mil. Kč, nějaká práva a možnosti dožadovati se nápravy. Pak nebude ubývati radioposluchačů.“¹⁹⁰ Jenže práva posluchači zřejmě neměli žádná, protože přinejmenším u místní stanice jsme se mohli již několikrát setkat s tím, že se posluchači dožadovali nějaké změny, ale nebylo jim téměř nikdy vyhověno.

Ke všem problémům s programem se ještě dostavily finanční potíže: původně dostával Radiojournal 49% výtěžku z rozhlasových poplatků, 51% dostával stát. Jenže od roku 1933 se příjmy ještě zmenšily, a v konečném důsledku dostával Radiojournal pouze 35% z celkové sumy, kterou poskytovaly koncesionářské poplatky. Honoráře tak byly sníženy o 30%, a v Ostravě byly zrušeny dopolední koncerty, které se jako jedna z mála relací přenášely do Prahy, Brna a Bratislavy, a které byly vysílány hlavně pro pracující, kterým neumožňoval systém dvojí směny poslouchat jindy. Jestli dříve nebyly výtky posluchačů vyslyšeny, tak zde byla udělána výjimka, stížností na zrušení dopoledních koncertů bylo tolik, že byly nakonec znovu zavedeny.¹⁹¹

Roku 1933 se v rubrice Radio Moravskoslezského deníku neřešilo nic jiného, než krize programů a úbytek koncesionářů. „V posluchačstvu je přímo hlad po relacích veselých a vtipných, čili po zábavném programu. Dnešní život není příliš veselý, a proto posluchač po své denní lopotě chce osvěžit svou mysl a zapomenout na denní svízele.“¹⁹² Mimo to se znovu začal objevovat požadavek regionálního zaměření stanice. „(...) na Ostravsku jsme nebojovali za vlastní stanici jen proto, aby tato stanice přenášela program stanice pražské a umožnila v našem kraji poslech nemajetným vrstvám na krystálek.“¹⁹³ V podstatě připomínky stále ty stejné, dokola se opakující, a když už se

---

¹⁸⁹ -up-. Z dopisu našich čtenářů. *Moravskoslezský deník*. 9. prosince 1933, roč. XXXIII., č. 338., s. 5.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ K omezování programu Radiojournalu. *Moravskoslezský deník*. 13. ledna 1933, roč. XXXIV., č. 13., s. 5.

¹⁹² il. Kulturní povinnost rozhlasu k svérázu kraje. *Moravskoslezský deník*. 27. ledna 1933, roč. XXXIV., č. 27., s. 4.

¹⁹³ Tamtéž.

zdálo, že se snaží pražský Radiojournal vyjít vstříc i zdejším posluchačům, tak ti to brali většinou s rezervou. „Jak oznamuje (Radiojournal, pozn. aut.) ve svém bulletinu, chce v tomto roce přikročiti ve zvýšené míře k realizaci problémů regionalismu v rozhlasu. (...) Tu bude ovšem nutno, aby R. J. vybavil své odbočky větší pravomocí při výběru programu než dosud a aby poskytl jim také všechny podmínky, které k tomu potřebují.“¹⁹⁴

Zdálo se však, že tentokrát pražské vedení vzalo výtky opravdu v potaz. Již na jaře roku 1933 totiž došlo k reorganizaci celé stanice, hlavně co se týče personálního zajištění. Byla zřízena programová oddělení: hudební, přednáškové a reportážní, literárně dramatické a oddělení pro program pro děti a mládež, taktéž byli na vedoucí pozice těchto oddělení dosazeni odborní pracovníci. „Od jara 1933 můžeme pozorovat, jak se postupně plánovitě rozvíjí regionalisticky cílevědomě zaměřený program. Program usilující o vysokou uměleckou úroveň, naprostou posluchačskou srozumitelnost a osobitý krajový kolorit.“¹⁹⁵ Možná jsou tato slova mírně nadsazená, ale opravdu pouze mírně, protože především v krajovém zaměření ostravská pobočka dosáhla toho, čeho chtěla, měla možnost rozvíjet v programech to, co ji bylo nejbližší a měla pro to veškeré zázemí – a hlavně personální zajištění. Svými krajově zabarvenými relacemi si taky získala své posluchače, a tento úspěch pokračoval až do roku 1938, kdy byla zabavena vysílačka ve Svinově, a začala další etapa ostravského rozhlasu.

---

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ RUSINSKÝ (1975), cit. d., s. 266.

5. SLOVESNÁ DRAMATICKÁ TVORBA V LETECH 1933-1936

Ustanovení programových oddělení výrazně zlepšilo postavení ostravské pobočky, začaly se ozývat pochvalné hlasy a všeobecná spokojenost s programem. „Už na počátku letošní hlavní rozhlasové sezony mor.-ostravská stanice své posluchače příjemně překvapila. Proti letům dřívějším je pozorovat chvályhodné oživení programů dobrými novými náměty, které budou též nadále sledovány a prohlubovány.“¹⁹⁶

Výrazné zlepšení můžeme vidět právě v oblasti slovesné dramatické tvorby, jak už tomu napovídala i rozhlasová konference v Trenčianských Teplicích, na které se mj. mluvilo i o rozvoji rozhlasových her. Dříve „rozhlasová dramaturgie spočívala jen v adaptaci divadelní hry pro požadavky představitelů, odkázané jen na sluch. Rozhlasová hra byla jen občasným zpestřením čísla divadelního, rozhlasovým potřebám pouze přizpůsobeného repertoáru. Začalo se divadelními scénami, aktovkami, úryvky z větších her a došlo se k reprodukci rozsáhlých her divadelních.“¹⁹⁷ A pokračovat se mělo hrami, které by plně akceptovaly specifika rozhlasu. V Ostravě se probudil dlouho spící zájem o regionalisticky zaměřené rozhlasové hry, povídky, montáže nebo celá pásma. Někteří autoři, jejichž díla se uváděla, byli pro rozhlas znovuobjeveni a na repertoáru se vyskytovali velmi často (jako například Vojtěch Martínek nebo v té době již zesnulý František Sokol-Tůma) a mnohé z rozhlasových her získaly takovou oblibu, že byly častokrát reprízovány.

Ale i zde se muselo najít „to pravé ostravské“, protože ne všichni se shodli na tom, co je pro zdejší kraj typické. Jedni tvrdili, že by rozhlas měl zařazovat takové programy, které by se odvracely od Ostravy, „jako by to byla země uhlí, špíny a svrabu atd.“¹⁹⁸ Druzí naopak měli za to, že se zde nemůže klást důraz na krásu, když v Ostravě žádná není, ale mělo by se mluvit právě o oné „těžké práci, sociálních zápasech proletariátu s kapitalismem, o koncentraci bídy, jež nevolá po kráse a vznešenosti, ale po denním chlebu.“¹⁹⁹ Nakonec byl zvolen kompromis, byly vysílány dramatické relace, které odrážely místní bídu, ale i takové, které se vydávaly spolu s posluchači do Beskyd, na Valašsko či do jiných krajů, které mohly ukázat onu „krásu a vznešenost“.

---

¹⁹⁶ ss. Z připravovaných programů Mor. Ostravy. *Moravskoslezský deník*. 28. října 1933, roč. XXXIV., č. 289., s. 4.

¹⁹⁷ Nové názory na rozhlasové drama. *Moravskoslezský deník*. 11. srpna 1933, roč. XXXIV., č. 219., s. 5.

¹⁹⁸ Posluchač č. konc. 3.14159. Problémy ostravského rozhlasu. Jak kritika vypadati nemá. *Moravskoslezský deník*. 1. září 1933, roč. XXXIV., č. 240., s. 4-5.

¹⁹⁹ Tamtéž.

Jak jsme si již mohli všimnout, v prvním období fungování ostravského rozhlasu²⁰⁰ neexistovalo téměř nic, co bychom mohli nazvat rozhlasovou kritikou, Věstník Radiojournal ostravské pořady okázale ignoroval, ale stejně tak i ostravské deníky a jiné místní časopisy, které se na konkrétní relace téměř vůbec nezaměřovaly. Změna nastala až v srpnu roku 1933, kdy do Moravskoslezského deníku začal téměř pravidelně do rubriky Radio (později přejmenována na Rozhlas)²⁰¹ přispívat František Lýsek, folklorista, hudební pedagog, sbormistr dětského sboru Jistebničtí zpěváčci (se kterým často vystupoval v ostravském rozhlasu) a národní umělec. František Lýsek se zaměřoval především na zábavné a národopisné relace, a přinášel (pro tuto práci velmi důležité) kritické reflexe rozhlasových her vysílaných místním rozhlasem. Díky zmíněnému „rozhlasovému kritikovi“ si tak můžeme aspoň zhruba představit, jak vypadaly některé ostravské inscenace. Ostatní publikace a časopisy totiž obsahovaly pouze zmínku, která nenese jinou informaci, než strohý název,²⁰² nebo je popsán děj oné hry, ale už se nedovídáme nic o tom, jak vypadalo konkrétní rozhlasové zpracování.²⁰³

Představme nyní základní rozdělení rozhlasových her a jiných dramatických pořadů vysílaných ostravským rozhlasem v období od března 1933 do května 1936. Relace můžeme rozdělit do tří hlavních skupin: regionalisticky zaměřené dramatické pořady, činohry z atelieru ve spolupráci se členy Národního divadla moravskoslezského a rozhlasové hry určené dětem, které zajišťovala Loutková družina Radiojournalu (o této skupině se však zmíníme pouze okrajově, nebude jí tudíž věnována samostatná podkapitola).

5.1. REGIONALISTICKÉ DRAMATICKÉ POŘADY A JEJICH AUTOŘI

Pro ostravský rozhlas nejdůležitější skupinu tvořily dramatické pořady, které v sobě odrážely specifické krajové bohatství, byla to totiž ta část programů, kterou v tak velké míře nemohla nabídnout žádná jiná stanice. Regionalisticky zaměřené relace byly

---

²⁰⁰ Za první období můžeme považovat léta 1929–1933, kdy se rozhlas nacházel v období hledání své specifické náplně, tato éra byla ukončena zavedením programových oddělení a zaměřením na systematické rozvíjení regionalismu.

²⁰¹ Do této rubriky přispíval s menšími přestávkami, ve kterých rubrika vůbec nevycházela, až do konce roku 1935, v začátku následujícího roku Moravskoslezský deník změnil svůj desing a rubrika Rozhlas se v něm již nenacházela, články o místním rozhlasu se na stránkách objevovaly velmi sporadicky, o konkrétních pořadech už potom nenacházíme žádné kritické přehledy.

²⁰² Například Věstník Radiojournal uvádí, že v ostravské stanici budou vysílány dvě hry ve slezském nářečí Františka Sokola-Tůmy, a to „Na šachtě“ a „Staříček Holuša“. Nic konkrétního se o těchto hrách, ani o žádných dalších, nedovídáme. Mor. Ostrava. *Radiojournal*. 1. 11. 1936, roč. XIV., č. 44., s. 5.

²⁰³ Například Milan Rusinský se ve svých studiích soustředil spíše na převyprávění děje, než na samotné zpracování. Viz např. RUSINSKÝ (1977), cit. d.

mimořádné i faktem, že se na nich podíleli lidé, kteří se o folklor dlouhodobě zajímali, a dokázali tak těmto relacím vtisknout osobitou stopu hlubokého zájmu. Do této kategorie pracovníků bychom mohli zahrnout čtyři hlavní osobnosti: Miloše Kulišťáka, po dlouhou dobu externího spolupracovníka ostravského rozhlasu a nevyčerpatelnou studnici krajových námětů (hlavně z Valašska a Frenštátska), Milana Rusinského, zaměřujícího se především na Hlučínsko, Josefa Filgase, jehož hlavní oblastí byl městský a dělnický folklor a v neposlední řadě Františka Karla Zemana, který byl referentem pro literární a dramatické pořady, a jehož předmětem zájmu bylo okolí Opavska aj. Všichni jmenovaní byli zdejšími kraji fascinováni, a záhy po svém příchodu začali pracovat na folkloristických pořadech, ve kterých se snažili zakonzervovat ještě zbytky starých tradic a zvyků z odlehlých krajů Ostravska i samotného města. Pozývali do rozhlasu lidi, kteří ještě zachovávali staré obyčeje, a s jejich pomocí seznamovali posluchače se starým světem. A nemůžeme zapomenout také na Vojtěcha Martínka, který připravil cestu pro prosazování právě krajových relací, a jehož rozhlasové hry zůstaly na repertoáru rozhlasu ještě dlouho po roce 1936.

Když však mluvíme o regionalisticky zaměřených uměleckých pořadech, nemáme na mysli rozhlasové hry v pravém slova smyslu, v mnoha případech šlo spíše pouze o dramatické skeče. Mnohdy se rozhlasové scénky objevovaly jenom jako součást pořadu, který měl širší záběr, například v rámci různých montáží nebo pásem, která se v ostravském rozhlase po roce 1933 vyskytovala celkem hojně. Do skupiny regionalisticky zaměřených dramatických pořadů řadíme především tzv. lidové scény (někdy také nazývány jako veselé scény), které hodně čerpaly z krajových zvyků, obyčejů, pověstí, a které se snažily přenést autenticitu folkloru z daných oblastí do dramatického tvaru. Lidové scény často využívaly pro navození atmosféry i písňe, lidový humor, pověsti, nebyly to tedy rozhlasové hry, ale spíše montáže hudby, scének, vyprávění aj. nebo pásma. V programu místní stanice se objevovaly také různé rekonstrukce vesnických besed, které už byly mnohdy pouze záznamem vzpomínek starších obyvatel, kteří tyto rozprávky ještě zažili.

Druhou skupinou dramatických relací byly tzv. činohry z atelieru (nebo činohry ze studia), tyto pořady by se daly rozdělit do dvou menších podskupin: v jedněch totiž účinkovali jako herci ochotníci buď místních spolků, nebo ochotnická sdružení z okolních vesnic (často z místa, ze kterého pocházel námět hry) – zmíněné činohry byly zaměřené

na místní kraj a obyvatele.²⁰⁴ Druhá skupina činoher byla charakteristická skutečností, že v ní účinkovali převážně členové ostravského NDMS, nebyly nijak zaměřené na zdejší prostředí a svým námětem se přibližovaly průměrnému repertoáru tehdejších divadel. Činohry ve spolupráci s NDMS neměly nijak velké ambice, většinou to byly hry zapomenutých nebo nevýrazných autorů, které se pouze upravily pro rozhlasové vysílání.

Krajové zaměření dramatických pořadů (nebo relací obsahující dramatické prvky) bylo pro zdejší obyvatele i pro vedení místního rozhlasu velmi důležité. I po několika letech vysílání byla vnímána propagace Ostravy jako jeden z hlavních úkolů zdejší stanice, mělo se dbát především na „seznamování širokých kruhů našeho posluchačstva s nejdůležitějšími otázkami, týkajícími se těšínského a hlučínského kraje a života lidu v těchto krajích usedlého.“²⁰⁵ Orientace zvláště na Hlučínsko a posilování národní myšlenky mezi tamními obyvateli byla pro ostravský rozhlas zásadní. Oblast kolem Hlučína se totiž nacházela v době před válkou mezi dvěma mlýnskými kameny: na jedné straně patřilo území tehdejšímu Československu, na druhé straně se většina obyvatel hlásila k německé národnosti, protože po mnoho let byla oblast součástí tehdejšího Pruska. Jako část Československa mělo však být Hlučínsko podpořeno ve svém národním uvědomění. František Lýsek ve svých pravidelných komentářích zdůrazňoval propagační úkol a důležitost krajových přenosů i z toho důvodu, aby se i zbytek republiky dověděl o nesnázích zdejší oblasti: „Myslíme tím ponejvíce na Hlučínsko, o jehož bojích a potížích nemají oblasti ryze české tušení. A právě dnes, kdy jen výkřik a volání z Hlučínska znovu se opakuje v novinách, mělo by se ve prospěch jeho lidu učiniti vše.“²⁰⁶

Když v roce 1933 byla ustanovena programová oddělení, byla jejich součástí i literární a dramatická sekce v čele s Františkem Karlem Zemanem. Již od března, kdy Zeman nastoupil do své funkce, se mohlo začít pracovat na nových dramatických a regionalistických relacích, které by konečně uspokojily poptávku místních posluchačů po pořadech, které si žádali. Když však nahlédneme do rozhlasových programů let 1933–1936, zjistíme, že se tyto části programu začaly více objevovat až v roce 1934, a v plném rozkvětu byly mezi léty 1936–1938.

Na dramatických regionalistických relacích se nejvíce podíleli již zmínění František Karel Zeman a Milan Rusinský, který později přebral funkci správce literárního a dramatického oddělení, a Zeman se tak mohl více soustředit na folklorní pořady. Co se

²⁰⁴ Do této skupiny bychom mohli například zařadit již zmíněné hry Františka Sokola-Tůmy „Staříček Holuša“, „Na šachtě“ nebo „Pasekáři“.

²⁰⁵ TLAPÁK, Rudolf. O spolupráci s rozhlasem. *Černá země*. 1. května 1936, roč. XII., č. 10., s. 71.

²⁰⁶ -fl-. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 16. března 1934, roč. XXXV, č. 74., s. 6.

týče tzv. činohry z atelieru, ve kterých hráli ochotníci, tak byly uváděny většinou dramata lokálních autorů (Vojtěch Martínek, František Sokol-Tůma, Ladislav Třenecký, Augustin Přeček, Alfréd Staněk, Václav Martínek aj.) v rozhlasové úpravě.

Lidové scény i činohry z atelieru byly často hrány v místním nářečí, požadavek místního jazyka byl pro mnohé zdejší posluchače zásadní, mnozí neuměli mluvit jinak, než ve svém dialektu, a poslech přizpůsobený jejich mluvě byl pro ně mnohem přijatelnější. I když v širším okruhu posluchačů se vedly i spory o to, zda je vhodné nářeční relace zařazovat. „V poslední době se hodně mluví o lidových hrách v dialektech prováděných. Na jedné straně je šmahem dialekt odmítán, že mu není rozumět, na druhé straně je vítána národopisná cena takových relací: pro dialekt pak promlouvá fakt, že prostý lid vlastně nejlépe dovede mluvit jen dialektem a pak: uslyší-li posluchač nářečí svého kraje, je to relace jeho, je mu bližší a odtud onen živý zájem o takové relace u prostých lidí. Tedy: relace národopisné s dialektem nelze odmítat. (...) Ostravský rozhlas vysílal už nářečím opavským, hlučínským, těšínským, ostravským, valašským a lašským.“²⁰⁷ Protože však různých dialektů spadajících do slezského (někdy nazývaného také šlonského) nářečí bylo nepřehledné množství (někde se dialekty lišily vesnici od vesnice, v Ostravě se také v každé části mluvilo jinačí „ostravštinou“), musely být pořady upravovány tak, aby byly srozumitelné pro co nejvíce posluchačů.

A protože zvládnout místní nářečí dokázali nejlépe lidé, kteří zdejšími dialekty mluvili dennodenně, byli do krajově zaměřených her obsazováni především ochotníci, ti dokázali mnohem věrněji zachytit a reprodukovat krajové nářečí a další specifika zdejšího regionu. Ostatně fakt, že v těchto relacích účinkovali především ochotníci, dokládají i poznámky o některých „naprosto ochotnický provedených“ rozhlasových inscenacích, jak o tom psal například Jaroslav Tyl ve svém referátu pro Miloše Kareše. Na jednu stranu byla účast neherců a neprofesionálů v krajových relacích nezbytnou podmínkou, na druhou stranu se stávalo, že naprostý amatérismus zkazil celý pořad. Miloš Kareš v jedné ze svých odpovědí na dopis Jaroslava Tyla píše, že Milan Rusinský, jako pozdější vedoucí literární a dramatické sekce, „musí vždy ještě bedlivěji posoudit nosnost motivu i možnosti lidových účinkujících, protože nelze vždy spoléhat na působivost folkloru jako samostatného prvku, (...) relace „Veselé odpoledne na valašské dědině“ a „Z adventního času na Valašsku“ toho byly pádným dokladem.“²⁰⁸

²⁰⁷ fl. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 16. dubna 1935, roč. XXXVI., č. 91., s. 5.

²⁰⁸ Archiv Českého rozhlasu Praha (dále jen AČRP), Fond Historického materiálu (dále jen Fond HM), karton č. 16, složky č. 818-843, Dopis adresovaný Jaroslavu Tylovi ze dne 21. ledna 1937, s. 1.

A úsilí obsazovat rozhlasové hry ochotníky neschvalovali ani někteří redaktoři Moravskoslezského deníku, například v článku z dubna roku 1933 se mluví o tom, že neprofesionální herci naprosto kazí jakýkoliv činoherní pokus. „Nehodlá-li ostravský Radiojournal obsazovati role vysílaných činoher zkušenými herci, tedy ať se spokojí s přenosy jiných stanic, jelikož beztoho takové nedokonalé ochotnické pokusy nikdo neposlouchá.“²⁰⁹ Ale nakonec si i posluchači zvykli na neprofesionální herce, protože jedině oni dokázali věrně kopírovat atmosféru kraje a nářečí.

Zaměříme se nyní na autory, jejichž dramata se nejčastěji objevovala na rozhlasovém repertoáru, a na pracovníky místní stanice, kteří upravovali díla nebo sestavovali pořady. Autoři následujících dvou podkapitol – Vojtěch Martínek a František Sokol-Tůma – stojí v tvorbě regionalistických relací ostravského rozhlasu trochu mimo, jednak proto, že jejich hry byly nejznámější a i nejvíce reflektovány, a také proto, že většina těchto her nevznikla v období od roku 1933 do roku 1936, ale již dříve.

5.1.1. *Vojtěch Martínek*

Bylo by nespravedlivé na prvním místě mluvit o komkoliv jiném, než právě o Vojtěchu Martínkovi, protože jeho jméno je nerozlučně spjata jako s ostravským krajem, tak i s rozhlasem. Nejenže stál u jeho zřízení, a také se o něj zapříčinil, ale jako jeden z mála se snažil propagovat zařazování takových programů, které by byly určené svým zaměřením na místního posluchače, a to i v dobách, kdy regionální náplň místního rozhlasu byla spíše přáním než realitou.

Vojtěch Martínek pocházel z Brušperka (nar. 1887), do Ostravy přišel za studii a už z ní neodešel. Místní lidé i kraj se mu vtiskli nesmazatelně do života a byli nevyčerpatelným zdrojem inspirace pro jeho rozhlasové i literární dílo. Zastával zde řadu funkcí: byl obecním tajemníkem v Hrabůvce, kde bydlel až do své smrti roku 1960, pedagogem Matičního gymnázia, knihovníkem ve Vítkovicích, redaktorem Černé země, Moravskoslezského deníku a jiných periodik, mj. byl také divadelním kritikem a prvním dramaturgem stálého českého divadla v Moravské Ostravě. Kromě tohoto všeho byl ještě vytrvalým osvětovým a lidovými pracovníkem a v neposlední řadě významným (nejen ostravským) spisovatelem.²¹⁰

V rozhlase poprvé vystoupil na konci prvního měsíce vysílání, 30. července 1929, a naposledy o téměř třicet let později (v září roku 1957), a jak se později přiznával: „Bylo

²⁰⁹ Proč rozhlas opomíjí zkušené herce? *Moravskoslezský deník*. 28. dubna 1933, roč. XXXIV., č. 117., s. 5.

²¹⁰ RUSINSKÝ (1977), cit. d., s. 47.

to pro mne něco jako pro středověké lidi objev knihtisku.“²¹¹ Mohli bychom ho označit za jednoho z nejpracovitějších ostravských redaktorů, protože za dobu svého působení v místní pobočce vystoupil téměř tisíckrát. „Tedy Ostrava odvysílala tisíc fejetonů, povídek, črt, sloupků, úvah, esejů, rozhlasových živých slov, projevů umělce, reprezentanta kraje, básníka, spisovatele, kritika a vypravěče. Především poutavého vypravěče, který svým způsobem přednesu získával tisíce posluchačů.“²¹² Martínek si totiž za svou dobu působení v rozhlase vybudoval svůj specifický styl vyprávění, pomocí kterého i jinak nudné přednášky získávaly dramatický nádech, a tedy poutavost pro vypravěče.

Jeho první práce, kterou představil v rozhlase, byl fejeton s názvem „Ostravská píseň“, šlo o „lyrické zamyšlení básníka, pozorujícího z výšin slezkoostravského kopce siluetu Martínkova černého města uhlí a ocele, ozařovanou ohnivými jazyky vysokých pecí a rudými plameny stékajícími se struskových hald.“²¹³

Martínkovým celoživotním rozhlasovým úkolem však bylo seznamování posluchačů s významnými českými spisovateli a historickými osobnostmi. Jako první představil ostravské barokní kazatele a básníky Valentina Bernarda Jestřabského (1630–1719) a Bohumíra Hynka Bilovského (1956–1725). Již zde se ukázalo, že Martínek dokázal zdramatizovat i přednášku, jako například o Bilovském. „Scéna z roku 1720 ukazuje, že kázání Bilovského byla mnohdy jen teatrum. (...) Nejdříve navodí atmosféru doby z roku 1720, pak dialogy měšťanů evokuje profil kazatele a v dramatické zkratce vyhrotí situaci téměř dryáčnickým kázáním Bilovského.“²¹⁴ Jak poukazuje jeho spolupracovník František Karel Zeman, Martínek jako jeden z prvních pochopil, co je to rozhlasovost, a jak ji předat i do tak prostého žánru, jako je přednáška. „Změnil přednášku ve vypravování, monologické uvažování, dovedl z ní udělat chvíli radostného a zaujatého poslechu toho materiálu, který, třeba neprávem, bývá pro své často formální nedostatky značně opomíjen.“²¹⁵

Tento svůj talent – představit poutavou formou jindy často nezáživná témata – ukázal i ve svém zřejmě nejznámějším a několikrát opakovaném a přepracovaném cyklu přednášek „České hlavy“, který se věnoval postavám české literatury a dalším velikánům

---

²¹¹ Tamtéž.

²¹² Tamtéž, s. 67.

²¹³ Tamtéž, s. 51.

²¹⁴ BOUDOVA, cit. d., s. 18.

²¹⁵ ZEMAN, František Karel. Vojtěch Martínek a rozhlas. In TLAPÁK, Rudolf (red.). *Dr. Vojtěch Martínek, jeho život a dílo. Sborník k padesátinám spisovatelovým*. Ostrava : S. n., 1937, s. 55.

naší historie, a který byl vysílán od podzimu roku 1929 do léta roku 1930. První cyklus měl ještě charakter „živě koncipovaných a přednášených školských výkladů a přednášek,²¹⁶ ale druhý cyklus, který byl vysílán v letech 1930–31, byl už spíše „beletrizujícím zpracováním literárně historických a životopisných pramenů.“²¹⁷ Ve zmíněném druhém cyklu se snažil Martínek představit některé místní, mnohdy již zapomenuté autory, jako byli například František Sláma nebo František Sokol-Tůma. „Připomněl první román ze Slezska, Heritesova Jana Příbyla, oživoval památku slezských buditelů Antonína Vaška, Cypriana Lelka, Jana Zaccala a dalších, k nimž se i později znovu vracel rozhlasovou přednáškou, nebo rozhlasovým vyprávěním.“²¹⁸ Posluchače seznamoval i s místními pohádkáři a s legendárními krajovými postavami, rebely a odbojníky (jako byli například zbojník Ondráš, Ondra Foltýn aj.). V letech 1934–35 se ještě naposledy vrátil se svým cyklem „České hlavy“, ve kterém již naplno rozvinul svůj talent představit živou formou české literáty, nešlo už o přednášky, ale plným právem můžeme mluvit o rozhlasových povídkách.²¹⁹

Martínek často pro své „dramatické přednášky“ hledal inspiraci v pramenech, které se vztahovaly k tomu či onomu literátovi nebo historické postavě, čímž dokázal pro posluchače navodit dobovou atmosféru a upoutat tak jejich pozornost. „(...) vycházel z historických faktů, ale současně promítal tyto postavy (např. Hus, Metoděj, Kosmam, Chelčický aj.) do zhuštěných epických dějů, podtrhával konfliktní situace, uplatňoval dialogy. Jeho přednášky působily pak svěže a sugestivně s plastickým vystižením hrdinů.“²²⁰

Pojďme se však nyní podívat na Martínkovy rozhlasové hry, které jsou pro naši práci stěžejní. Jak jsme si již mohli všimnout, Martínek rád a často tvořil dramatické zápletky i ve svých přednáškách, později v rozhlasových povídkách. A svůj talent pro dramatické napětí využil i ve svých rozhlasových hrách (dramatizacích),²²¹ které byly

---

²¹⁶ RUSINSKÝ (1977), cit. d., s. 53.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Jeho přednášky pro rozhlas byly vydány i knižně, cyklus „České hlavy“ byl vydán roku 1936 pod názvem *Na křížovatkách národního ducha* a cyklus věnující se dramatickým tvůrcům s názvem „Starší divadelní podobizny“, který byl poprvé vysílán roku 1933, byl vydán jako *Pro české divadlo* roku 1937.

²²⁰ BOUDOVA, cit. d., s. 17.

²²¹ V Martínkově případě nemůžeme v případě premiér některých jeho děl zřejmě mluvit přímo o rozhlasových hrách, někteří je nazývají jako komponovaná literární pásma nebo jako sled dramatických obrazů (jako například Milan Rusinský) nebo jako rozhlasové dramatizace povídek aj. Avšak kdybychom se zaměřily na pozdější reprízy, tak už bychom je mohli označit za rozhlasové hry, protože prošly úpravou, jako například „Romance o Ondrášovi“, kterou pro rozhlas upravil Milan Rusinský.

odvysílány ostravským rozhlasem v námi zkoumaném období: „Romance o Ondrášovi“ a „Metodějova smrt“.

Námětem pro hru „Romance o Ondrášovi“ byl legendární slezský rebel Ondráš (vlastním jménem Ondřej Fuciman), obdobně jako Robin Hood po česku nebo slovenský Jánošík, který žil na Frýdecko-Místecku na přelomu 17. a 18. století. Martínek původně o Ondrášovi napsal pro rozhlas fejeton, ve kterém se mj. zabýval postavením slezského zbojníka v českých, německých a polských pověstech. „Z tohoto vyprávění vzešlo pak jedno z mála Martínkových komponovaných literárních pásem, jež pro rozsáhlost a zajímavé literární zpracování ondrášovské látky bylo ještě dvakrát vysíláno, obohaceno pokaždé novými ukázkami z poezie i prózy, již Martínek přeložil z němčiny a polštiny.“²²² „Romance o Ondrášovi“ ve své finální podobě v úpravě Milana Rusinského byla poprvé vysílána až roku 1937, tedy v roce, kdy Martínek slavil 50 let. Přestože je to již rok, který nespadá do časového vymezení práce, uvádíme tuto inscenaci, protože jednak je typickou ukázkou Martínkovy práce, a také proto, že dřívější dramatické rozhlasové povídky o Ondrášovi byly uvedeny již před rokem 1937, poprvé roku 1930.²²³ „Romance o Ondrášovi“ byla také nastudována a vysílána brněnským rozhlasem, a to již v říjnu roku 1933,²²⁴ a na programu ostravského Radiojuralu se objevila ještě během doby nacistické okupace a znovu po osvobození roku 1945.²²⁵ Jistě byla velmi oblíbená především proto, že zbojník Ondráš, dříve panský posluhovač, se rozhodl opustit jisté místo a pomáhat chudším. Tato zidealizovaná postava je již po několik století na Ostravsku symbolem vzpoury proti utlačovatelům – tedy téma ve zdejších kraji aktuální, a zvláště v období před válkou, kdy znovu zesílil útlak ze strany Němců.

Martínkovou druhou dramatizací odvysílanou ostravským rozhlasem byl příběh věrozvěsta Metoděje. I tento námět použil Martínek již dříve pro svoji přednášku, a až později se rozhodl pro přepracování do dramatické formy. Metodějův příběh možná sám o sobě není až tak moc zajímavý, ale stejně jako „Romance o Ondrášovi“, tak i tato hra v kontextu dění v Ostravě nabírala na vážnosti a aktuálnosti z důvodu konfliktu s německou menšinou. Germánský prvek ve hře zastupoval nitranský biskup Wiching, který byl silně proti tomu, aby se církevním jazykem a řečí, ve které se konaly bohoslužby,

---

²²² RUSINSKÝ (1977), cit. d., s. 58.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ ZEMAN, cit. d., s. 55.

²²⁵ SKUTIL, Jan. Dílo Milana Rusinského z pohledu genealogického. *Zpravodaj, Klub genealogů a heraldiků Ostrava Domu kultury ROH VŽSKG*. 1988, č. 3., s. 6. [online] [cit. d. dne 13. března 2015]. Dostupné z: <<http://www.historie.hranet.cz/heraldika/zkgho/zkgho33.pdf>>.

stala staroslověnština. Otázka němectví, byť by se mohla zdát již vyřešena, získávala ve 30. letech 20. století opět na síle. Hra byla odvysílána v dubnu roku 1935, tedy dva roky po nástupu Adolfa Hitlera k moci, jistě tedy i v Ostravě měla co říct svým posluchačům.

Díky Františku Lýskovi, který o této hře napsal „minirecenzi“ do rubriky Rozhlas Moravskoslezského deníku, máme informace o rozhlasové úpravě.²²⁶ „V sobotu večer vysílala ostravská odbočka Vojtěcha Martínka historickou scénu z r. 885, nazvanou ‚Metodějova smrt‘. V kratší, ale účinné relaci zachytil autor hry násilný a hrubý zákaz bohoslužeb, konaných jazykem slovanským a to těsně po smrti Metodějově, zákaz provedený tehdejším nitranským biskupem Wichingem: ještě doznívají žalmy za věrozvěsta Metoděje, ale Wiching už hrozí kletbou těm, kdož neuposlechnou a budou bludařit – boha slovanským a nikoli latinským jazykem ctít, hrozí i vyhnání ze země. To hrubé a drsné jednání Wichingovo dávalo celé relaci základní tón, zpívané žalmy a staročeský způsob větných vazeb i celý ráz jednání, to podporovalo představy o dávnovědosti celé scény. Přes její stáří, ba vlastně pro ně, nebylo třeba pro dnešek lepšího poučení, vyplývajícího z pojetí celé tehdejší události a doby (pojetí odlišného od jednostranného a osamoceneného pojetí prof. Rádla): duch germánský se dodnes nezměnil! – V rozhlasovém provedení neměl hlasový výkon představitele Wichinga potřebné hutnosti a též drsnosti, jež by dobře kryla hrubé i úskočné jednání. Ostatní úlohy nebyly dobře hlasově odstíněny (podobnost hlasová v dialogu vadí neobyčejně), úloha moravského velmože Zeměžizna však vyzněla neobyčejně účinně, vlivem hlasově výborně odstíněného výkonu, patřičně vnitřně odůvodněného, tedy takového, jaký při ryze akustickém vnímání hry musí nahradit jak masku, tak mimiku a pod. Pro svůj obsah a uměleckou hodnotu znamenitě zpracovaného námětu měla relace svou nevšední cenu. Kéž by podobných bylo víc!“²²⁷

Zmíněné dvě ukázky z Martínkova rozhlasového díla možná neodkazovaly přímo svou náplní k tehdejšímu ostravskému prostředí a k tehdejší situaci, ale působily spíše jako metafora. Obě hry byly vysílány již v době, kdy byla Evropa neklidná, projevovaly se protizidovské nálady, germanizační útlak znovu začal nabývat na síle (tentokrát v hrůznější podobě), a v této době se Martínek i skrze své dva hrdiny probudit v Ostravanech a dalších krajových posluchačích jejich národní uvědomění a zároveň je povzbudit v boji za dobrou

---

²²⁶ Pro vzácnost těchto „kritických notic“ Františka Lýska, které psal do Moravskoslezského deníku, je vkládám celé bez úpravy či parafrází.

²²⁷ -fl. K programům. *Moravskoslezský deník*. 9. dubna 1935, roč. XXXVI., č. 84., s. 5.

věc, protože i Ondráš, jako místní národní hrdina, i Metoděj, šířitel víry, bojovali za lepší život pro svůj lid, a Metoděj navíc bojoval proti německým mocnostem.

Mimo dvě rozhlasové hry byly vysílány také dramatizace jeho historických povídek, jako například „Tři větévky jalovcové“ nebo adaptace novely „Než se kořeny uchytí“. Martínek většinou své prozaické texty dával k úpravám jiným (například Milanu Rusinskému, jeden díl z jeho trilogie „Černá země“ dokonce dramatizoval Miloš Hynšt, Martínkova stěžejní díla, jak například právě zmíněná trilogie, však byly adaptovány a uvedeny v ostravském rozhlase až v padesátých letech).²²⁸

Vojtěch Martínek patřil bezesporu k těm, kteří se nejvýrazněji podepsali na rázu a chodu literární a dramatické sekce ostravského rozhlasu. Svědčí o tom i mnohé vzpomínky jeho spolupracovníků, kteří často zdůrazňovali jeho vytrvalou a obětavou práci pro ostravskou stanici (i přes častou nemoc) a také jeho charakteristický rozhlasový projev: „Martínkova výslovnost byla příjemně zbarvena jeho krajovým způsobem. Mnozí znají snad onu maličko zlomyslnou literární anekdotu, kterou někdy dával k lepšímu i sám Vojtěch Martínek. Prý se kdysi kdesi v Praze představoval: *Ja jsem Martinek z dlouhým Í!* – Nebylo to ovšem tak nápadné se ztrátou délek, spíše naopak, Martínek si dával pozor na kvantitu samohlásek.“²²⁹

Je zde však ještě jedna věc, za kterou můžeme být Vojtěchu Martínkovi vděční: byl to právě on, kdo se zasadil o to, aby se v ostravském tisku začaly kriticky reflektovat programy zdejší rozhlasové stanice, a tak jeho zásluhou nastoupil jako pravidelný kritik do Moravskoslezského deníku František Lýsek.²³⁰

5.1.2. *František Sokol-Tůma*

Dalším z autorů, jehož díla byla vysílána ostravským rozhlasem, byl rodák z Benešova u Prahy František Sokol-Tůma (1855–1925). Sám s rozhlasem nikdy nespolupracoval, protože zemřel několik roků předtím, než byla v Ostravě vůbec zřízena pobočka. Je však důležité zmínit jeho dílo a zvláště rozhlasové hry, protože je místní stanice nejednou vysílala a opakovala, ale pro zdejší posluchače měly také svůj zvláštní význam.

František Sokol-Tůma nepocházel ze zdejšího prostředí, původem byl z kraje zcela odlišného, a proto se mohl na zdejší poměry dívat z jiné perspektivy, což mu umožňovalo jistý nadhled. Nejprve se živil jako kočovný herec (například ve společnosti Václava

²²⁸ RUSINSKÝ (1977), cit. d., s. 58-9.

²²⁹ Tamtéž, s. 67.

²³⁰ Tamtéž, s. 70.

Choděry nebo u Josefa Emila Kramueleho), potom jako recitátor, ještě později jako novinář. Do ostravského kraje se dostal ve svých čtyřiceti letech, nejprve se přestěhoval do Valašského Meziříčí, kde se stal redaktorem časopisu „Radhošť“. Kočování měl však zřejmě v krvi, protože ani na Valašsku nezůstal dlouho a nakonec se usadil v Ostravě, ve které zakořenil a vydržel (s krátkými cestovními přestávkami) až do konce života. A teprve v Ostravě se začala rozvíjet jeho spisovatelská dráha. „Ostravsko, Černé království, se svými šachtami, železárnami, národními i sociálními boji, svým americkým vzrůstem, honbou za bohatstvím, svými pelechy chacharů, kořalnami, hampejsy prostituce, svým obrovským kapitálem, rdousícím sociálně slabé, ubíjejícím češtví kraje, stalo se nevyčerpatelnou studnicí literární tvorby Sokola Tůmy.“²³¹

Ani v Ostravě neopustil svou dráhu redaktora, přispíval do místního Ostravanu a později redigoval i časopis Horník. Přesto, že se často zdůrazňovala jeho chudoba, za svůj život hodně cestoval (například roku 1904 podnikl cestu do Ameriky za svým bratrem, ale byl také v Itálii, Bosně aj.). Zemřel na zápal plic roku 1925, tedy ještě dříve, než bylo vůbec rozhodnuto o zřízení ostravského rozhlasu, mezi místními však byly stále hluboko zakořeněny sociální romány a jiné knihy Františka Sokola-Tůmy, kterými se snažil upozornit na místní špatné poměry. „(...) jeho črty nejsou chladným obrazem, nejsou vlastně ani realistickou kresbou poměrů, ale jsou výkřikem, žalobou. Jsou tendenční a propagační. Nechtěly být uměleckým dílem, nýbrž chtěly burcovat.“²³²

Pro naše téma nejsou ani tak důležité jeho romány, jako spíše jeho dramata, která byla později upravena pro rozhlas a vysílána. Šlo především o dvě hry, a to: „Staříček Holuša“ a „Na šachtě“. Druhá zmíněná hra pochází z trilogie „Černé království“ a původně byla románem, který zobrazoval boj utlačovaných horníků a pánů, kteří těžili ze zdejšího černého bohatství. František Sokol-Tůma rád idealizoval své postavy, ne jinak to bylo i v tomto příběhu, ve kterém se vyskytují jako hlavní protichůdné proudy „dva lidé neobyčejné povýšení, idealisovaní představitelé své společenské třídy, kteří naprosto nemohou býti nazváni průměrem, ale výlučnými jednotlivci. Strojník a bývalý horník Soukup a závodní Dušan (...) vysoko vystupují nad své prostředí. První není každodenním dělníkem - a což teprve Dušan! Jak těžko by se našel skutečný model pro tuto zidealisovanou postavu!“²³³ Přesto, že se tento příběh mohl zdát až příliš nereálný, pro účely rozhlasu byl adaptován a vysílán na začátku roku 1934. Opět společně s recenzí

²³¹ HOŘÍNEK, A. Frant. Sokol-Tůma, člověk práce. *Černá země*. 1935-36, roč. XII., č. 4.-5., s. 53.

²³² MARTÍNEK, Vojtěch. Románové dílo Františka Sokola-Tůmy. *Černá země*. 1935-36, roč. XII., č. 4.-5., s. 55.

²³³ MARTÍNEK, cit. d., s. 59.

Františka Lýska: „Ostravská odbočka vysílala Fr. Sokola-Tůmy šest obrazů dramatu z hornického života ‚Na šachtě‘ za režie A. Řepky. Rozsáhlé dílo bylo provedeno v poměrně krátké době (necelé dvě hodiny) a tím už byl dán dramatický spád celé hře. Překvapením ovšem bylo (ale příjemným), že účinkující byli vesměs ochotníci z hasičské župy Křenkovy, neobyčejné množství hrajících osob, mezi nimiž mnohý účinkující nemohl zapřít, že láskou k věci nahrazuje nedostatek umělecké průpravy a praxe. Patrně to bylo zejména v hlasově neohebné, spíše deklamované scéně Evičky, matky a Bezručě, v níž prozrazení Bezručovo přímo lákalo k dramatickému vyjádření obsažnosti slov. Zato jiné výjevy, drobný Domikatův, scéna o šachtě (kopání uhlí, zvukové doplnění představy šachty a zvláště katastrofy), zachraňování Bezručovo, pohřeb, to vše působilo (i pro dialekt, který by zase herec z povolání tolik neovládal) účinně, přirozeně a mohutně. Pak ovšem mnohý posluchač pro drásavost účinku nedoposlouchal, jako jinému zas neušlo jediné slůvko. Pak nelze se ubránit radostnému podivu nad úspěchem režie a celého ochotnického provedení. Dobře se též uvedlo ostravské pěvecké kvarteto, zapadající zvukově do rámce hry vkusně.“²³⁴

Přestože se hry Františka Sokola-Tůmy uváděly i v městských divadlech (jako například v Brně nebo v NDMS v Ostravě),²³⁵ oblíbenější byly u ochotnických spolků, bylo tedy logickým řešením obsadit i zde ochotníky, a to i kvůli nářečí, ve kterém je hra psána, jak komentuje František Lýsek, (i když otázkou opět zůstává, zda byli herci z ochotnického spolku pozváni kvůli větší věrohodnosti slezského nářečí, nebo kvůli špatné finanční situaci).

Druhou hrou, která se objevila na programu ostravského rozhlasu, bylo drama „Stariček Holuša“. František Sokol-Tůma je v této hře „svědkem a zpravodajem o prudkých národních zápasech na ohroženém Opavsku a současně čerpá bohaté náměty k dramatu z těchto bojů. Z tragického případu několika dědin u Opavy vynáší svou hutnou dramatickou zápletku.“²³⁶ Příběh, stejně jako Martínkova díla uvedená rozhlasem, podtrhává boj proti německému útlaku a intriky zámožných továrníků, kteří se snažili ovládnout chudé vesnické obyvatelé zdánlivě nemající žádnou moc. Jenže slezský lid se nedal tak jednoduše spoutat, a ve chvíli, kdy bylo vše domněle prohráno, tak jako *deus ex machina* přišel zástupce zdejšího lidu, aby ho osvobodil od těchto útrap. I zde by se mohlo zdát, že jde o příběh i postavy vysoce zidealizované a nereálné, přesto však je ve hře

²³⁴ -fl-. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 12. ledna 1934, roč. XXXV., č. 11., s. 4.

²³⁵ Viz MARTÍNEK, cit. d., s. 64-65.

²³⁶ RUSINSKÝ, Milan. K dramatům F. Sokola-Tůmy. *Černá země*. 1935-36, roč. XII., č. 4.-5., s. 66.

zachováno mnoho z místního folkloru, což jí dodává autentičnosti. Pro rozhlas mohl být zajímavý i hudební doprovod k této relaci, protože v příběhu se objevují na několika místech slezské písně a tance. Co mohlo být na druhou stranu na překážku, tak bylo velké množství postav: když si představíme malé rozhlasové studio a v něm přinejmenším patnáct herců, kteří ztvárňovali nejdůležitější role, nemůžeme se ubránit dojmu, že zkoušky i následné vysílání muselo působit dojmem chaosu, jak o tom ostatně referuje i František Lýsek. Stejně jako v případě hry „Na šachtě“, i zde se jako herci představili ochotníci, rozhlasová inscenace byla uvedena v červnu roku 1934. „(...) odbočka vysílala F. Sokola-Tůmy hru ‚Stariček Holuša‘ (nebyla uvedena v programu, podivno, že ani zde není jistoty), která provedením připomněla nadšení a lásku ochotníků ke hře, hodnou obdivu, k čemuž nutno jako klad připočísti též věrnější nářečí, jak je bylo slyšet ve spádu a přízvuku, ale úloha správce, učitele i staříčka měla být obsazena herci z povolání, schopnými nejlepšího výkonu, jaký nutno po rozhlasové hře žádati; to by si měli odpovědní činitelé uvědomit. Nástup osob byl zvláště pro posluchače, hru neznající jinak, často nejasný pro posouzení smyslu, vadily též shluky hlasů.“²³⁷ A tak přestože u inscenace hry „Na šachtě“ Lýsek chválil obsazení ochotníky, tady již vnímal tento fakt na překážku.

Je zajímavé, že v obou případech František Lýsek zdůrazňuje nářečí, které bylo pro zpracování her důležité, i když František Sokol-Tůma psal svá díla tak, aby se místnímu dialektu vyhnul, „(...) proti jiným soudobým hrám realistickým (...) málo užívá místního nářečí. (...) jenom občas svou řeč, vždy trochu pateticky nadnešenou, proplete úslovím v nářečí, spestří dialektickým slovem.“²³⁸ Místní mluvu označoval za řeč „s protivným přízvukem a šišlavou sladkostí, pokaženou (...), zhyžděnou a znetvořenou až do bolesti.“²³⁹ Přesto to bylo nářečí zdejších obyvatel, a ti si ho žádali, proto zřejmě i jeho jinak téměř „beznáreční“ hry byly patřičně upraveny.

Dramata místního spisovatele byla tak oblíbená, že se v rozhlase vysílala ještě několikrát. V Moravskoslezském deníku z října roku 1935 je zmínka i tom, že se budou znovu vysílat dvě již jednou uvedené hry Sokola-Tůmy a jedna nová: „Zaznamenejme předem to, co chystá (...) z činoher Ostrava: F. Sokola-Tůmy Pasekáře, Staříčka Holušu, Na šachtě (...).“²⁴⁰ A minimálně o jednom dalším zpracování „Starička Holuši“ se dochoval záznam, který je uložen v archivu Českého rozhlasu v Praze. Jaroslav Tyl, jakožto správce pobočky, podal zprávu o tom, že 26. ledna 1936 byla uvedena hra

²³⁷ -fl. K programům. *Moravskoslezský deník*. 22. června 1934, roč. XXXV., č. 196., s. 6.

²³⁸ RUSINSKÝ (1935-6), cit. d, s. 66.

²³⁹ Tamtéž, s. 67.

²⁴⁰ fl. K programům. *Moravskoslezský deník*. 22. října 1935, roč. XXXVI., č. 246., s. 6.

Františka Sokola-Tůmy „Staříček Holuša“; „v opavském nářečí, provedli ochotníci naprosto ochotnický, s relací jsem spokojen nebyl. Dostali jsme na tuto relaci několik pochvalných dopisů.“²⁴¹ Inscenace „Staříčka Holuši“ byla již v úpravě Milana Rusinského a ochotníci, o kterých se zmiňuje Jaroslav Tyl, byla družina z dědin na Opavsku. Hra byla přenášena soudobým rozhlasem i do Brna. Přestože Tyl nebyl s inscenací spokojený, byl zřejmě jediný, protože o opaku svědčí pochvalné dopisy i přenos do jiné stanice. A Věstník Radiojournal vydal ve svém čísle na začátku listopadu roku 1936 zprávu o tom, že „Mor. Ostrava provede ve slezském nářečí dvě hry Sokola-Tůmy *Na šachtě* a *Staříček Holuša*.“²⁴²

Přestože zřejmě tyto dvě hry byly i nadále obsazovány pouze zdejšími ochotníky, neubíralo to nic na jejich oblíbenosti, a v ostravském rozhlase byly často reprízovány. Tím dělaly i službu Františku Sokolovi-Tůmovi, protože pokračovaly v úkolu seznamovat nejen místní lidi s těžkými životními podmínkami na Ostravsku.

5.1.3. *František Karel Zeman*

Jedním z rozhlasových autorů a pracovníků, kteří se v období let 1933–1936 uplatňovali nejvíce v regionalistické dramatické oblasti, byl František Karel Zeman (1904–1979). Ve zdejší stanici udělal obrovský kus práce, a po několika letech zase odešel působit do Prahy. Zeman byl český novinář a především důležitý rozhlasový pracovník, který se zapsal jako jeden ze zakladatelů rozhlasové publicistiky. Byl také autorem pro ostravský rozhlas tolik důležitých a specifických rozhlasových folkloristických pásem a reportáží, díky kterým se stal nejen v Ostravě proslulým. Narodil se v Lounech, ale práce ho zavedla až na Moravu, do Brna, kde začal pracovat jako redaktor Lidových novin, v roce 1930 zde navázal externí spolupráci s rozhlasem a když se roku 1933 rozšiřovala ostravská pobočka o nové pracovníky, tak nastoupil do místní rozhlasové redakce jako vedoucí literární sekce a tajemník přednáškového odboru místní pobočky. Později na Ostravu vzpomínal: „Šel jsem tam rád, a víc než pět let, která jsem tam prožil v pilné práci, počítám k nejkrásnějším časům svého života.“²⁴³ V Ostravě působil až do roku 1938, tehdy přešel do pražského Radiojournalu, kde byl do roku 1950, kdy musel nuceně odejít.

Za dobu svého působení v ostravském rozhlase F. K. Zeman vytvořil „literárně publicistické a folkloristické dílo, jaké nemělo doposud v rozhlasových dějinách obdoby,

²⁴¹ AČRP, Fond HM, karton č. 16, složka č. 831 a), Hlášení o programu ze dne 2. února 1936, s. 2.

²⁴² Mor. Ostrava. *Radiojournal*. 1. listopadu 1936, roč. XIV., č. 44., s. 5.

²⁴³ AČRO, Střípky z ostravské rozhlasové historie, 1.-16. část, pásy 55/1-55/18, [CD].

a které postavilo velmi vysoko laťku úrovně rozhlasových pořadů.²⁴⁴ Jeho pole záběru však bylo mnohem širší: od již zmíněných folkloristicky laděných pořadů (byl velkým milovníkem lidové kultury, zvláště té valašské, lašské a ze slezského Těšínska), přes reportáže – ty klasické i ty sportovní, až k přednáškám, rozhlasovým hrám aj. A mj. pořádal i akce mimo rozhlasové studio, roku 1933, v době vrcholící hospodářské krize, zorganizoval spolu s Ladislavem Bušem, který byl iniciátorem akce, sbírku hraček pro místní chudé děti.²⁴⁵

I František Lýsek vzpomíná na tvorbu F. K. Zemana jako na velmi mimořádnou, často ho zmiňuje ve svých kritických reflexích, a nejen jako autora nebo režiséra různých dramatických relací, ale také jako velmi nápaditého člověk. „S radiofeuilletonem přišel tentokrát F. K. Zeman. Byl vlastně jediný, který v rozhlase relací vzpomněl prvního jarního dne. Měl podle programu tak říci formou zpravodajskou a všední. Ne. Vzal si čistě lidský, radostný příběh, zrození synovce. A ten se stává středem radostného obdivu, ne však jen osobního, poněvadž hledá s ním jaro a radost ve všech jeho podobách, odpozorovaných vtípně a radost, prosycená citovým vzrušením, strhuje posluchače: typ feuilletonu, dokazujícího životnost slova a fakt, jak srdečnost jeho nemůže nedojíti ohlasu i z chladného amplionu, jde-li z něho tolik blízké a pochopitelné krásy.“²⁴⁶

Nezmiňovali bychom však Františka Karla Zemana, kdyby neměl co dočinění i s uměleckou dramatickou tvorbou, a teď nemáme na mysli pouze různá pásma s folkloristickou náplní, ve kterých se jistě uplatňovaly i drobné skeče a dramatické situace, ale také rozhlasové hry napsané nebo upravené přímo pro rozhlas. Zeman se uplatňoval také jako překladatel těchto relací i jako režisér.

František Karel Zeman přišel do ostravské stanice v březnu roku 1933, ale chvíli trvalo, než se naplno prosadil. Jednou z jeho prvních relací, na které se podílel jako autor, byla hra na motivy příběhu tří králů od Jana Nerudy „O třech králich“. „Rozhlasová hra F. K. Zemana na motivy J. Nerudy připravila čistý požitek. První dojmy z hry byly neurčité povahy, jež se v pokračování osvětlilo a závěrečným vyprávěním podalo ucelený obraz. Dnešní zevšednění soucitu mohlo se zde lehce spojit s mělkou povrchností, ale to byl největší úspěch relace, že dovedla vytěžit z díla svým provedením čisté hodnoty ve smyslu mravním i estetickém. Velmi mile překvapil fakt, že mocného účinku hry bylo dosaženo členy ostravské zpěvohry – kteří v úlohách čistě činoherních uplatnili se nad

²⁴⁴ BUKOVSKÝ, cit. d., s. 53.

²⁴⁵ AČRO, Střípky z ostravské rozhlasové historie, 1.-16. část, pásy 55/1-55/18, [CD].

²⁴⁶ -fl-. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 23. března 1934, roč. XXXV., č. 101., s. 5.

očekávání dobře.²⁴⁷ Sice by tato hra mohla spadat spíše do skupiny činoher provedených ve spolupráci s NDMS, zařazují ji však zde proto, že jejím autorem byl právě Zeman.

Na druhé hře zmíněné v rubrice Radio Moravskoslezského deníku nepracoval F. K. Zeman sám, ale spolu se svým kolegou Josefem Filgasem, kterého přivedl Zeman roku 1933 do ostravského rozhlasu. Filgas se snažil v rozhlasu prosadit již dříve, jak sám vzpomíná: „(...) jednoho dne, když jsem opět přišel k tajemníkovi Zemanovi s rozhlasovou scénkou v ruce, řekl mi: Z téhle scénky nebude nic, ale dáme vám Filgasku příležitost.“²⁴⁸ A této příležitosti se už Josef Filgas nepustil, a přesto, že jeho rozhlasové prvotiny nebyly vysílány, tak se začal podílet jako spoluautor, jako například u hry „Na havířském bále“, kterou napsal spolu s F. K. Zemanem. Nechme opět promluvit Františka Lýska: „Z jiných ostravských relací zcela upoutal Zemanův a Filgasův masopustní obrázek ‚Na havířském bále‘ pro časté zvukové a náladové změny, pro věrně odpozorovaný a prováděný spád místního dialektu i výrazů slovních, pro přehlednost obrazů, proto, že relace byla krajová a že byla přenášena jinými stanicemi, promlouvala o kraji způsobem tím cennějším.“²⁴⁹

Další z relací, na které pracovalo toto duo, se jmenovala „Z havířské kolonie“, v programu nazvaná jako „tři scény z havířských starostí i radostí“, a byla vysílána 14. září roku 1935, bohužel se však o ní nedovídáme nic víc, než je uvedeno v programu.

Jako dramatik a režisér se F. K. Zeman uplatil u dvou veseloher vysílaných na konci roku 1935. Lidové hry v Zemanově úpravě svým námětem odkazovaly k oblasti Hlučínska a Těšínska a jejich autorem byl Augustin Přeček, místní folklorista. „Ostravská odbočka vysílala lidovou scénu z počátků amatérství na Těšínsku v místním nářečí, jehož nezvyklost připomíná už titul: Francek Šunovski poslucho po pirši roz radijo – a druhou scénu z Hlučínska, v nářečí: Mikolaš chodži po svječe.“²⁵⁰ Obě scény, přes určité obtíže: rozumět dobře nářečí, přinesly v prostém dramatickém zpracování pěkný kus dopředu – k pravidelnějšímu zařazování lidových scén.²⁵¹

A jako režisér se Zeman uplatnil i u inscenace hry „Hornická svatba petřvaldská“ poprvé vysílaná na začátku února roku 1936. Regionalistická relace byla tak oblíbená, že

---

²⁴⁷ Z programů. *Moravskoslezský deník*. 12. ledna 1934, roč. XXXV., č. 11., s. 4.

²⁴⁸ FILGAS, Josef. Má setkání s ostravským rozhlasem. In: kol. *30 let ostravského rozhlasu*. Ostrava : Krajské nakladatelství v Ostravě, 1959, s. 32.

²⁴⁹ fl. K programům. *Moravskoslezský deník*. 12. února 1935, roč. XXXVI., č. 36., s. 6.

²⁵⁰ Je možné, že scény s hlavním hrdinou Mikulášem byly zařazovány častěji, protože ještě v prosinci 1935 byla vysílána relace „Mikuláš v hornické kolonii“ od Josefa Filgase. Bohužel však v programu nebylo uvedeno nic víc než název a jméno autora, nemůžeme tedy ani s určitostí říct, zda šlo o nějakou lidovou scénu, a zda *Mikuláš* byla stejná postava jako *Mikolaš*.

²⁵¹ fl. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 10. prosince 1935, roč. XXXVI., č. 287., s. 5-6.

byla znovu reprízovaná hned v březnu. „Hornická svatba petřvaldská“ zobrazovala zvyky, obyčej a zábavu na lidové slezské svatbě. Vysílané dílo Augustina Přečka, který se jako autor podílel na již zmíněné scéně „Francek Šunovski poslucho po pirši roz radio“, bylo nejdříve zahráno šenovským ochotnickým souborem v Petřvaldě a v Šenově. Na základě kladných ohlasů dvou uvedených představení se rozhodlo vedení ostravského rozhlasu, že zařadí úspěšnou hru i do programu zdejší stanice.²⁵² V rozhlasovém pořadu se sešli jak amatéři, tak i profesionálové: na jedné straně zde účinkovali členové Radioklubu pro Petřvald a okolí spolu s venkovskou hudbou A. Štěfánika z Petřvaldu, na straně druhé zde byl konferenciér Miloš Nedbal, člen činohry NDMS. Relace byla převzata pražskou i brněnskou pobočkou a repríza v březnu byla provedena ve stejném obsazení jako v únoru.

Přestože Zemanova spolupráce s ostravským rozhlasem nebyla zrovna nejdelší, udělal v místní stanici obrovský kus práce, a stal se uznávaným redaktorem, rozhlasovým moderátorem, ale také autorem několika zdařilých her. Jeho přístup „ke zpracování rozhlasových relací se stal vzorem i pro následující redaktorské a autorské generace disponující již nesrovnatelně lepšími technickými možnostmi.“²⁵³ A ještě je třeba připomenout další klad Zemanovy práce, jako redaktor hodně přispíval do místních novin, většinou pod zkratkou -fkz-, ale také se zasloužil o skutečnost, že i ve věstníku Radiojournal vyšlo o ostravské stanici pár článků. Jejich četnost byla sice naprosto mizivá, ale přinejmenším bylo díky Karlu Františkovi Zemanovi alespoň v určitém období o práci ostravské pobočky slyšet i v celorepublikovém kontextu.

5.1.4. *Milan Rusinský*

Dalším, neméně důležitým, pracovníkem rozhlasu a autorem mnoha významných regionalisticky zaměřených relací, byl Milan Rusinský (1909–1987). Pocházel z Litovle, ale v Moravské Ostravě vystudoval reálku. Přestože potom procestoval ještě mnoho evropských zemí (studoval v Münsteru a Paříži), vrátil se roku 1933 zpátky do Ostravy, kde nastoupil jako hlasatel a později po Františku Karlu Zemanovi převzal i úlohu vedoucího literárního oddělení a programového vedoucího. Nakonec zastoupil i Jaroslava Tyla ve funkci správce pobočky.

Pro ostravský rozhlas pracoval Rusinský téměř 25 let, a za tu dobu napsal mnoho rozhlasových her a pořadů. „Zde vznikl i Rusinského zvláštní literární žánr, který bychom

²⁵² SLAVÍKOVÁ, Simona. Ze starých časů. *Oběžník města Šenov*. Prosinec 2014, s. 1 [online] [cit. d. dne 13. března 2015]. Dostupné z: < http://www.mesto-senov.cz/wp-content/uploads/2014/12/Prosinec_2014.pdf>.

²⁵³ BUKOVSKÝ, cit. d., s. 53.

mohli nejlépe nazvat kulturní medailón, útvar stojící na pomezí krásné prózy a fejetonu, týkající se významných kulturních osobností kraje (...). Po úspěšném ztvárnění našich dramatiků, které Rusinský připravil pro rozhlas, jako byla díla Jiráskova, Svatopluka Čecha a krajová Františka Sokola-Tůmy nebo Josefa Karase aj., vytvořil jejich dramaturg i režisér i celovečerní hru *Balada o Ondrášovi*, jež byla vysílána několikrát (...).²⁵⁴ Mimo tyto úpravy psal i své vlastní rozhlasové hry, jako například „Dvorní poeta“, „Cesta za milióny“ nebo „Česká beseda v zemi pruského krále“. Přestože poslední ze zmíněných her byla vydána roku 1935, v pravidelných tištěných programech se neobjevila, je tedy možné, že byla vysílána až někdy po roce 1936.²⁵⁵

Zato se však vysílaly jiné relace, na kterých se Rusinský podílel, ať už jako autor, nebo dramaturg. „Slibným začátkem“ nazývá František Lýsek další pořad zaměřený na místní obyvatelstvo (konkrétně na hlučínské recipienty), který měl spíše charakter montáže, než nějaké rozhlasové hry. Šlo o relaci Milana Rusinského a místního spisovatele Jaroslava Směji Lončara s názvem „Na pobavě u stryka Kurky“, která byla vysílána v dubnu roku 1935. „Vzhledem k názvu bylo si možno představit souvislou scénu, jaká ovšem vyžaduje značných zkušeností režisérských a ovšem i dovednosti prostých lidí. Autoři usnadnili relaci úpravou montážní: písně, hudbu a žertovné vyprávění spojovalo průvodní slovo, a tím ovšem dostávala relace nádech jakési nucenosti či strojenosti. Přesto měla svůj klad: půvab prosté lidovosti, slyšeli jsme hlučínské nářečí, písně (melodicky i textově však tuze skromné) a lidovou smyčcovou hudbu, jejíž rytmická nerozhodnost a intonační nejistota tím více vynikala, že zpěváci po této stránce zaslouží uznání. Relace však měla základní klad; důkaz, že na Hlučínsku lze najít schopné lidi, kteří dovedou své lidové umění ukázat. Nedělní relace byla pěkným a slibným začátkem.“²⁵⁶ Můžeme předpokládat, že tato montáž měla i pokračování, v květnu roku 1936 ostravský Radiojournal vysílal pásmo s názvem „U stryka Kurky roju se včely“, oznámení v programu však bylo velmi stručné, a tak se nedovídáme ani kdo byl jeho autor, ani zda šlo o pokračování „Na pobavě u stryka Kurky“.

---

²⁵⁴ SKUTIL, cit. d, s. 6.

²⁵⁵ „Česká beseda v zemi pruského krále“ však byla vysílána ještě roku 1934 jako rozhlasový fejeton, jak o tom svědčí i recenze Františka Lýska: „Ostravský odbor přednáškový zařadil do programu Milana Rusinského radiofeuilleton *Česká beseda v zemi pruského krále*. Kdo slyšel tuto relaci, nezapře její účinnost, pozoruhodně svědčící o minulosti Hlučínska, jak byla neobyčejně prostě a mile vepsána do paměti posluchačů: to je typ projevu, majícího na mysli především posluchače. A kolik bylo přednášek takových, jež spíše ukazovaly, co autor dovede! V prostotě, v jednoduchosti najít půvab a krásu, to je obtížnější, než se zdá.“ fl. K programům. *Moravskoslezský deník*. 29. června 1934, roč. XXXV., č. 176., s. 6.

²⁵⁶ -fl. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 9. dubna 1935, roč. XXXVI., č. 84., s. 5.

A pořad podobného ražení se vysílal i na začátku roku 1936, byla jím tzv. beseda z hlučínské dědiny s názvem „Na pobavě“ obsazená obyvateli (i dětmi) z hlučínských vesnic Svoboda a Štěpánkovice. „Hlučínský obrázek ‚Na pobavě‘ svou jednoduchostí a přirozeností nálady pěkně pobavil nejširší okruh posluchačů, zpěvy byly pečlivé (v nedobré však obsazení, polohách hlasů), režie byla svědomitá a jasná, hlasový výkon dialogů žádal více rozdílnosti v modulaci a výrazu hlasů. Výběr písní byl dobrý, aby tak co nejlépe promlouval o kraji, žádajícím pozornosti i práce co největší.“²⁵⁷

Roku 1936 se začalo vysílat více relací, jejichž autorem byl Rusinský, hned v lednu se objevuje další, tentokrát montáž ze života valašského spisovatele Josefa Kalouse „Za tkalcovským stavem“. A jak to komentoval Jaroslav Tyl: „Bylo provedeno dobře, i v novinách pochváleno.“²⁵⁸ V této relaci neúčinkovali ochotníci, členové zdejšího divadla, stávalo se totiž stále více, že krajové relace (pokud zde nebyl požadavek provedení hry v nářečí) byly stále více obsazovány členy Národního divadla moravskoslezského.

Dalším Rusinského debutem byla činohra z atelieru „Stryk Elšer“ odvysílaná v březnu roku 1936, jako autor byl v programu uveden Alfred Staněk²⁵⁹ a jako režisér Milan Rusinský. Tento tragický příběh z jedné slezské vesnice v rozhlasu předvedli ochotníci z dědin na Opavsku a i vedoucí ostravské odbočky byl s relací celkem spokojen: „Celkem dobře provedeno. Jen někteří účinkující se dali strhnout dějem a nasadili příliš silný hlas a tím některé partie byly zkresleny.“²⁶⁰ Miloš Kareš však nesdílel ani trochu pozitivní náhled na inscenaci a vyzdvihoval její záporné stránky. Ve své odpovědi Jaroslavu Tylovi psal: „Poznámku mám pouze k činoherní relaci ze dne 12. března: příliš hlučná reprodukce je v Ostravě obvyklá, několikrát jsem již přílišné křičení a hlučnost reprodukce vytýkal, ale marně. Režiséri i herci si zřejmě libují v naturalistickém nanášení zvuku.“²⁶¹ Možná ani tak nešlo o snahu hrát příliš naturalisticky, ale problém byl v tom, že před mikrofonem mohli stát lidé, kteří do rozhlasu mluvili poprvé, a tak neměli pochopitelné žádné zkušenosti.

---

²⁵⁷ V programech rozhlasových. *Moravskoslezský deník*. 24. ledna 1936, roč. XXXVII., č. 23., s. 4.

²⁵⁸ AČRP, Fond HM, karton č. 16, složka č. 831a), Hlášení o programu ze dne 13. března 1936, s. 1.

²⁵⁹ Na základě chybějícím materiálů nemůžeme přesně určit, kdo byl Alfred Staněk, a zda byl opravdu autorem této hry. Jan Skutil totiž ve svém článku o Milanu Rusinském uvádí, že dílo „Stryk Elšer“ je román M. Rusinského. Můžeme tedy předpokládat, že Rusinský byl autorem, a Alfréd Staněk provedl pouze dramaturgii. SKUTIL, cit. d., s. 6.

²⁶⁰ AČRP, Fond HM, karton č. 16, složka č. 831a), Hlášení o programu ze dne 5. dubna 1936, s. 1.

²⁶¹ AČRP, Fond HM, karton č. 16, složka č. 831a), Hlášení o programu ze dne 13. března 1936, s. 1.

Milan Rusinský pracoval ve zdejší stanici až do roku 1954 a za tu dobu se podílel ještě na mnoha dalších relacích. Nejdůležitější však byl fakt, že spolu s F. K. Zemanem položil „(...) pevný základ tradičnímu regionálně laděnému ostravskému rozhlasovému vysílání, hlavně v pořadech a reportážích z typických pracovišť, v pořadech národopisných a z kulturní současnosti a tradic kraje uhlí a železa.“²⁶²

5.1.5. *Regionalistické relace ostatních autorů*

Kromě zmíněných autorů a pracovníků se v rozhlase objevovaly i dramatické relace takových spisovatelů, kteří třeba nebyli příliš známí, nebo v programech u vysílaných her nebyl uveden vůbec žádný autor. Přesto by byla škoda je zde nezmínit, protože o mnoha těchto pořadech píše František Lýsek v Moravskoslezském deníku, nebo se o nich zmiňuje Jaroslav Tyl ve svých referátech posílaných Miloši Karešovi.

Například v dubnu roku 1934, v době velikonoční, byla vysílána relace „Šmigrust aneb slezská pomlázka“ jako „montáž písní a rozprávek (v dialektu strýce) o slezských velikonocích. Písní, zpívaných sympaticky ostravským kvartetem, bylo méně a rozprávka, mnohdy příliš rychle mluvená a zvukově nepřehledná, odbíhala ke konci od základní myšlenky a nesouvisely vždy s estetickou krásou slyšených písní; ale v základě připomněla mnoho pěkného a zapomenutého.“²⁶³ František Lýsek byl často k těmto prvotním krajovým relacím na jednu stranu dost kritický, na druhou stranu veškeré nedostatky omlouval tím, že to jsou přesně ty relace, které si posluchači žádali a hlavně tím, že měly krajový námět.

Další z takových relací byl i obrázek života lidí jedné vesnice ve Slezsku od místního autora V. Martínka. Nemůžeme s přesností určit, zda šlo o Vojtěcha nebo Václava Martínka, protože v recenzi Františka Lýska i v programu se objevuje pouze iniciála křestního jména. Vzhledem k tomu, že Vojtěch Martínek nepsal nářeční relace, soudíme, že šlo o autora Václava Martínka. Pořad „Sed'tě ešče, stryku Mušaliku“ se na programu objevil na konci listopadu roku 1935. Stejně jako některé předchozí relace ani tato nebyla uvítána s takovým nadšením, jako například o několik měsíců dříve vysílaná „Metodějova smrt“ (viz kapitola o Vojtěchu Martínkovi). „Ochotníci velkopolomští jej provedli podle úrovně svých schopností, s chutí a jistým půvabem v oné venkovské mluvě.

---

²⁶² HRABEC, Bohuslav, HAVLÍČEK, Bedřich. Milan Rusinský – spisovatel, literární historik a překladatel (1909-1984). *Těšínsko*. Prosinec 1984, roč. XXVII., č. 4., s. 21 [online] [cit. dne 17. března 2015]. Dostupné z: <<http://camea.svkos.cz/search/i.jsp?pid=uuid:13de5080-78ea-11dd-b0aa-0013d398622b>>.

²⁶³ -fl-. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 6. dubna 1934, roč. XXXV., č. 94., s. 6.

Dílu však chybělo čisté rozhlasové pojetí a s ním související úprava režie.²⁶⁴ Tento obrázek byl proveden ochotníky a v nářečí, a přestože byl požadavek místní mluvy důležitý, jak jsem se o tom zmiňovala výše, vedly se znovu spory o tom, jaký dialekt by měl být vybrán, aby byl co nejvhodnější a nejpřístupnější co největší okruh posluchačů. „Už jednou zde byla zmínka o tom, že je naprosto nutné, aby dialektické práce byly korigovány znatelem určitého nářečí. Neboť je-li ještě nářečí, pak jsou v témže kraji v různých vesnicích odlišná. Nutno tedy vybrat ono nejpěknější. Takové úpravy mohou nejlépe provádět znatelé písní krajových, v nichž je dialekt nejlépe zachován.“²⁶⁵ Bohužel pro nás se většinou o lidech, kteří upravovali díla do nářečí, František Lýsek většinou nezmiňuje.

Autor Václav Martínek se zřejmě dobře zapsal, protože v prosinci téhož roku byla zařazena na program další jeho hra „Nachytal se“, ve které účinkovali obyvatelé Velké Polomi. Tato relace byla nazvána jako „veselý příběh ze slezské dědiny za světové války“, a zřejmě byla významnější, než ostatní, protože byla soudobým rozhlasem přenášena i do Brna. Bohužel však nebyla v tisku reflektována, a tak se nedovídáme nic víc, než bylo uvedeno v programu Moravskoslezského deníku.²⁶⁶ Hra měla zřejmě úspěch, protože byla znovu opakována v únoru následujícího roku. Tentokrát byla nazvána jako činohra z atelieru, na jejím provedení to však zřejmě nic nezměnilo, protože i podruhé byla obsazena ochotníky z Velké Polomi. Jaroslav Tyl byl s relací spokojen, i když ve svém komentáři byl poněkud stručný: „Provedeno v nářečí dobře ochotníky.“²⁶⁷

Další reflektované hry byly odvysílány v únoru roku 1936, dochoval se o nich záznam v dopise Jaroslava Tyla: 7. února byla na programu rozhlasová komedie, nazvaná také jako činohra z atelieru, „Zásnuby“ od opavského spisovatele Ladislava Třeneckého. „Po trojím odložení byla provedena opět s překážkou. Nemohli jsme pro změnu v divadle dodržeti proponované obsazení. Tím ovšem nebylo provedení naprosto bezvadné.“²⁶⁸ Dne 13. února následovala činohra „Francek“ – obraz ze všedního života nazvané jako malé rozhlasové drama od R. Sterna, také v nářečí.

Tyto krajově charakteristické relace se hojně vyskytovaly i v následujících měsících, bohužel už bez reflexí Františka Lýska, který na začátku roku 1936 přestal přispívat do Moravskoslezského deníku, a postupně si získávaly i náklonnost pražského

---

²⁶⁴ fl. K programům. *Moravskoslezský deník*. 12. listopadu 1935, roč. XXXVI., č. 263., s. 6.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ Radioprogramy. *Moravskoslezský deník*. 18. prosince 1935, roč. XXXVI., č. 294., s. 7.

²⁶⁷ AČRP, Fond HM, karton č. 16, složka č. 831a), Hlášení o programu ze dne 13. března 1936, s. 1.

²⁶⁸ AČRP, Fond HM, karton č. 16, složka č. 831a), Hlášení o programu ze dne 5. dubna 1936, s. 1.

vedení - i jinak kritický Miloš Kareš se o nich zmiňuje téměř pochvalně: „Z vašeho březnového referátu vyzdvihuje značný počet krajově zabarvených programů. Jsem opravdu rád, že program ostravské odbočky se v tomto směru stabilisuje a že má již úspěch. Přirozeně že jest také nutno, aby náplň byla hodnotná a obsahovala v sobě nenásilný propagační moment, čímž nejlépe splníme svoje poslání, jak v ohledu propagačním, tak také v uspokojení posluchačů vašeho okruhu.“²⁶⁹

Můžeme předpokládat, že se krajově zbarvené dramatické hry, pásma, montáže a jiné pořady vyskytovaly stále častěji,²⁷⁰ především za přispění Milana Rusinského, který zůstal v rozhlase až do 50. let, a Františka Karla Zemana. Výše zmínění vytvářeli základní dramaturgickou osnovu pro tyto pořady, a přinášeli stále nové, a především krajové náměty pro rozhlasové hry, které v sobě uchovávaly folklor zdejšího kraje. Bohužel pro nás však veškeré relace v období námi zkoumaných let byly vysílány živě a my si tak můžeme (v tom lepším případě) pouze přečíst scénář takové hry, a v tom horším pouze nějakou krátkou noticku o průběhu nebo záznam v rozhlasovém programu.

5.2. ČINOHRY Z ATELIERU VE SPOLUPRÁCI S NDMS

Vedle regionalisticky zaměřených dramatických relací byly druhou velkou skupinou rozhlasových her činohry, které vznikaly v součinnosti s Národním divadlem moravskoslezským. Už jsme se dozvěděli o složitých začátcích spolupráce místního divadla a rozhlasu způsobených pražským vedením, které nechtělo povolit přenosy za požadovanou finanční odměnu. Od roku 1931 se však situace výrazně změnila, a přenosy oper byly zařazovány do programu pravidelně. Když už se však dostali do rozhlasu členové operního a operetního souboru divadla, nebylo daleko k tomu, aby se v místní stanici začali objevovat i činoherní herci, a tak se od přelomového roku 1933 více rozvíjela i spolupráce se zdejší činohrou. S největší pravděpodobností můžeme tvrdit, že nešlo o přímé přenosy z divadla, ale o hry vysílané ze studia v hasičské zbrojnici, k čemuž odkazuje i název činohra z atelieru nebo činohra ze studia.

---

²⁶⁹ AČRP, Fond HM, karton č. 16, složky č. 818-843, Dopis adresovaný Jaroslavu Tylovi ze dne 18. května 1936, s. 1.

²⁷⁰ Jednou z velkých překážek rozvoje těchto pořadů byla skutečnost, že ochotnické soubory nebo další lidé účinkující v těchto relacích byli často ze vzdálených míst ostravského kraje, a i tak drobné honoráře byly dány na zaplacení výdajů spojených s cestováním. „Tím, že nemůžeme zaplatit cestu, ztrácíme velmi mnoho jinak levného a hlavně dobrého programu. Stálý nedostatek peněžních prostředků pro program je jednou z velikých bolestí naší stanice.“ AČRP, Fond HM, karton č. 23, složka č. 1085, Námitky a návrhy pro jarní programovou konferenci v Mor. Ostravě v dubnu 1937, s. 4.

Podíváme-li se na rozhlasový repertoár vysílaných šinoher, zřejmě budeme zklamáni, protože v době, kdy se z Prahy a Brna vysílaly v rozhlasové úpravě díla našich i zahraničních klasiků, tak v Ostravě jsou na pořadu autoři téměř neznámí. V námi sledovaném období let 1933–1936 se ostravští posluchači mohli díky přenosu z jiných stanic (Praha a Brno) seznámit například s Nikolajem Vasiljevičem Gogolem (Ženitba, Praha 1933), s Williamem Shakespearem (Macbeth, Praha 1933), s tvorbou Osvobozeného (a později Spoutaného) divadla, na pořadu se objevovaly rozhlasové hry již známých autorů, nebo v režijní úpravě Jaroslava Hurta, Františka Kožíka, Miloše Kareše, Josefa Bezdíčka aj. Když se však zaměříme na ostravské činoherní rozhlasové programy, tak v nich najdeme téměř neznámá jména, jedinými známými byli snad pouze Anton Pavlovič Čechov, od něž se vysílala dramaturgická povídka „Šťastný člověk“, Ivan Sergejevič Turgeněv, nebo Jan Neruda, jehož dílo často upravoval do rozhlasové podoby František Karel Zeman. Avšak uvádění děl známých autorů bylo spíše výjimečné, mnohem častěji jsme mohli narazit na jména ne příliš významná, nebo dnes již dávno zapomenutá, jako Marie Pisingerová, Arnošt Dvořák, Jules Renard, Jo Hand Rösler aj.

Pod téměř všemi rozhlasovými inscenacemi je jako režisér podepsán Jan Škoda, tehdejší šéf činohry (v letech 1932–1937), výjimečně se jako režiséři uplatnili i Antonín Rýdl, člen činohry, nebo František Forman, taktéž herec místního souboru. Je ale možné, že se jako režiséři v místní stanici objevovali i jiní, protože výše zmínění nebyli jediní režiséři NDMS, v té době v ostravské činohře režíroval například i Jiří Myron. A co se týče hereckého obsazení, informace zde jsou poněkud kusé, můžeme nalézt herce, kteří se v pořadech objevovali opakovaně (jako například Antonín Rýdl, Marie Rýdlová-Lierová, František Paul), ale někdy se jména herců vyskytují pouze u jednoho titulu.

Je zajímavé, že jen vzácně se na repertoáru rozhlasové stanice objevovaly hry, které byly uvedeny i v místním divadle, můžeme tedy předpokládat, že pro rozhlas byla vybírána taková díla, která na ostravském jevišti ještě nebyla neinscenovaná, a která více vyhovovala rozhlasovým požadavkům.

Jeden z prvních počinů v roce 1933 byla adaptace povídek Vojtěcha Rakouse pod souhrnným názvem „Modche a Rézi“ čerpajících námět ze života venkovských Židů. Hned z několika důvodů byly uvedené činoherní obrázky výjimečné: v první řadě šlo rovnou o cyklus (v ostravském rozhlase záležitost naprosto ojedinelá), činohry sice neměly v programu pevně stanovené místo, ale v rozsahu pár měsíců bylo vysíláno několik povídek z jednoho díla. A v druhé řadě byli pod cyklem podepsáni hned dva režiséři – většinu nastudoval Jan Škoda, u některých byl režisérem i Antonín Rýdl. Zřejmě byly tyto

pořady dost oblíbené a známé, protože jednak reflexi těchto relací můžeme najít i ve věstníku Radiojournal, a protože byly mnohé díly několikrát reprízovány.

Vojtěch Rakous (vlastním jménem Adalbert Östreicher), byl česko-židovským spisovatelem, který nebyl na veřejnosti moc známý, psal převážně humoresky, které vycházely v novinách a časopisech. Jeho nejslavnější dílo je právě soubor několika povídek „Modche a Rézi“. Jan Herben, známý český novinář, který pomohl Rakousovi se prosadit, o jeho díle napsal: „Vylíčil nám, jak nějakého půl milionu židů žije v rodině, jak židé pohlížejí na sebe sami a jak na křesťanské obyvatelstvo, mezi nímž žijí... To je nové a cenné. Tím Rakous rozhojnil materiál literární, jako by byl objevil nový kraj, a to je také nezmařitelný dar českožidovství, jež dalo české literatuře.“²⁷¹ Příběh židovské manželské dvojice žijící v komunitě dalších Židů, se stal tak oblíbeným, že se dostal na jeviště i do filmu. Známa je například jeho filmová adaptace díla „Lidé na kře“ v režijní úpravě Martina Friče z roku 1937. A nakonec židovské povídky dočkaly i rozhlasového zpracování.

Ostravský rozhlas zřejmě poprvé tento cyklus zařadil ještě před rokem 1933, protože jak redaktoři věstníku Radiojournal, tak i autoři Moravskoslezského deníku píšou o tom, že se *znovu* uvádí cyklus těchto obrázků. Podle rozhlasových programů byly tehdy (v roce 1933) uvedeny pouze dvě povídky (z celkem více než deseti), a to v červenci díl s názvem „Záselky“ a v září potom kus s názvem „Modche na svobodě“.²⁷² Můžeme předpokládat, že ve všech dílech interpretovali konkrétní postavy stejní herci, jak dokládají kusé informace v programech nebo v reflexích. Vedle Antonína Rýdla a Marie Rýdlové-Lierové v hlavních rolích se uplatnili jako představitelé dalších postav Jaroslav Gettner jako výměnkář Špánek, Karla Gettnerová jako kovářka ad. Zhruba měsíc po vysílání dílu „Záselky“ se ve věstníku Radiojournal objevila zpráva Františka Karla Zemana, který píše: „Moravskoostravská rozhlasová stanice opakuje opět oblíbený cyklus činoherních obrázků ze života venkovských židů od Vojtěcha Rakouse. Výtečnou představitelkou resolutní, úzkostlivé, hádavé a přece tolik dobromyslné Rézi je členka činohry moravsko-slezského národního divadla v Mor. Ostravě paní Marie Rýdlová-Lierová. Trochu bojácného, ale chytrého a dobráckého domkáře Modcheho Korefa ze Sedletína, manžela Rézina, hraje v rozhlase manžel paní Rýdlové a její kolega v povolání, režisér Antonín Rýdl. Otištěním

---

²⁷¹ Přemek. Modche před odvodem (2014). *Panáček v říši mluveného slova* [online] [cit. d. dne 15. března 2015]. Dostupné z: <<http://mluveny.panacek.com/rozhlasove-hry/112160-modche-pred-odvodem-2014.html>>

²⁷² Je možné, že těchto činoherních obrázků bylo zařazeno více, ale jak jsem již zmiňovala, ne všechny odvysílané pořady se objevovaly v programech, můžeme tedy předpokládat, že bylo zařazeno více děl.

obrázků Rézi a Modcheho v civilu vyhovujeme poptávce posluchačů cyklu Rakousových her po tom, jak ti veselí manželé Korefovi vypadají.²⁷³ (viz obr. č. 10)

A po druhé odvysílané aktovce, v září roku 1933, přináší svou kritickou reflexi i František Lýsek: „*Modche na svobodě* – aktovka z cyklu *Modche a Rezi* od V. Rakousa – přiřadila se k dřívějším velmi zdařilým a oblíbeným provedením s novým úspěchem. Ale marno zapírat: dílo samo (ta charakteristika osob a prostředí!) je poutavé a milé, ale zato výtečná představitelka Rezi (Marie Rýdlová-Lierová), jejíž výkon, tak skvostně líčící náladu, lítost či opatrnost – dává celé hře ráz spolu ovšem s Modchem (Ant. Rýdlem). Hra je ráda slyšena, úloha výměnkáře nedosáhla už téhož účinku (hlas málo modulovaný – ač jinak pohotový), stejně jako kovářka, která místy podlehla sugestivnímu vlivu Rezi po stránce hlasové.“²⁷⁴ Lýsek se ve výše zmíněné recenzi jako v jedné z mála vyjadřuje i k hlasovému projevu herců.

Pro svou oblíbenost byl znovu cyklus zařazen od června do srpna roku 1935, tentokrát však bylo uvedeno o mnoho více děl, začalo se obrázkem „Záselky“, a následovaly díly „Když se okna tloukla“, „Rezina poslední hodinka“, „Nová síla“, „Modche na svobodě“, „Pokřtění I.“, „Pokřtění II.“ a jako poslední „Modche před odvodem“. A protože šlo zřejmě (soudě i dle reflexí v tisku) byl velmi zdařilý soubor rozhlasových her, tak byly jednotlivé díly přenášeny i do dalších stanic, hlavně do Prahy a do Brna.

Vraťme se však ještě k roku 1933, kromě zmíněného cyklu se mnoho dalších činoher ve spolupráci se členy činohry NDMS neobjevilo, a tak není divu, že na začátku dalšího roku nebyla tato kooperace hodnocena příliš pozitivně. Hlavní výtka se týkala příliš častého zařazování oper na úkol činoherních inscenací: „Lze-li ze zkušenosti z minulých programů mysliti na nové, pak lze lehce vypustiti opery, jež přes jinak vážné ocenění jich není možno poslouchati přes dvě a půl hodiny, podobně i operety (ač už jsou přijatelnější), dobrým činohrám třeba věnovati více místa.“²⁷⁵ Z této zmínky soudíme, že rozhlasové činohry byly zřejmě mnohem kratší, protože se mohly upravit do požadovaného tvaru, kdežto přímé přenosy z divadla se nijak zkrátit nemohly. Ještě v polovině roku 1934, poté, co bylo na program ostravského rozhlasu zařazeno několik inscenací, si někteří stále stěžovali na kvalitu i četnost činoherních relací. „Činoherní odbor byl v ostravských programech zastoupen nejchuději. Ale to je už otázka, dříve vytčená a neomluví ji drobné

²⁷³ -fkz-. Tak vypadají *Modche a Rezi*. *Radiojournal*, 19. srpna 1933, roč. XI., č. 34., s. 7.

²⁷⁴ -fl-. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 6. září 1933, roč. XXXIV., č. 247., s. 5.

²⁷⁵ Frant. Lýsek. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 12. ledna 1934, roč. XXXV., č. 11., s. 4.

vložky, sketche. Zde nutno docílití spolupráce s divadlem a jeho činohrou asi takové, jaká se jeví v hudebních programech, zdůrazňující zde nutnost a žádoucnost rozhlasových autorů a upravovatelů vhodných a působivých her.²⁷⁶

První hrou roku 1934 ve spolupráci s NDMS byla v lednu uvedená veselohra ruského satirika a dramatika Michaila Zoščenka „Podivný přítel“, kterou pro rozhlas upravila Jarmila Zapletalová,²⁷⁷ režii měl na starosti Jan Škoda. Úspěch této hry se však nedostavil. „V M. Zoščenka veselohře ‚Podivný přítel‘ upravovatelka pro rozhlas (M. Zapletalová) svým hlasovým podáním, svěže a mile charakterisujícím povahu úlohy, již hrála, uplatnila se přec jen lépe, než v úpravě samé; v celku se málo dosáhlo veseloherního vyjádření dalších dvou úloh.“²⁷⁸

Ani druhá hra, komedie ruského dramatika Arkadije Averčenko „Sousedky“ uvedená o měsíc později, nedopadla podle očekávání. Podle reflexe v Moravskoslezském deníku byla hra „podána přesvědčivě a živě dvěma úlohami, hlasově málo odlišnými a v úpravě, jež potřebovala vypravěče, a tím rušila dramatický spád a souvislosti.“²⁷⁹ Problém výstižné dramatizace či úpravy divadelní hry pro rozhlas byl pro ostravskou stanici zřejmě velmi častý. Přestože v polovině 30. let měl již Radiojournal ve svých řadách mnoho výtečných rozhlasových dramatiků, vedení ostravské stanice stále sázelo spíše na úpravu divadelních titulů, než na originální hry (co se týče regionálních relací, tam se projevoval tvůrčí talent rozhlasových pracovníků, kteří se snažili psát původní scénáře pro své relace a rozhlasové hry).

Změna k lepšímu nenastala okamžitě, ale postupně se přece jen začal brát víc zřetel na rozhlasovou úpravu, jak dosvědčuje další hra, vysílaná nejdříve 10. května a znovu reprízovaná 4. června roku 1934. Šlo o „Baladu o ženě vražednici“ českého dramatika, překladatele a režiséra Arnošta Dvořáka, který se soustředil především na historické hry. Inscenaci opět režijně zpracoval Jan Škoda, který podtrhl zejména baladickou atmosféru hry: „Ostravská odbočka vysílala ještě hru Arn. Dvořáka Baladu o ženě vražednici, ve znamení oné sympatické spolupráce divadla s rozhlasovou stanicí. Ptáme-li se na celkový dojem hry, podporované scénickou hudbou K. B. Jiráka, neobyčejně účinně zdůrazňující baladický ráz, pak zásluhu o úspěch provedení má především režisér

²⁷⁶ -fl-. K programům. *Moravskoslezský deník*. 1. června 1934, roč. XXXV., č. 148., s. 6.

²⁷⁷ V programech Poledního ostravského deníku byla uvedena jako autorka dramatizace Jarmila Zapletalová, František Lýsek však píše o M. Zapletalové, zřejmě však šlo pouze o překlep, protože Jarmila Zapletalová byla členkou činohry Národního divadla mor.-slezského.

²⁷⁸ -fl-. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 23. února 1934, roč. XXXV., č. 53., s. 4.

²⁷⁹ -fl-. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 23. března 1934, roč. XXXV., č. 81., s. 5.

(J. Škoda), nepodřizující svou práci běžným způsobem přednesu díla, ale hledající vlastní cestu ve vystižení jednotné nálady, odpovídající rázu hry.“²⁸⁰

Je zajímavé, že rozhlas neuváděl hry, které by byly dříve uvedeny i v místním divadle. Výjimka však potvrzuje pravidlo, a tak se v červnu roku 1934 objevila na rozhlasovém repertoáru veselohra, která byla o několik měsíců dříve uvedena i v Národním divadle moravskoslezském.²⁸¹ Jednalo se o inscenaci hry jednoho z tehdy známějších autorů, veselohry „Zuzana hraje vabank“ dramatika Viléma Wenera. Ten byl ve své době jedním z nejhranějších dramatiků nejen v Česku, ale také v zahraničí, slavné byly i jeho filmové scénáře, a spolupracoval také s pražským Radiojournalem, kde byl ve 30. letech zaměstnán jako dramaturg. Hru Viléma Wenera uvedla ostravská pobočka 26. června, její hodnocení však bylo rozpačité. František Lýsek o rozhlasové inscenaci napsal, „že není tomu dávno, co zde byla vytknuta slabá účast ostravského divadla (činohry) na programech rozhlasu. Nuže, nová hra, tentokrát Wernerova ‚Zuzana hraje vabank‘, se vysílala. A provedení této satirické veselohry potvrdilo značnou náročnost pro posluchačovo porozumění myšlence díla, ba i obsahu hry (výklad může zde hodně posloužit), zvláště tenkrát, kdy došlo k přehnanému tempu hlasového výkonu, stoupajícího až v nesrozumitelnost slov. V zobrazení jednotlivých postav, jež u přijímače si dokresluje posluchač podle pohyblivosti, dynamiky, do nejmenších podrobností vypracované, slyšeného hlasu, bylo dosaženo pozoruhodných výkonů a určitější charakteristiky, přec však ne tolik, jak by bylo možno. Nelze říci, kolik času bylo věnováno nacvičení relace, když se přesněji nevypočetlo její trvání, (...)“²⁸²

Je otázkou, jak dlouho se tehdy rozhlasové inscenace nacvičovaly, zda bylo několik zkoušek nebo se spoléhalo na to, že herec již danou roli zvládl například divadelně, a tudíž už nebylo nutno tak moc zkoušet. Každopádně si tvůrci uvědomovali, jak složité je nahradit veškeré vizuální vjemy pouze těmi akustickými. A jak poznamenává velmi výstižně František Lýsek: „Předpokládáme-li dobrou rozhlasovou úpravu činohry nebo scény či montáže, je zde obtížnější část: provedení. Na jevišti pomáhá hercům dekorace, mimika, maskování. Rozhlasové provedení předpokládá jen a jen představu zvukovosti, a to je daleko těžší.“²⁸³

---

²⁸⁰ -fl-. K programům. *Moravskoslezský deník*. 15. června 1934, roč. XXXV., č. 162., s. 5-6.

²⁸¹ Inscenace hry „Zuzana hraje vabank“ byla v NDMS uvedena poprvé 27. dubna 1934 v režii Jiřího Myrona. Jelikož se však Myronovo jméno neobjevilo pod žádnou rozhlasovou inscenací v ostravské stanici, nemůžeme předpokládat, že režíroval tuto hru v místní pobočce Radiojournalu.

²⁸² -fl-. K programům. *Moravskoslezský deník*. 29. června 1934, roč. XXXV., č. 176., s. 6.

²⁸³ -fl-. K programům. *Moravskoslezský deník*. 22. května 1935, roč. XXXVI., č. 124., s. 6.

I přes drobné neúspěchy se však spolupráce s činohrou i nadále rozvíjela, dalším titulem, o němž se dochoval záznam, byla „Venkovanka“ ruského spisovatele Ivana Sergejeviče Turgeněva. Je možné, že hra byla uvedena již o rok dříve, protože pro posluchače, jak se zmiňuje autor článku citace v Moravskoslezském deníku, nebyla novinkou. „Členové N. D. Mor.-sl. zahráli (...) Turgeněvovu Venkovanku, známou veselohru už z loňského vysílání a provedení pražského. Ostravské provedení mělo pěkný spád i svérázné pojetí, ale hlasová charakteristika pana Stupnického a zvláště hraběte byla málo tvárná. A přec jen úspěch hry záleží na doplnění – u přijímače chybějících vjemů vizuálních – onou hlasovou propracovaností. Ta byla nejpatrnější u představitelky titulní role.“²⁸⁴

Když na začátku roku 1935 hodnotili redaktoři místního deníku rok předchozí, tak bylo za velký úspěch považováno častější zařazování rozhlasových her do programu zdejší stanice. A velkou zásluhu na tom měla právě spolupráce s místním divadlem. Jako doklad slibně rozvíjející se kooperace dokládá František Lýsek hodnocení dvou odvysílaných rozhlasových her, i přesto, že jejich provedení nebylo podle něj na „žádoucí výši“. „Máme-li na mysli takové relace, pak nejzdařilejší byly drobné scény (případně sketch ‚Mary‘, 12.-3.), zato činohra ‚Kolovrátek‘, vysílaná 17.-3., přes zřejmou snahu o nejlepší výkony, naznačovala, že čistě akustické chápání rolí a tvoření nových hodnot, vyplývajících z onoho zvukového pojetí hry, není ještě na žádoucí výši, a že zde třeba dále hledat nové možnosti, zvláště v hlasové odlišnosti herců. Jinak měla hra pěkný spád, snad až příliš značný, uvážíme-li, že po relaci zbylo nezvykle mnoho minut času.“²⁸⁵ Opět se zde potvrzuje domněnka, že pro zkoušení inscenací nebylo vyhrazeno tolik času, kolik by bylo třeba.

Dalším z autorů, jehož dílo vysílal ostravský rozhlas, byl spisovatel Jan Neruda. Jeho drama „Já to nejsem“ bylo odvysíláno v říjnu roku 1935 v úpravě Františka Karla Zemana a pod režijním vedením Františka Formana, který spolupracoval s NDMS ve 30. letech jako herec i jako režisér. Dle Františka Lýska byla veselohra „provedena se sympatickým výsledkem (...). Hra byla typem díla, jež přes nerozhlasovou povahu upoutá přec jen vtipně veselým obsahem.“²⁸⁶

Rok 1935 však patřil z velké části právě adaptacím „Modche a Rézi“, ale mimo to byly vysílány i hry většinou neznámých českých i zahraničních autorů. Například v červnu

²⁸⁴ -fl-. K programům. *Moravskoslezský deník*. 14. září 1934, roč. XXXV., č. 253., s. 6.

²⁸⁵ -fl-. K programům. *Moravskoslezský deník*. 20. března 1935, roč. XXXVI., č. 72., s. 6.

²⁸⁶ fl. K programům. *Moravskoslezský deník*. 8. října 1935, roč. XXXVI., č. 234., s. 6.

inscenace hry „Růže pro Renatu“ německého spisovatele Jo Hans Röslera. Můžeme předpokládat, že si jeho tituly získaly přízeň posluchačů, protože o měsíc později byla do programu zařazena další jeho hra „Nová síla“, v obou případech se ujal režie Jan Škoda.

Domníváme se, že tyto další inscenace již více splňovaly požadavky rozhlasových specifíků, a stejně tak i divadelní herci přizpůsobovali své výrazové prostředky potřebám rozhlasu, a tak zdůrazňovali význam pouze auditivní recepce. Již v polovině roku byla totiž hodnocena spolupráce s místním činoherním souborem velice kladně. „Dramatický odbor vytěžil z rostoucí spolupráce se členy činohry NDMS. více než loni a lze si jen přát, aby slibný vývoj a zkušenosti byly základem pro provedení děl co největšího objemu a hloubky.“²⁸⁷ Rok 1935 pokračoval v oboustranné spokojenosti. „V rostoucí spolupráci NDMS. s ostravským rozhlasem nelze přehlížeti ani drobné činohry: Tak na př. v gramofonové revui V. Sýkory (zajímavě myšlené) ‚Módní přehlídka‘ se uplatlily dva velmi pohyblivé, tvárné a opravdu šťastné hlasy činohry (Kovaříková, Hodaňová); Čechova črta ‚Šťastný člověk‘ zaujala ještě vtipností a (...) pak ovšem i zvukově, druhá scéna ‚Labutí píseň‘ neměla toho štěstí, byla obsahově plošší a té už méně upoutávala, zejména když nedala příležitosti ke hlasovému uplatnění účinkujících.“²⁸⁸

Nutno však podotknout, že již ke konci roku 1935 se mnohem více začaly na repertoáru objevovat krajově zbarvené relace a činoherní inscenace nebyly zařazovány tak často. A rok 1936, pokud můžeme soudit z prozkoumaných pramenů, se nesl ve znamení převážné většiny regionálně zaměřených her a jiných pořadů. V lednu byla zařazena pouze jedna rozhlasová hra (víme pouze to, že se jmenovala „Host“ a měla pouze dějství, nemůžeme však přesně říct, zda v ní hráli herci NDMS). Teprve v dubnu se objevila další činohra autorů Jacka Mylonga-Münze a K. Kunschkeho v překladu Františka Karla Zemana „Isildin polibek“. Stručné hodnocení této inscenace se zachovalo i v dopise Jaroslava Tyla, který byl adresován vedení pražského Radiojournalu, který obsahuje zajímavou informaci: „Isildin polibek“ byl totiž nejdříve uveden německými pracovníky v rámci času vyhrazeného pro německé vysílání již 9. února 1936, a zřejmě teprve na základě úspěchu této relace se rozhodlo vedení ostravské stanice nechat přeložit hru i do češtiny a uvést ji ve svém programu, a to 7. dubna. Přestože mezi Čechy a Němci v Ostravě panovala všeobecná nevraživost, Jaroslav Tyl několikrát ve svých referátech nezaujatě chválil mnohem více německé relace, než ty české, ne jinak tomu bylo i v tomto případě: „Provedení německé bylo lepší, než české. Vina jest v obsazení. Němci dali to

²⁸⁷ fl. K programům. *Moravskoslezský deník*. 2. července 1935, roč. XXXVI., č. 152., s. 6.

²⁸⁸ fl. K programům. *Moravskoslezský deník*. 22. října 1935, roč. XXXVI., č. 246., s. 6.

nejlepší. U českých herců rozhodují neočekávané zájezdy a my se musíme spokojit s mnohdy slabšími hráči.²⁸⁹ Problém náhlého odjezdu herců nebyl ojedinělým, stávalo se poměrně často, že soubor odjel na zájezd, a za profesionální herce tak museli zastupovat ochotníci, nebo jiní pracovníci rozhlasu.²⁹⁰

Mimo činohry pro dospělé posluchače se na programu objevovala i skupina her vysílaných pro děti, které byly většinou charakterizovány jako loutkové divadlo.²⁹¹ Přestože se relace pro děti vysílaly již od roku 1929, větší důraz byl na ně kladen až po roce 1933, kdy vznikla loutková družina Radiojournal. Není přesně jasné, kdo byli členové tehdejší loutkové skupiny, ale můžeme usuzovat na členy NDMS, protože již dříve se objevovali v ostravském rozhlase někteří jeho členové jako interpreti pohádek. Nemůžeme ani s jistotou říct, zda šlo opravdu o loutková představení odehrávající se před mikrofonem, nebo zda byly takto pořady pouze pojmenovány. Každopádně hlavně z počátku zřejmě neměly příliš vysokou úroveň, protože František Lýsek často kritizuje jejich průměrnost a nepropracovanost, a především potom jejich ochotnické provedení.²⁹²

Je možné, že právě v květnu 1936 se ostravská pobočka stěhovala ze staré a nevyhovující hasičské zbrojnice do nových prostor na Hviezdoslavově (dnes Šmeralově) ulici. Po přesunutí do nové budovy se zlepšily podmínky pro rozhlasovou práci, a začala tak nová kapitola, která už však nespadá do sledovaného období ostravského rozhlasu.

Když se ohlédneme za činoherními relacemi ve spolupráci se členy NDMS v letech 1933-1936, tak si můžeme povšimnout, že úroveň těchto vysílaných her nebyla nijak valná, jejich autoři nebyli moc známí a inscenace mnohdy zaostávaly svým zpracováním za stanicí pražskou a hlavně brněnskou, která byla v této době na vrcholu své rozhlasové tvorby. Když se v dubnu roku 1937 konala v Ostravě programová konference československého Radiojournalu, byl zdejší stanici zadán jasný úkol, který vyplýval i z nevalné úrovně rozhlasových činoherních inscenací: méně takových činoher a více krajových relací, jejichž úroveň byla naopak dobrá. Následující pasáž, ve které Miloš Kareš hovoří o novém úkolu pro ostravskou pobočku, ve velké míře odráží stále přetrvávající povýšený postoj pražského ústředí ke zdejší stanici: „Moravské Ostravě (...)

---

²⁸⁹ AČRP, Fond HM, karton č. 16, složka č. 831a), Hlášení o programu ze dne 6. května 1936, s. 1.

²⁹⁰ Na začátku roku 1937 například v rozhlasové činohře J. R. Harrera „Přání paní Heleny“ musela hlavní úlohu převzít hlasatelka ostravské stanice sl. Čermáková, protože herci NDMS byli na zájezdu. AČRP, Fond HM, karton č. 16, složka č. 831a), Hlášení o programu ze dne 6. ledna 1937, s. 1.

²⁹¹ Naším cílem není plně postihnout oblast her vysílaných pro děti, ale spíše nastínit skutečnost, že vedle činoher a regionalisticky zaměřených relací se na programu objevovaly ještě dramatické pořady pro děti.

²⁹² Viz –fl-. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 19. ledna 1934, roč. XXXV., č. 18., s. 4 nebo –fl-. Z programů. *Moravskoslezský deník*. 16. března 1934, roč. XXXV., č. 74., s. 6 ad.

bude přidělen jiný, neméně důležitý a významný úkol: lidovýchovná práce regionální, která je (...) na pomezí slezském (...) nejvíce třeba. To neznamená, že (...) má být budoucně zabráněno vůbec vysílati činohru. Znamená to, že těžiště činoherního pořadu přesune se do stanic hlavních, které již mají zcela jiné reprodukční a technické možnosti, a že stanice okrajové, Košice a Moravská Ostrava, doplní tento hlavní pořad reprodukcí takových her, na které jejich soubor stačí, a které jsou osobitým, třeba krajovým přínosem a nikoli zbytečnou kopií cizího vzoru. Vážení přátelé, (...), na Těšínsku, na Hlučínsku čeká Vás tolik úkolů a tolik práce, pro celý náš stát tak důležité a významné, že toto jisté omezení jedné složky Vaší dosavadní činnosti Vás nemusí rmoutit. Nemůžeme-li Vás pochváliti za provádění velkých, umělecky působivých dramát, a nechceme-li od Vás, abyste svou činnost rozvíjeli tímto směrem, můžeme Vás naopak pochváliti za Vaši práci lidovýchovnou, regionální a propagační.²⁹³

Slova o *okrajové stanicí a zbytečných kopiích cizího vzoru* nebo o *neprovádění velkých, umělecky nepůsobivých dramát* jistě musela mrzet. Možná i o to více, že to byla zřejmě pražská pobočka, která v mnoha případech bránila nějakému hlubšímu rozvoji stanice ostravské (jak jsme například viděli v jednání s přenosem oper z NDMS nebo s programem, který se sestával převážně z přenosů z jiných stanic). I František Karel Zeman mluvil o tom, jak pražské vedení nedovolovalo hlubší rozvoj programu: „A když takhle vzpomínám, a vím, jak málo i při nejlepší vůli se dalo tenkrát udělat v rozhlase sešňěrovaném primitivně hloupou programovou koncepcí pražského centra, napadá mě, že se dnešní posluchač bude ptát, tak proč jste něco neudělali?“²⁹⁴ Protože, jak dodává Zeman, nebylo mnoho možností, jak se vzepřít rozhodnutí ústředního vedení.²⁹⁵ Není se potom čemu divit, že když většina autorů ve svých publikacích psala o omezeném programu Ostravy prvních let, tak se o něm zmiňovala ne zrovna v superlativech.

Nemůžeme dnes již určit, jakou vinu na všem měla ostravská stanice, a jakou ta pražská, která měla ve věcech programových zřejmě poslední slovo. A přestože bychom mohli slova o „sešňěrované a primitivně hloupé programové koncepci pražského centra“ brát s nadhledem, nic nenasvědčuje tomu, že by pražský Radiojournal dával ostravské stanici v jejích programech volnou ruku. Seznámili jsme se i s vynikajícími autory, kteří stáli o rozvíjení kvalitních programů v Ostravě, jak jsme však viděli, ani tyto pořady se nevyskytovaly tak často, jak by si pracovníci místní pobočky přáli.

²⁹³ AČRP, Fond HM, karton č. 23, složka č. 1085, Referát Miloše Kareše pro programovou konferenci v Mor. Ostravě v dubnu 1937, s. 8.

²⁹⁴ AČRO, Vzpomínky F. K. Zemana k 50. výročí Čs. rozhlasu, pás HL-91 (77:47), pás HL-95 (17:12) [CD].

²⁹⁵ Tamtéž.

A přestože byl program v prvních letech vysílání ne příliš výrazný a na hony vzdálený slibům o stanici, která bude naplňovat potřeby zdejšího kraje, a která bude plnit výchovný a propagační cíl, dokázala místní stanice vytěžit z personálního nedostatku i z nedostatku důvěry pražské stanice vůči Ostravě maximum. Zaslouží si proto, aby se nepsalo pouze o omezeném a plytkém programu, ale také o překážkách kladených ze strany pražského vedení a o hodnotných krajových relacích, které byly vytvořeny zdejší hrstkou zapálených pracovníků i navzdory omezeným podmínkám.

ZÁVĚR

Srovnáme-li vývoj ostravské pobočky Radiojournalu například s brněnskou nebo pražskou, tak nám jistě neunikne, jaké podřízené postavení měla právě zdejší stanice. Možná se o to více snažila, hlavně v druhém období svého vysílání, vytěžit v omezených podmínkách a při tak malé míře samostatnosti programy přizpůsobené svým posluchačům.

V úvodu práce jsme si jako cíl stanovili vysledovat programovou skladbu slovesných dramatických pořadů a určit jejich obsahové zaměření. Nedostatek dobových materiálů nám neumožnil určit přesnou programovou skladbu dramatického vysílání, přesto jsme však mohli na základě programů a jiných dostupných informací sestavit přibližný seznam dramatických relací vysílaných v letech 1933–1936. Z programové skladby námi sledovaných pořadů vyplývá, že poměr regionálních dramatických relací a her vysílaných ve spolupráci s činohrou NDMS byl přibližně stejný (32 ku 30), i když v průběhu jsou patrné rozdílné tendence. Zatímco dramatické pořady obsazované herci místního divadla byly na vrcholu v letech 1934–35, regionální až na konci roku 1935 a v roce následujícím.

Kromě cíle byla stanovena i hypotéza, že obsahová skladba slovesných pořadů byla podmíněna specifiky ostravského regionu. Když to vztáhneme na celé námi sledované období, tak vidíme, že v letech 1929–1933 se jen zřídka objevovaly pořady (natož pak dramatické) s regionální tematikou, v časovém úseku let 1933–1936 byla již polovina dramatických relací nějakým způsobem ovlivněna charakteristickými rysy zdejšího prostředí (ať už šlo o nářečí, krajové náměty, zdejší autory aj.).

V podstatě výše nastíněná tendence (nárůst krajových dramatických pořadů a pokles relací ve spolupráci se členy divadla) předznamenalo i následující události, protože jak vyplývalo v programové konferenci v Ostravě konané roku 1936, tak rozhlasové činohry měly být pozastaveny a ostravská stanice se měla soustředit výhradně na folkloristické a regionalistické relace. Důvod byl zřejmý: činohry nedosahovaly takové úrovně jako například pražské dramatické programy, a proto se zdejší pobočka měla soustředit na relace jí vlastní. Přestože nařízení spíše jen potvrzovalo podřízenou pozici ostravské stanice, místní redakce dokázala ze stávající situace vytěžit maximum a z prezentace folkloru a dalších regionálních témat udělala svou přednost.

Pro další rozvoj tohoto tématu by bylo zajímavé se zaměřit na regionální rozhlasové hry nebo rozhlasové dramatizace místních autorů vysílané v letech před válkou a během ní. Milan Rusinský napsal několik her vysílaných ostravským rozhlasem po roce 1936

(například „Česká beseda v zemi pruského krále“, „Cesta za milióny“ nebo „Dvorní poeta“), i některé Martínkovy romány byly adaptovány a vysílány zdejší stanicí. Nabízí se i možnost hlouběji prozkoumat, jak dalece pražské vedení zasahovalo do programové skladby ostravské pobočky a zda přímo ovlivňovalo některé konkrétní pořady a jak. Otázkou však i nadále zůstává, zda bude k prozkoumání příbuzných témat naší práce dostatek pramenů.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

Archiv Českého rozhlasu Praha

1. Fond Historického materiálu:

HM 5, HM 15-17, HM 23

Archiv města Ostravy

2. Sbírka stavebních spisů demolovaných domů:

Spis Požární zbrojnice na Smetanově náměstí č.p. 886, kart. č. 125, inv. č. 619.

Dobová periodika

3. *Černá země*, roč. II. – XIII., Knihovna města Ostravy.

4. *Duch času*, roč. XXXI., Archiv města Ostravy.

5. *Moravskoslezské divadlo*, roč. XIII., Archiv města Ostravy.

6. *Moravskoslezský deník*, roč. XXX. – XXXIV., Archiv města Ostravy.

7. *Národní divadlo mor.-slezské*, roč. XV.-XVII., divadelní archiv Národního divadla moravskoslezského.

8. *Obrazový almanach NDMS v Ostravě*, rok 1932, Archiv města Ostravy.

9. *Obrazový almanach NDMS v Ostravě*, sezóna 1932/1933, Archiv města Ostravy.

10. *Ostravský kraj*, roč. XXIV., Archiv města Ostravy.

11. *Polední ostravský deník*, roč. XXX., XXXI., XXXIII., Archiv města Ostravy.

12. *Profil*, roč. I., Archiv města Ostravy.

13. *Radiojournal*, roč. VII. – XIV., Vědecká knihovna v Olomouci.

14. *Slezský hasič*, roč. VII., Archiv města Ostravy.

Texty rozhlasových (nebo divadelních) her

15. FEDROVIČ, Vilém. *Srdce na haldách*. Slezská Ostrava : Pressa, 1934.

16. MARTÍNEK, Vojtěch. *Romance o Ondrášovi. Sen letní noci*. Ostrava : Krajové nakladatelství v Ostravě, 1957.

17. SOKOL-TUMA, František. *Stáříček Holuša. Hra o čtyřech jednáních ze života slezského lidu*. Praha : Julius Albert v Praze, 1931.

Literatura

18. BÁR, Zdeněk. *Redakční a rozhlasová práce Vojtěcha Martínka*, strojopis. Uloženo v Archivu města Ostravy, kar. č. 20, inv. č. 263, sig. VIII.
19. BOUDOVÁ, Olga. *Historie ostravského rozhlasového orchestru*. Diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně. Brno : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1971.
20. BOUDOVÁ, Olga. *Rozhlasová činnost Vojtěcha Martínka*, xerokopie. Uloženo v Archivu města Ostravy, kar. č. 46, inv. č. 425.
21. BUKOVSKÝ, Antonín. *Lidová píseň v rozhlasové stanici Brno a Ostrava: Od vzniku rozhlasu do devadesátých let*. Diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Brno : Masarykova univerzita, 2007.
22. ČÁBELOVÁ, Lenka. *Rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939*. Praha : Karolinum, 2003.
23. HRABEC, Bohuslav, HAVLÍČEK, Bedřich. Milan Rusinský – spisovatel, literární historik a překladatel (1909-1984). *Těšínsko*. Prosinec 1984, roč. XXVII., č. 4., s. 21 [online] [cit. dne 17. března 2015].
Dostupné z:< <http://camea.svkos.cz/search/i.jsp?pid=uuid:13de5080-78ea-11dd-b0aa-0013d398622b>>.
24. HORČIČKA, Jiří a kol. *Lidé kolem mikrofonu*. Praha : Orbis, 1963.
25. JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*. Praha : Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2008.
26. JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům*. Praha : Český rozhlas, 2003.
27. JIŘÍK, Karel a kol. *Dějiny Ostravy*. Ostrava : Sfinga, 1993.
28. JIŘÍK, Karel, KROČEK, Miloslav. *Ostrava včera a dnes*. Ostrava : Librex, 2010.
29. KALETA, Ivo (ed.). *Bílá kniha: 17 příběhů z ostravské kulturní historie*. Ostrava : Statutární město Ostrava, 2009.
30. KORBELÁŘOVÁ, Irena a spol. *Ostrava, 1880-1939*. Třinec : Nakladatelství Wart – Henryk Wawrzecka, 2000.
31. MARTÍNEK, Vojtěch. *Na křižovatkách národního ducha*. Brno : Moravský legionář v Brně, 1936.
32. MASTÍK, Jiří. *Veřejné rozhlasové vysílání na Moravě v letech 1923-1948*. Bakalářská diplomová práce, Fakulta multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Zlín : Univerzita Tomáše Bati, 2009.

33. MRÁZEK, Daniel. *Československý rozhlas ve 20. a 30. letech 20. století*. Bakalářská diplomová práce, Pedagogická fakulty Univerzity Karlovy. Praha : Univerzita Karlova, 2010.
34. NAVRÁTIL, Boleslav. *Ostrava*. Praha : Paseka, 2007.
35. NOUŠOVÁ, Jitka. *Ostrava, sedm staletí města*. Ostrava : Národní výbor města Ostravy, 1975.
36. OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan, kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha : Nakladatelství Libri, 1999.
37. PACOVSKÝ, Jaroslav. *Na vlnách rozhlasu*. Praha : Český rozhlas, 1993.
38. PATZAKOVÁ, Jandová Alena. *Prvních deset let Československého rozhlasu*. Praha : Radiojournal, 1934.
39. PÁTEK, Miloslav. *Rozhlasáci, příběhy o začátcích rozhlasové žurnalistiky*. Edice Rozhlasové práce, č. 1/1991. (Praha : Československý rozhlas, 1991).
40. POKORNÝ, Milan. *Báječní muži s mikrofonem*. Praha : Radioservis, 2008.
41. Přemek. *Modche před odvodem (2014)*. *Panáček v říši mluveného slova* [online] [cit. d. dne 15. března 2015]. Dostupné z: <<http://mluveny.panacek.com/rozhlasove-hry/112160-modche-pred-odvodem-2014.html>>
42. RUSINSKÝ, Milan. *Kytice z domova. Sborník k šedesátinám Vojtěcha Martinka*. Ostrava, Opava : Slezský studijní ústav, Matice opavská, Zemská rada osvětová exp. Ostrava, 1947.
43. RUSINSKÝ, Milan. *Vznik a počátky ostravské rozhlasové stanice*. In: *Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města*. 8. Ostrava : Profil, 1975.
44. RUSINSKÝ, Milan. *Vojtěch Martínek a ostravský rozhlas*. In: *Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města*. 9. Ostrava : Profil, 1977.
45. SKUTIL, Jan. *Dílo Milana Rusinského z pohledu genealogického*. *Zpravodaj, Klub genealogů a heraldiků Ostrava Domu kultury ROH VŽSKG*. 1988, č. 3., s. 6. [online] [cit. d. dne 13. března 2015]. Dostupné z: <<http://www.historie.hranet.cz/heraldika/zkgho/zkgho33.pdf>>.
46. SLAVÍKOVÁ, Simona. *Ze starých časů. Oběžník města Šenov*. Prosinec 2014, s. 1 [online] [cit. d. dne 13. března 2015]. Dostupné z: <http://www.mesto-senov.cz/wp-content/uploads/2014/12/Prosinec_2014.pdf>.
47. SMĚJA, Fran. *Kultura Ostravska: Fakta o rozvoji kulturně osvětové činnosti*. Ostrava : Odbor školství a kultury rady Krajského národního výboru v Ostravě, 1959.
48. STOLAŘÍK, Ivo. *Umělecká hudba v Ostravě 1918 – 1938*. Šenov : Tilia, 1997.

49. STRAKOVÁ, Ivana. (ed.). *Neviditelné herectví*. Praha : Panorama, 1988.
50. ŠTEFANIDES, Jiří. *České divadlo v Moravské Ostravě, 1908-1919*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2000.
51. ŠTĚRBOVÁ, Alena. *Rozhlasová inscenace (Teoreticky komentované dějiny české rozhlasové produkce)*. Olomouc : Vydavatelství UPOL, 1995.
52. TETENSOVÁ, Jarmila. *Nejstarší historik ostravského rozhlasu Leopold Hrubý vzpomíná*, strojopis. Uloženo v Archivu města Ostravy, kar. č. 40, inv. č. 393.
53. VOTAVOVÁ, Jarmila. *Stručný nástin historie českého rozhlasu /příspěvek k 70. výročí/*. Praha : Studijní a výzkumné oddělení Českého rozhlasu, 1993.
54. ZEMAN, František Karel. *Vojtěch Martínek a rozhlas*. In TLAPÁK, Rudolf (red.). *Dr. Vojtěch Martínek, jeho život a dílo. Sborník k padesátinám spisovatelovým*. Ostrava : S. n., 1937.
55. *30 let ostravského rozhlasu*. Ostrava : Krajské nakladatelství v Ostravě, 1959.

PŘÍLOHY

Seznam vysílaných regionalistických dramatických pořadů (březen 1933 – červen 1936)

18. května 1933 (čtvrtek), 19:25

Rozhlasová scéna. František Lýsek. **Humor ve slezských písních.** Zívají a hrají Jistebničtí zpěváčci. Řídí odborný učitel František Lýsek.

leden 1934

Rozhlasová hra. **Na šachtě.** František Sokol-Tůma.

9. ledna 1934 (úterý), 19:10

Rozhlasová hra na tříkrálové motivy Jana Nerudy. František Karel Zeman: **O třech králich.**

duben 1934

Montáž. **Šmigrust aneb slezská pomlázka.** Hráno v dialektu.

červen 1934

Rozhlasová hra. **Staříček Holuša.** František Sokol-Tůma.

24. prosince 1934 (pondělí), 20:00

Obrázek z hor. **Pásli ovce Valaši.** Vánoce na valašském salašu.

únor 1935

Masopustní obrázek. **Na havířském bále,** Josef Filgas, František Karel Zeman.

duben 1935

Rozhlasová hra. **Metodějova smrt.** Vojtěch Martínek.

duben 1935

Montáž. **Na pobavě u stryka Kurky.** Milan Rusinský a Jaroslav Směja Lončar. Provedeno v hlučínském nářečí.

7. září 1935 (sobota), 19:30

Veselá rozhlasová scéna s trampskými písněmi. **Ostrava není nezdravá.**

14. září 1935 (sobota), 19:30

Tři scény z havířských starostí i radostí. **Z havířské kolonie.** Napsal Josef Filgas. Pro rozhlas upravil František Karel Zeman.

2. října 1935 (středa), 20:55

Hrst vzpomínek a anekdot. Fran Směja: **Pan farář Böhm..**

listopad 1935

Obrázek ze života slezské dědiny. Václav Martínek: **Sed'tě ešče, stryku Mušaliku.** Hrají ochotníci z Velké Polomi.

prosinec 1935

Mikolaš chodži po svječe.

3. prosince 1935 (úterý), 20:15

Veselohra ze studia. **Francek Šunovsky poslucho po pirši raz radijo.** Lidová scéna z počátků amatérství na Těšínsku. Napsal Augustin Přeček, pro rozhlas upravil a řídil František Karel Zeman.

6. prosince 1935 (pátek), 17:40

Josef Filgas: **Mikuláš v hornické kolonii.**

18. prosince 1935 (středa), 20:15

Scéna ze studia. Václav Martínek: **Nachytal se.** Veselý příběh ze slezské dědiny za světové války. Hrají venkované z Velké Polomi. (Mor. Ostrava, Brno)

25. prosince 1935 (středa), 17:30

Starobylá vánoční hra se zpěvy z Bezkyd. **Valaši.**

29. prosince 1935 (neděle), 21:00

Veselá beseda v hornické kolonii. **Jak se baviju havíře při zeťmivce u peca...**

5. ledna 1936 (neděle), 20:15

Veselá lidová scéna s písněmi a harmonikou o draní peří. **Škuby na Frýdecku.** Zvyky, obyčej, pověsti, písně a lidový humor. Účinkuje družina venkovanů z Pražma z Frýdku.

20. ledna 1936 (pondělí), 19:30

Obrázek večerní besedy u tetky Apoleny z hlučínské dědiny. **Na pobavě.** Napsal Milan Rusinský. Hrají venkované a děti ze Svobody a Štěpánkovic na Hlučínku.

25. ledna 1936 (sobota), 19:15

Zvyky, obyčej a zábavy na lidové slezské svatbě. **Hornická svatba petřvaldská.** Účinkuje Radioklubu pro Petřvald a okolí. Spoluúčinkuje venkovská dechová hudba A. Štefánika z Petřvaldu. Konferenciér Miloš Nedbal, člen činohry NDMS, režie František Karel Zeman. (Mor. Ostrava, Praha, Brno)

26. ledna 1936 (neděle), 19:35

Činohra z atelieru. František Sokol-Tůma. **Staříček Holuša.** Hra ze života slezského lidu. Pro rozhlas upravil Milan Rusinský. Hraje družina ochotníků z dědin na Opavsku. (Mor. Ostrava, Brno)

7. února 1936 (pátek), 20:45

Činohra z atelieru. **Zásnuby.** Rozhlasová komedie od Ladislava Třeneckého.

9. února 1936 (neděle), 19:10

Činohra z atelieru. **Nachytal se.** Veselý příběh ze slezské dědiny za světové války. Napsal Václav Martínek. Hrají venkované z Velké Polomi.

18. února 1936 (úterý), 20:55

Životopisný obrázek z paměti a z prvotin Josefa Kaluse a ze vzpomínek přátel a příznivců prvých rozletů básníka samouka. **Za tkalcovským stavem.** Účinkují členové NDMS.

4. března 1936 (středa), 21:25

Veselá scéna z vepřových hodů v hornické kolonii. **Na zabíjačce.** Účinkují: ostravské pěvecké kvarteto, Marie Galušková, Jarmila Galušková, B. Vítková a autor. Konferencier: Josef Karel, člen činohry NDMS. Na pořadu reportáž ze zabíjačky, veselé scény a hornické písně.

12. března 1936 (čtvrtek), 19:30

Činohra z atelieru. Alfréd Staněk: **Stryk Elšer.** Tragický příběh ze slezské dědiny. Hru ve slezském nářečí zahrají ochotníci z dědin na Opavsku. Režie: Milan Rusinský.

22. března 1936 (sobota), 19:35

Zvyky, obyčejy, zábavy a písně na lidovém slezském svatebním veselí. **Hornická svatba petřvaldská.** Účinkují členové a členky Radioklubu pro Petřvald a okolí. (Mor. Ostrava, Praha, Brno)

26. března 1936 (čtvrtek), 20:45

Montáž drobných scén a písní, zábav a starostí, které přinášejí jaro do hornických kolonií. **Jarní beseda v hornické kolonii.** Účinkují Jarmila a Marie Galuškovy, B. Vítková, Julie Normanová, Ostravské pěvecké kvarteto, Rudolf Bláha a Josef Filgas.

1. května 1936 (pátek), 16:00

Scéna ze starého valašského folkloru. **Valašské máje.** Provede družina posluchačů stát. uč. ústavu ve Valaš. Meziříčí. Z Mor.

26. května 1936 (úterý), 19:45

Pásmo. **U stryka Kurky roju se včely.**

Seznam vysílaných dramatických pořadů ve spolupráci se členy Národního divadla moravskoslezského (březen 1933 – červen 1936)

29. dubna 1933 (sobota), 20:05

Pestrý pořad.²⁹⁶ Rozhlasová komedie. K. Konstantin: **Tajemná návštěva**. Chansony, instrumentální sóla. Účinkují: R. Celerová, František Hurych, František Paul, členové NDMS, šram-kvartet „Ostrava“ a orchestr mor. ostravské rozhl. stanice, dirigent Jan Plichta.

27. května 1933 (sobota), 20:15

Pestrý pořad. Josef a Adolf Wenigové: **Strašidla**. Rozhlasová scéna s písničkami K. Ballingara. Chansony, instrumentální sóla. Dirigent Jan Plichta, členové NDMS, orchestr Radiojournalu Mor. Ostrava.

25. července 1933 (úterý), 19:10

Činohra ze studia. Vojtěch Rakous. Z cyklu **Modche a Rézi. Záselky**. Obrázek ze života venkovských židů.

4. září 1933 (pondělí), 20:25

Aktovka z cyklu **Modche a Rézi** od Vojtěcha Rakouse. **Modche na svobodě**. Hrají členové NDMS. Antonín Rýdl (Modche), Marie Rýdlová-Lierová (Rézi), Jaroslav Gettner (výměnkář Špánek) a Karla Gettnerová (kovářka).

19. února 1934 (pondělí), 19:20

Veselohra. Michail Zoščenko: **Podivný přítel**. Dramatizace Jarmila Zapletalová. Účinkují členové NDMS a Jarmila Zapletalová. Režisér: Jan Škoda, šéf činohry NDMS.

březen 1934

Veselá hra. Arkadij Averčenko: **Sousedky**.

---

²⁹⁶ Tzv. Pestrý pořad se na programu vyskytoval docela často, tento konkrétní Pestrý pořad z 29. dubna 1933 uvádím proto, že obsahuje i rozhlasovou komedii, ostatní relace tohoto typu však byly většinou pouze hudební, a scénky nebo jiné dramatické útvary se v nich objevovaly pouze zřídka.

10. května 1934 (čtvrtek), 17:35

Arnošt Dvořák: **Balada o ženě vražednici.**

4. června 1934 (pondělí), 20:50

Hra od Arnošta Dvořáka. **Balada o ženě vražednici.** Scénická hudba Karla Boleslava Jiráka. Režisér: Jan Škoda. Účinkují členové NDMS a orchestr Radiojournalu Moravská Ostrava.

26. června 1934 (úterý), 19:10

Satirická veselohra o třech dějstvích. Vilém Werner: **Zuzana hraje vabank.** Antonín Rýdl, Marie Rýdlová, Jarmila Svobodová, František Paul, Karel Máj aj.

27. července 1934 (pátek), 20:00

Činohra z atelieru. Jules Renard: **Domáci chléb.** Účinkují členové NDMS, režie Jan Škoda.

12. září 1934 (středa), 20:30

Činohra. Veselohra o jednom dějství. Ivan Sergejevič Turgeněv: **Venkovanka.** Děj v okresním městě v domě Stupnických.

26. září 1934 (středa), 19:50

Veselá scéna z pošty. Jo Hans Rösler: **Potíže s dopisem.** Přeložil J. Tyl. Hrají členové NDMS, režie Jan Škoda.

20. února 1935 (středa), 21:10

Činohra z atelieru. Marie Pisingerová: **Vdovec.** Úsek ze života o třech dějstvích s dohrou. Účinkují členové NDMS, režie Jan Škoda.

12. března 1935 (úterý)

Sketč **Mary.** Hrají členové NDMS.

17. března 1935 (neděle)

Činohra **Kolovrátek.** Hrají členové NDMS.

6. června 1935 (středa), 20:30

Skeč o jednom dějství. Jo Hans Rösler: **Růže pro Renatu**. Přeložil Vojta Horák. Děj v domě zámožných novomanželů, účinkují členové NDMS, režie Jan Škoda.

24. června 1935 (pondělí), 21:15

Činohra z atelieru. **Záselky**. Z cyklu veselých obrázků ze života venkovských židů **Modche a Rézi**. Přenášeno do Brna a Prahy.

2. července 1935 (úterý), 19:25

Činohra z atelieru. Vojtěch Rakous. **Když se okna tloukla**. Z cyklu veselých obrázků ze života venkovských židů **Modche a Rézi**. Hrají členové činohry NDMS. Režie: Jan Škoda.

7. července 1935 (pondělí), 20:05

Činohra ze studia. V. Rakous: **Rezina poslední hodinka**. **Modche a Rézi**. Z Mor. Ostravy do všech stanic.

10. července 1935 (středa), 20:10

Činohra ze studia. Jo Hans Rösler: **Nová síla**. Veselohra o jednom dějství. Přeložil Vojtěch Horák. Osoby: Nováček, šéf, prokurista, praktikant, účetní a stenotypistka. Hrají členové NDMS.

20. července 1935 (sobota), 20:20

Činohra ze studia. Vojtěch Rakous: **Modche na svobodě**. Z veselých obrázků ze života venkovských židů **Modche a Rézi**.

23. července 1935 (úterý), 19:25

Činohra z atelieru. Vojtěch Rakous. **Pokřtění**. I. díl z cyklu veselých obrázků ze života venkovských židů **Modche a Rézi**.

28. července 1935 (neděle), 20:05

Činohra ze studia. Vojtěch Rakous. **Pokřtění**. II. část z veselých obrázků ze života venkovských židů **Modche a Rézi**.

7. srpna 1935 (středa), 19:50

Činohra ze studia. Vojtěch Rakous. **Modche před odchodem**. Z veselých obrázků ze života venkovských židů **Modche a Rézi**. Režie: Antonín Rýdl.

říjen 1935

Drobné činohry: Gramofonová revue V. Sýkory **Módní přehlídka**, črta Antona Pavloviče Čechova **Šťastný člověk**, scéna **Labutí píseň**. Účinkují členové NDMS.

3. října 1935 (čtvrtek), 20:45

Činohra z atelieru. **Já to nejsem**. Jan Neruda. Veselohra o jednom dějství podle Schenkingovy novely. Pro rozhlas upravil František Karel Zeman. Hrají členové činohry NDMS. Režie František Forman.

listopad 1935

Hra o spořivosti, H. Kohoutek, provedlo žactvo cvičné školy slezskoostravské.

13. ledna 1936 (pondělí), 21:40

Činohra z atelieru. **Host**. Hra o jednom dějství.

13. února 1936 (čtvrtek), 20:20

Činohra z atelieru. **Francek**. Obraz ze všedního života. Malé rozhlasové drama.

7. dubna 1936 (úterý), 20:20

Činohra z atelieru. Jack Mylong-Münz a K. Kunschke: **Isildin polibek**. Špionážní hra. Přeložil František Karel Zeman. Děje se v přítomné době ve Švédsku. Účinkují členové činohry NDMS.

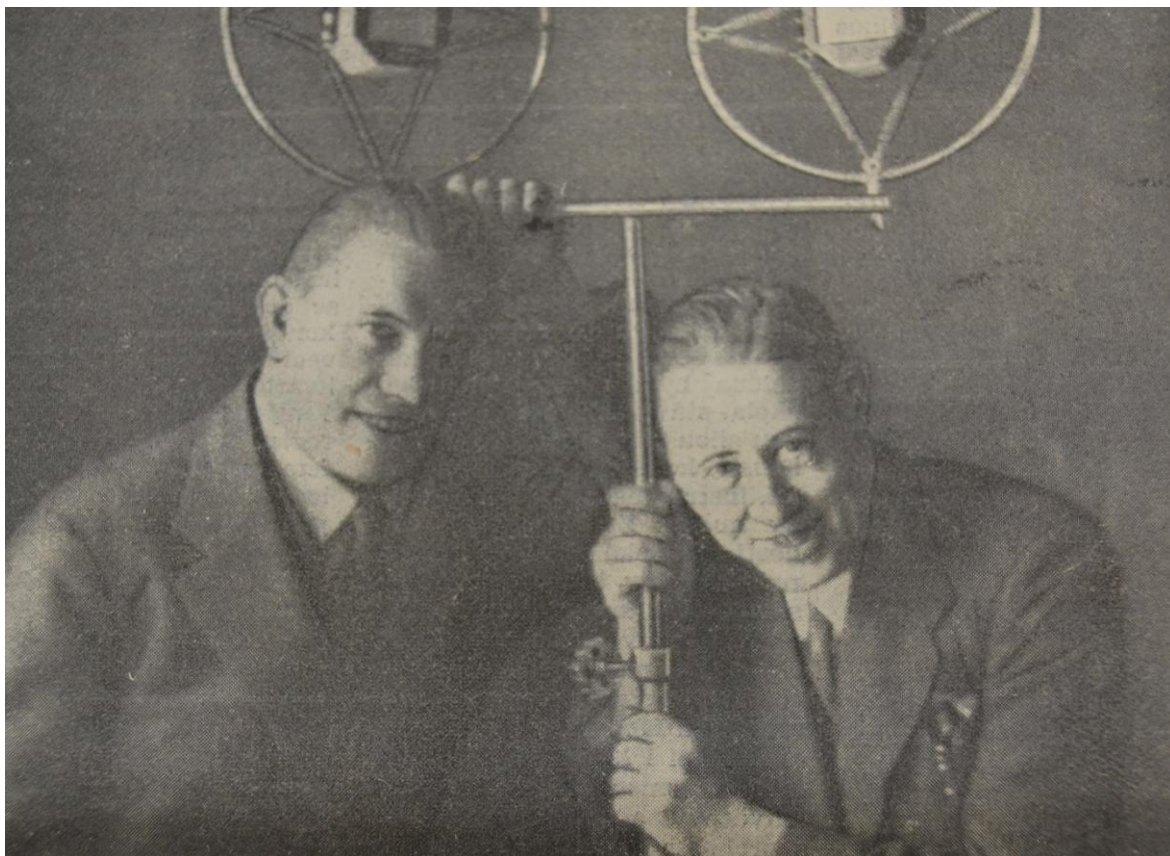
Obrazová příloha

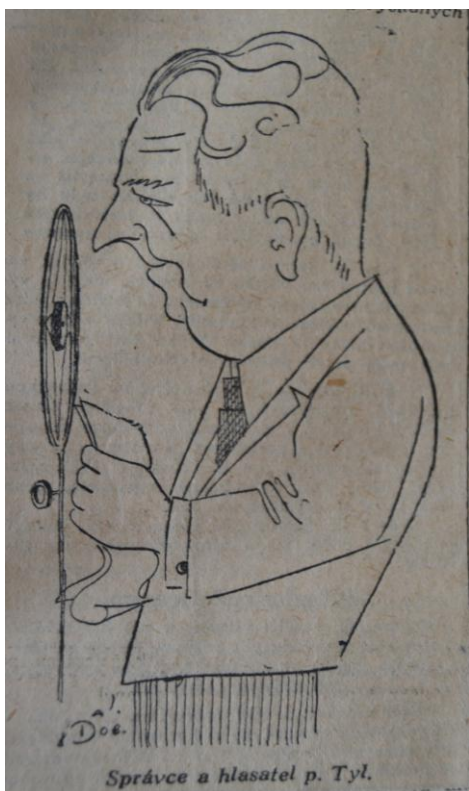
Obr. č. 1: Budova hasičské zbrojnice, ve které sídlilo studio ostravského rozhlasu až do roku 1936.
Zdroj: STOLAŘÍK, cit. d., s. 131.

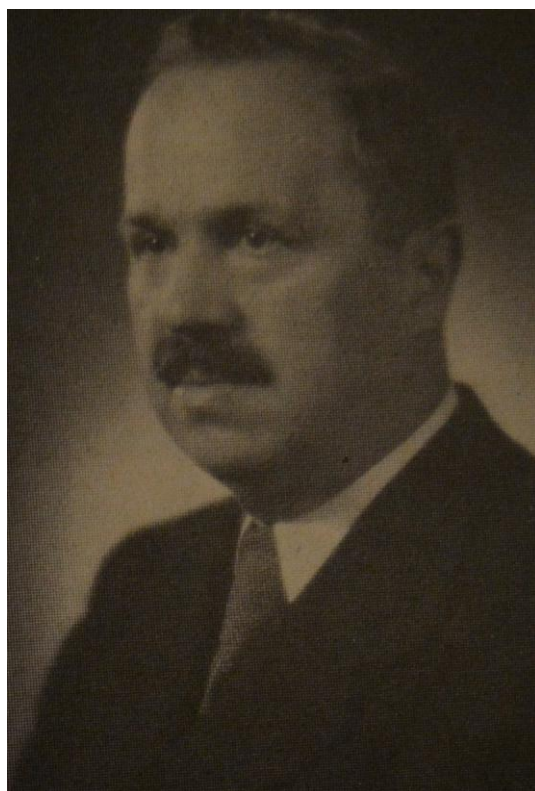
Obr. č. 2: Interiér velkého sálu hasičské zbrojnice v prvním patře, který sloužil jako rozhlasové studio. Zdroj: Tamtéž.

Obr. č. 3: Jedni z prvních hlasatelů ostravské pobočky Ladislav Nechyba a Emil Vrba. Zdroj: *Radiojournal*. Roč. X., č. 11., s. 1.

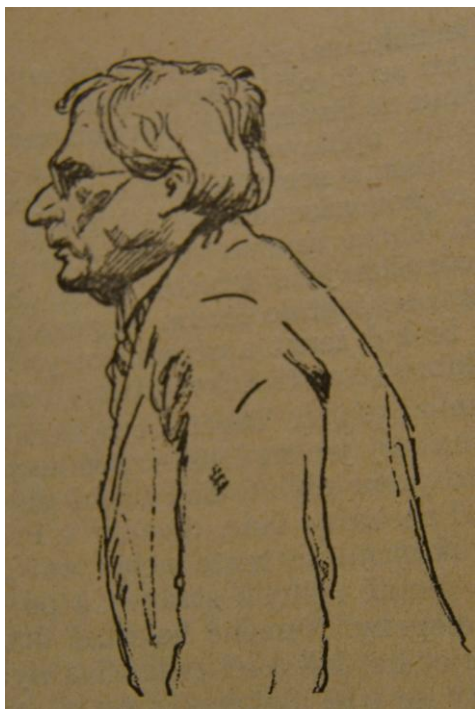

Obr. č. 4: Karikatura správce pobočky Jaroslava Tyla. Zdroj: *Polední ostravský deník*. 29. července 1929, roč. XXX., č. 177., s. 3.

Obr. č. 5: Vojtěch Martínek. Zdroj: *RUSINSKÝ* (1977), cit. d., s. 43.

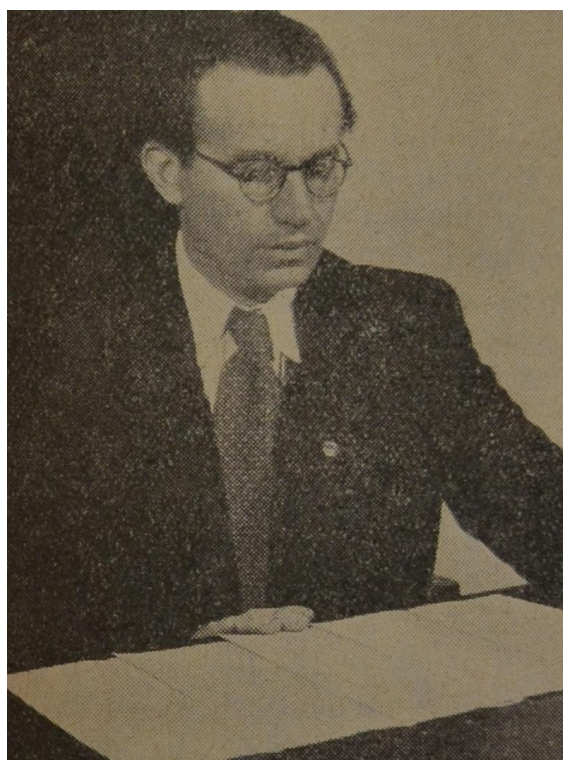
Obr. č. 6: František Sokol-Tůma. Zdroj: *Černá země*. Roč. XII., č. 4-5, s. 53.

Obr. č. 7: František Karel Zeman. Zdroj: *Radiojournal*. Roč. XI., č. 34., s. 5.

Obr. č. 8: Milan Rusinský. Zdroj: SKUTIL, cit. d., s. 1.

Obr. č. 9: Josef Filgas. Zdroj: *30 let ostravského rozhlasu*, cit. d., s. 33.

Antonín Rýdl, režisér Moravskoslezského národního divadla

Marie Rýdlová-Lierová, člen Moravskoslezského národního divadla

Obr. č. 10: Představitelé dvou hlavních rolí rozhlasového cyklu „Modche a Rézi“ Antonín Rýdl a Marie Rýdlová-Lierová. Zdroj: *Radiojournal*. Roč. XI, č. 34, s. 7.

Obr. č. 11: Článek o prvním vysílacím dni ostravské pobočky. Zdroj: *Moravskoslezský deník*. 2. července 1929, roč. XXX., č. 152, s. 1.

NÁZEV:

Slovesná dramatická tvorba v programu Radiojournalu Moravská Ostrava v letech 1929-1936

AUTOR:

Bc. Barbora Křížová

KATEDRA:

Katedra divadelních a filmových studií

VEDOUCÍ PRÁCE:

Prof. PhDr. Tatiana Lazorčáková, Ph.D.

ANOTACE:

Práce se zabývá slovesnou dramatickou tvorbou a jejím zastoupením v programové skladbě Radiojournalu v Moravské Ostravě v letech 1929-1936, tedy od jeho počátku do roku, kdy se rozhlas přestěhoval do nové budovy. Centrem práce je sledování slovesné dramatické tvorby v období 1933-1936, kdy v ostravském rozhlase došlo k personálním změnám a k ustanovení programových oddělení. Autorka práce vycházela z hypotézy, že obsahová skladba slovesných pořadů byla podmíněna specifiky ostravského regionu. Cílem práce je na základě dobových pramenů, zejména reflexí jednotlivých slovesných uměleckých pořadů a archivních materiálů, vysledovat programovou skladbu slovesných dramatických pořadů a určit tak jejich obsahové zaměření v souvislosti s regionální tematikou. Téma je zpracováno s využitím heuristické metody a analytického vyhodnocení dostupných pramenů, k zařazení do obecného kontextu autorka vychází z odborné literatury.

KLÍČOVÁ SLOVA:

rozhlas, Radiojournal Moravská Ostrava, programová skladba, slovesná dramatická tvorba

TITLE:

Literary Drama in Moravian Ostrava Radiojournal program in years 1929-1936

AUTHOR:

Bc. Barbora Křížová

DEPARTMENT:

The Department of Theatre, and Film Studies

SUPERVISOR:

Prof. PhDr. Tatiana Lazorčáková, Ph.D.

ABSTRACT:

The thesis is dealing with the literary drama and its representation in the program of Moravská Ostrava Radiojournal in years 1929-1936, thus from its early beginnings to the year when the radio station was moved to a new building. The centre of the work is to follow up the literary drama in years 1933-1936, when there were changes in staffing and there were created program departments in Moravská Ostrava Radijournal. The author of the thesis based on the hypothesis the program of literary drama was influenced by the specifics of the Ostrava region. The aim of the work is to describe the literary drama in the program of the radio based on the historical sources – mainly on the reflection of the literary drama in the press and on the archival materials. And thus determine connection between content of the literary drama and the regional topics. The theme is processed using heuristic method and the analysis of the available sources. For context the author is working with the subject-related literature.

KEY WORDS:

radio, Moravská Ostrava Radiojournal, scheduling, literary drama

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. KRÍŽOVÁ Barbora	Stará cesta 270, Šenov	F130559

TÉMA ČESKY:

Slovesná dramatická tvorba v programu Radiojournalu Moravská Ostrava v letech 1929-1936

NÁZEV ANGLICKY:

Literary drama in Moravian Ostrava Radiojournal program in years 1929-1936

VEDOUCÍ PRÁCE:

Doc. PhDr. Tatjana Lazorčáková, Ph.D. - KDU

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Práce se bude zabývat slovesnou dramatickou tvorbou a jejím zastoupením v programové skladbě Radiojournalu v Moravské Ostravě v letech 1929-1936, tedy od jeho počátku do roku, kdy se rozhlas přestěhoval do nové budovy. Centrem práce bude sledování slovesné dramatické tvorby v období 1933-1936, kdy v ostravském rozhlasu došlo k personálním změnám a k ustanovení programových oddělení. Autorka práce vychází z hypotézy, že obsahová skladba slovesných pořadů byla podmíněna specifiky ostravského regionu. Cílem práce bude na základě dobových pramenů, zejména reflexí jednotlivých slovesných uměleckých pořadů a archivních materiálů, vysledovat programovou skladbu slovesných dramatických pořadů a určit jejich obsahové zaměření v souvislosti s regionální tematikou. Téma bude zpracováno s využitím heuristické metody a analytického vyhodnocení dostupných pramenů, k zařazení do obecného kontextu bude autorka vycházet z odborné literatury. Práce bude obsahovat poznámkový aparát, soupis literatury a pramenů.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- PATZAKOVÁ, A. J. Prvních deset let Československého rozhlasu. Praha : Radiojournal, 1934.
RUSINSKÝ, M. Vznik a počátky ostravské rozhlasové stanice. In: Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města. 8. Ostrava : Profil, 1975.
RUSINSKÝ, M. Vojtěch Martinek a ostravský rozhlas. In: Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města. 9. Ostrava : Profil, 1977.

Periodika:
ČERNÁ ZEMĚ
MORAVSKOSLEZSKÝ DENÍK
POLEDNÍ OSTRAVSKÝ DENÍK
RADIOJOURNAL

Podpis studenta: _____

Datum: 26.11.2013

Podpis vedoucího práce: _____

Datum: 26.11.2013